

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1918.

Första kammaren.

Nr 47.

Lördagen den 8 juni, f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtanden nr 21—23, andra sammansatta stats- och lagutskottets utlåtanden nr 3 och 4, bevillningsutskottets betänkanden nr 51 och 52 samt lagutskottets utlåtande nr 76.

Herr t a l m a n n e n yttrade: Efter verkställd undersökning inom de utskott, som hava hand om frågor, vilka kunna föranleda gemensam votering, ber jag att för kammaren få tillkännagiva, att gemensamma voteringar komma att företagas vid det plenum, som äger rum den 19 innevarande månad.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 290, med förslag till lag om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 m. m. jämte inom riksdagen i ämnet väckta motioner. *Om ändringar i den kommunala rösträtten m. m.*

Till konstitutionsutskottets handläggning hade från båda kamrarna hänvisats en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 290, däri Kungl. Maj:t under åberopande av det vid propositionen fogade utdrag av i statsrådet fört protokoll över civilärenden den 16 april 1918 föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1:o lag om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862,

2:o lag om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862,

3:o lag om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862,

4:o lag om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om kyrkostämma, samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862,

5:o lag om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om kyrkostämma, samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863,

Om ändringar
i den kommunala
rösträtten
m. m.
(Forts.)

6:o lag om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om landsting den 21 mars 1862, och
7:o lag om ändring i stadgan om proportionellt valsätt vid vissa val inom landsting och stadsfullmäktige den 13 juni 1913.

I sammanhang med den kungl. propositionen hade utskottet till behandling förehäft följande till utskottet hänvisade motioner, nämligen:

dels motionerna inom första kammaren:

nr 161, av herr *Sandler*;

nr 165, av herr *Olof Olsson*, samt

nr 171, av herrar *Clason*, *K. J. Ekman*, *v. Geijer*, *Dahl*, *Ollas A. Ericsson* och *Widell*;

dels och motionerna inom andra kammaren:

nr 393, av herr *Sterne*;

nr 395, av herrar *Hansson* i Stockholm och *Möller*;

nr 398, av herrar *Vennerström*, *Johansson* i Sollefteå, *Eronn*, *Karlsson* i Sandviken, *Berglund*, *Werner*, *Ericson* i Funäsdalen, *Hage*, *Lövgren*, *Månsson* i Hagaström och *Hansson* i Mora;

nr 399, av herrar *Vennerström*, *Lövgren*, *Eronn*, *Hage*, *Johansson* i Sollefteå, *Månsson* i Hagaström, *Berglund*, *Werner*, *Ericson* i Funäsdalen och *Hansson* i Mora;

nr 401, av herr *Norman*;

nr 402, av herrar *Magnusson* i Tumhult och *Räf*;

nr 403, av herr *Hildebrand*, samt

nr 416, av herr *Adelsvärd*.

Sedan utskottet i förevarande utlåtande angivit sin principiella ståndpunkt dels till den kommunala rösträttsfrågan, dels till första kammarfrågan, och i dessa båda hänseenden uttalat sin fulla anslutning till den kungliga propositionen, hade utskottet i enskildheterna något berört dels nämnda proposition, dels de motioner som väckts om ändringar i särskilda delar av denna. I sådant avseende hade utskottet anfört följande:

»Kungl. Maj:ts förslag innefattar för det första *upphävande av kommunal rösträtt för omyndiga samt bolag och andra juridiska personer*. Endast så till vida skulle undantag från den personliga rösträtten ske, att dels kommunal rösträtt alltjämt skulle tillkomma oskiftat dödsbo med myndig delägare — med rätt, därest i boet flera myndiga delägare funnes, för dessa att utse ett ombud att för boet föra talan —, dels särskilda bestämmelser å landet skulle gälla beträffande ärenden, som endast angå i mantal satt jord. Herrar *Olsson*, *Hansson* och *Möller* hava i detta förslag påyrkat den modifikation, att varje myndig delägare i oskiftat dödsbo skulle äga en röst, varemot herr *Vennerström* m. fl. yrkat, att rösträtt för dödsbo helt och hållet måtte avskaffas. Utskottet uppskattar de principiella betänkligheter, som föranlett ändringsförslagen, men anser å andra sidan, att dessa skulle medföra vissa praktiska oegentligheter, vilka — i betraktande av frågans relativt underordnade betydelse — för

utskottet blivit avgörande. Utskottet har således i denna del anslutit sig till Kungl. Maj:ts förslag. Då detta förslag i nu vidrörda frågor i övrigt står i full överensstämmelse med den ståndpunkt, som utskottet tidigare vid flera tillfällen hävdadt, får utskottet i dessa delar tillstyrka bifall till detsamma.

*Om ändringar
i den kommunala
rösträtten
m. m.
(Forts.)*

Beträffande det andra av de i den kungl. propositionen framställda förslagen, nämligen om *begränsning av rätten att deltaga i landstingsmannaval* till den kommun, inom vilken röstägaren är mantalskriven, får utskottet, under hänvisning till sina uttalanden i ämnet vid föregående tillfällen, tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag i denna punkt.

Såsom tredje avdelning i den kungl. propositionen upptages den *lika rösträtten* för alla till kommunen skattskyldiga män och kvinnor. Sin principiella anslutning till detta förslag har utskottet redan i det föregående uttalat. Mot den utformning, som förslaget i propositionen fått, har utskottet icke heller något att invända. Vad angår det av herr Vennerström m. fl. väckta förslaget, att rösträtt skulle tillerkännas även sådana personer, som ej vore till kommunen skattskyldiga, finner utskottet, utan att ingå på en prövning av frågan ur principiell synpunkt, sig böra framhålla, att detta yrkande för närvarande saknar aktualitet. Ej heller anser utskottet giltiga skäl förebargta för samme motionärs yrkande att inskränka rösträtten till att under alla förhållanden (och ej, såsom Kungl. Maj:t föreslagit, endast vid landstingsmannaval) gälla blott inom mantals-skrivningskommunen.

Kungl. Maj:ts proposition innehåller för det fjärde förslag om en sådan *begränsning i det kommunala utskyldsstrecket*, att oguldna kommunalutskylder skulle diskvalificera endast om de förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren. Förslaget synes utskottet i detta hänseende väl motsvara de önskemål i frågan, varåt riksdagen i en 1917 avlåten skrivelse till Kungl. Maj:t gav uttryck, och bör för den skull enligt utskottets mening godkännas. Vad särskilt vidkommer det i den kungliga propositionen förekommande stad-gandet, att för efterskänkande av utskylder skall erfordras två tredjedelars majoritet, kan utskottet icke undgå att — i olikhet med herr Sterne i den av honom väckta motionen — finna detsamma motiverat. Det av herr Vennerström m. fl. framförda yrkandet om det kommunala utskyldsstreckets fullständiga avskaffande har icke synts utskottet böra upptagas till prövning, förrän den pågående utredningen om de för den politiska rösträtten gällande strecken — däribland även utskyldsstrecket — slutförts.

Slutligen och för det femte har Kungl. Maj:t, såsom i det föregående omnämnts, föreslagit vissa *garantier i samband med den kommunala rösträttsreformen*. Sålunda föreslås, att för beslut om införande av fullmäktigsystem i landskommuner med över 1,000 invånare allenast enkel majoritet skall erfordras. I fråga om beredningen av de ärenden, som skola företagas till avgörande å kommunalstämma, ingå i propositionen förslag därom att beredning av samtliga ärenden skall äga rum, med undantag dock för val samt de ärenden, som fordra

Om ändringar
i den kommunala
röststrätten
m. m.
(Forts.)

skyndsam handläggning och icke avse utgift eller avhändande av någon kommunens egendom eller efterskänkande av någon kommunens rättighet. Vidare föreslås, att kommunalnämnd, kyrko- och skolråd, gemensamt kyrko- och skolråd, drätselkammare, som utses å allmän rådstuga, ävensom två eller flera å primärstämma för särskild beredning utsedda personer skola, där så påfordras, tillsättas genom proportionellt val. Kungl. Maj:t har vidare föreslagit utsträckning i vissa avseenden av kravet på kvalificerad majoritet för utgifter i sådana kommuner, där skattetrycket nått en viss höjd. Slutligen ingå i den kungliga propositionen även bestämmelser om möjlighet för en minoritet, minst en tredjedel av de närvarande, att få behandlingen av ett å stämman förekommande ärende uppskjutet till annan dag, om stämmas kungörande på mera effektivt sätt än enligt nuvarande ordning samt om fakultativ sluten omröstning.

Utskottet har icke ansett tillräckliga skäl föreligga att frångå vad Kungl. Maj:t i dessa hänseenden föreslagit. Ehuru livligt intresserat för kommunalfulmäktigeinstitutionens utveckling, finner utskottet det icke för närvarande vara med hänsyn till rådande vanor och åskådningssätt tillrådligt att i detta avseende gå längre än den kungliga propositionen och anser sig därför böra avstyrka herr Sternes i ämnet väckta motion. Icke heller har utskottet — med hänsyn till den särskilda ställning, som kommunalnämnden intager i den kommunala förvaltningen — ansett sig böra biträda samma motionärs förslag därom, att ärende, som blivit föremål för särskild beredning, ej skulle hänskjutas till yttrande jämväl av kommunalnämnden. De av Kungl. Maj:t föreslagna bestämmelserna om kvalificerad majoritet har utskottet ansett sig kunna godtaga; de av herrar Vennerström m. fl. och Sterne framställda yrkandena om avslag å desamma hava sålunda ej kunnat av utskottet tillstyrkas. Vad slutligen angår det av herr Sandler framställda förslaget om införande i kyrkostämmoförordningen av sådana bestämmelser angående stämmas kungörande, att desamma komme att överensstämma med de för kommunalstämma gällande, har ett av de i motionens motivering uppställda önskemålen redan tillgodosetts genom en 1916 vidtagen ändring i kyrkostämmoförordningen. Vad åter angår det andra önskemålet, nämligen om likformighet i avseende å tiden för stämmors kungörande å landet, kan detsamma icke tillgodoses utan att därmed skiljaktighet i detta hänseende skulle komma att införas mellan kyrkostämma i stad och stadsfullmäktige, varjämte det visat sig, att den kortare tid, som är stadgad i avseende å kyrkostämma, icke medfört någon olägenhet. Med hänsyn härtill har utskottet funnit sig böra avstyrka även herr Sinders motion.

Endast i ett hänseende vill utskottet tillstyrka ändring i Kungl. Maj:ts förslag. På förslag av enskilda motionärer har andra kammaren vid åtskilliga tillfällen, tidigast 1911 och senast 1917, beslutat sådan ändring i landstingsförordningen, att valbarhet till landsting dels skulle utsträckas även till kvinnor, dels icke göras beroende av att vara röstberättigad inom valkretsen. Kungl. Maj:ts förslag an-

sluter sig allenast i sistnämnda hänseende till andra kammarens vid nyssnämnda tillfällen uttalade mening. Det har emellertid syntts utskottet lämpligt att även frågan om kvinnas valbarhet i detta sammanhang upptagas till behandling; utskottet får därför föreslå en sådan ändring i Kungl. Maj:ts förslag, att § 10 landstingsförordningen bringas till överensstämmelse med berörda beslut av andra kammaren.»

*Om ändringar
i den kommunala
rösträtten
m. m.
(Forts.)*

På grund av vad i utlåtandet anförts hade utskottet hemställt,

1:o) att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition måtte för sin del antaga förslag till lagar uti ifrågavarande ämnen, så lydande som utlåtandet visade;

2:o) att

- a) herr Sändlers motion,
- b) herr Olof Olssons motion,
- c) herr Clasons m. fl. motion,
- d) herr Sternes motion,
- e) herrar Hanssons i Stockholm och Möllers motion,
- f) herr Vennerströms m. fl. motion nr 398,
- g) herr Vennerströms m. fl. motion nr 399,
- h) herr Normans motion,
- i) herrar Magnussons i Tumhult och Räfs motion,
- k) herr Hildebrands motion, samt
- l) herr Adelswärds motion,

i den mån de icke kunde anses besvarade genom utskottets under punkten 1:o) gjorda hemställan, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits av bland andra,

dels herrar *Clason, Bellinder, K. J. Ekman, von Geijer* och *von Mentzer* samt greve *Alexander Hamilton*, som anförde:

»Det ur olika synpunkter otillfredsställande och ohållbara i Kungl. Maj:ts förevarande proposition är i motioner, som avgivits från vår sida, så utförligt uppvisat, att vi icke anse oss här behöva upprepa våra skäl mot det kungliga förslaget. Vad utskottet gent emot dessa motioner anförde, synes oss icke i minsta mån rubba dessa erinringar. Vi hava på grund härav inom utskottet yrkat avslag på den kungliga propositionen och på utskottets hemställan.

Med hänvisning till vad som anförts i herr Clasons m. fl. och herrar Magnussons i Tumhult och Räfs motioner hava vi däremot yrkat, att riksdagen ville, med avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 290, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om en allsidig utredning av frågan om den kommunala förvaltningens lämpligaste organisation och därvid tillämpliga rösträttsnormer samt den i samband därmed stående frågan om sättet för första kammarens bildande, allt under former, som säkerställa den kommunala förvaltningens sunda utveckling och trygga bibehållandet av ett verkligt tvåkammerssystem;»

Om ändringar
i den kommunala
rösträtten
m. m.

(Forts.)

dels av herrar *Sundberg* och *Norman*, som yrkat avslag å såväl den kungliga propositionen som utskottets hemställan;
dels av herrar *Olof Olsson*, *Hallén*, *Sterne* och *Magnusson* i Kalmar, som anförde:

»Vi hava inom utskottet biträtt Kungl. Maj:ts proposition om den lika kommunala rösträtten av samma skäl, som de socialdemokratiska medlemmarna av rösträttssakkunnige i sin principdeklaration anförde. Vi anse nämligen med dem, att den graderade röstskalans avskaffande är 'det främst väsentliga i den reform, som demokratien nu måste kräva' och att därför vänsterns *samlade* ansträngningar måste inriktas på detta mål. Först när den 40-gradiga skalan avskaffats, öppna sig på allvar möjligheterna till den *allmänna* och lika kommunala rösträttens genomförande, vilket alljämt är för oss ett oeftergivligt slutmål.

Vi hava därjämte biträtt utskottets avstyrkande av de motioner, som beröra frågan om första kammaren. Dock taga vi bestämt avstånd från det ståndpunktstagande till tvåkammerssystemet, som framträder i utskottets motivering. Varken motionen om enkammerssystem eller yrkandet på omläggning av kamrarnas inbördes förhållande har av utskottet upptagits till den allvarliga omprövning, som saken kräver. Dessa frågor måste därför enligt vår mening tillsvidare hållas öppna;»

dels av herr *Olof Olsson*, som i frågan om rösträtt för sterbhus hemställt om bifall till sin motion.

Herr *Trygger*: Det må icke förtänkas mig och många med mig, att vi flera gånger ställt upp för oss den frågan: varför har Kungl. Maj:ts regering, som är så belastad med viktiga ärenden, vilka ej tillåta uppskov, ja, vars medlemmar understundom icke ens synas ha tid att titta i grundlagen för att se efter, var gränsen går mellan riksdagens och Kungl. Maj:ts rättigheter — varför har regeringen, säger jag, framlagt sitt stora kommunala och politiska författningsändringsförslag i riksdagens elfte timme? Därigenom ha ju riksdagens ledamöter blivit urständsatta att efter noggrann granskning av konstitutionsutskottets utlåtande underkasta förslaget den sorgfälliga prövning, som frågans stora betydelse för vårt land och dess framtid måste anses ovillkorligen kräva. Såvitt jag kan döma av det för riksdagen framlagda materialet, måste man stanna vid det svaret på den uppkastade frågan, att orsaken till regeringens brådska att underställa ifrågavarande författningsändringar riksdagens avgörande varit av blandad principiell och reell art.

Ser man blott på det yttrande, som statsministern avgav till statsrådsprotokollet den 13 november 1917, när civilministern bemyndigades att tillkalla sakkunniga för att biträda vid utarbetande av förslag till den nuvarande kommunala röstskalans avskaffande m. m., skulle man kunna tro, att grunden till att regeringen visade en sådan iver att genast upptaga frågan var den, att man så fort som möjligt ville inlösa de löften, som givits under den valrörelse, som

avsåg att bereda regeringens medlemmar de platser, de för närvarande intaga. Så torde emellertid saken ej förhålla sig. Dessa löften voro sannolikt blott en anledning; den djupare liggande orsaken synes däremot vara den, att man dels ville utan något som helst uppskov bringa den stora personlighetsprincipen till erkännande inom vårt kommunala liv och med avseende på första kammarens sammansättning, dels ock behjärtade den nöd, vari vår självvägande allmogé ansågs befinna sig på grund av de nu gällande kommunala rösträttsbestämmelserna. »Den medborgerliga känslan för rättfärdighet, rättvisa och jämlikhet tillfredsställes icke, om den ene röstberättigade har större röstetal än den andra», heter det i den kungl. propositionen. Och konstitutionsutskottet motiverar sitt tillstyrkande av att varje röstande inom kommunen skall hava en röst med följande ord: »Inför vår tids uppfattning är varje annan grund för politiska rättigheter än personlighetsprincipen absolut ohållbar.» För min del har jag forskat efter vad denna personlighetsprincip kan innebära, vilken såsom ett oeftergivligt rättfärdighetskrav uppställer fordran, att alla de, som äga rösträtt inom en kommun, skola hava en röst var, men däremot ställer sig likgiltig för att vissa av kommunens medlemmar helt och hållet bli i saknad av rösträtt, när de nämligen icke äro skyldiga betala skatt till kommunen. Den uppställda personlighetsprincipen innebär således icke, att alla personer, som nått en mogen ålder, skola vara likaberättigade och i det avseendet jämlika, ty den lika rösträtten och jämlikheten börja först med den kommunala skattskyldigheten. Den personlighetsprincip, från vilken regeringen och konstitutionsutskottet utgå, måste alltså vara en sådan, enligt vilken personlighetsvärde har till förutsättning skattskyldighet, och enligt vilken följaktligen dylikt värde fränkännes den, som icke betalar skatt till kommunen. Men är detta riktigt, blir detta en annan personlighetsprincip än den, som åberopats till stöd för valrätten till riksdagens andra kammare, ty denna senare personlighetsprincip innebär ingen som helst fordran på skattskyldighet. Vid sådant förhållande förefaller det minst sagt egendomligt, att med »den demokratiska tidsålderns åskådning», som åberopas i den kungliga propositionen, kan finnas oförenligt blott det, att den kommunala rösträtt, som ligger till grund för första kammarens sammansättning, för närvarande är graderad, medan den till andra kammaren är lika, och icke även det, att den kommunala rösträtten enligt det kungliga förslaget är bunden vid skattskyldighet, medan åter valrätten till andra kammaren är allmän. Emellertid, den demokratiska tidsålderns åskådning få vi ej gå för strängt till rätta med, ty den ligger mera inom känslans än förståndets ramar. Annorlunda med den stora personlighetsprincipen, denna norm, som otivelaktigt utgör det moderna samhällets livsprincip. Densamma kan omöjligen ha ett innehåll, som rymmer motsatser. I så fall vore den icke en princip, utan en tom fras, som man allt efter behov fyllde än med det ena innehållet, än med det andra. För min del är jag ock fullt övertygad därom, att politisk och kommunal rösträtt icke ha något att göra med den verkliga personlighetsprincipen.

*Om ändringar
i den kommunala
rösträtten
m. m.*

(Forts.)

Om ändringar
i den kommunala
rösträtten
m. m.

(Forts.)

Densamma avser ett helt annat område, och den låter därför väl förena sig med såväl allmän som lika eller graderad rösträtt.

Vad innebär då denna sanna personlighetsprincip, som man på olika sätt karrikerat för att därur härleda än den allmänna rösträtten, än den lika, på skattskyldighet beroende rösträtten? Jo, den innebär, såsom jag vid ett föregående tillfälle sökt angiva, att varje medborgare såsom sådan äger ett människovärde, som måste av alla och jämväl av stat och samhälle respekteras. Den enskilde personen är berättigad till utrymme inom samhället för utvecklande av sina personliga krafter och för att höja sig till en allt rikare och djupare mänsklig tillvaro. Samhället måste ock anses skyldigt att efter måttet av sin förmåga understödja och befrämja den enskildes strävanden att vinna de yttre och inre förutsättningarna för ett ädlare och innehållsrikare personligt liv. När hänvisning sker till personlighetsprincipen, dess berättigande och dess krav, känner varje medborgare mer eller mindre medvetet, hurusom denna princip i sig innesluter en garanti för det värdefullaste den enskilde har att vinna inom samhällsorganismen. Det är därför en stor fara, om personlighetsprincipen användes i syften, som äro främmande för dess verkliga innehåll. Detta är just fallet, då man med stöd av denna princip söker vindicera den stora massans herravälde inom stat och kommun. Man motiverar visserligen dess genomförande med ord, som häntyda på en ideal uppfattning av samhällets och den enskildes inbördes förhållande, men det eftersträfvade målet är för en sådan uppfattning fullkomligt främmande. Detta är icke den enskildes makt över sig själv, det bättre jagets herravälde över småsinne och egennytta, medborgarandans höjande på självskhetens bekostnad, utan målet är makten i samhället, herraväldet i staten. Personlighetsprincipen, framställd såsom ett stöd för alla och envar att fordra lika deltagande i stats- och samhällsmakten, är intet annat än individens upphöjande över samhället och dettas utlämnande till de enskildas godtycke. En sådan förvanskad personlighetsprincip är den, som i den kungliga propositionen utgör huvudskälet för den föreslagna lika kommunala rösträtten. Den står, så vitt jag förstår, i den mest uppenbara motsats till den princip, som man i annat sammanhang förklarar vara principen för den moderna folkrepresentationen, nämligen att vad som representeras icke är de enskilda individerna och deras intressen utan folket, samhället i dess helhet. Avgörandet av vilken rösträtt bör tillerkännas den enskilde i stat eller kommun bör följaktligen ske i första rummet efter vad dessa samhällsorganismers personlighet och deras krav fordra och icke efter någon fördelning efter huvudtalet av den politiska eller kommunala makten mellan de enskilda statsborgarna eller kommunalmedlemmarna.

Duger således den åberopade s. k. personlighetsprincipen icke såsom hemul för den föreslagna lika kommunala rösträtten, gäller det att undersöka, huruvida regeringens andra stora argument, den självägande jordbrukande befolkningens förmenta betryckta läge under den nuvarande graderade skalan, utgör ett tillräckligt skäl för genomförandet av dylika rösträttsbestämmelser. Här om yttra de av re-

geringen tillkallade s. k. sakkunniga: »Hemmansägarna hava ju av gammalt och med rätta ansetts såsom folkets kärna, och hemmansägarna äro de, som på grund av sina egendomsförhållanden och sin bofasthet, i det kommunala livet hava större och mera vittgående ekonomiska intressen att bevaka än andra samhällsklasser. Hemmansägarna äro också de, som med den största samvetsgrannhet och ordentlighet uppfylla sina plikter mot stat och kommun. De på grund av oguldna kommunalutskylder icke röstberättigade äro bland dem fåtaligare än bland någon annan samhällsklass. Och dock har genom den föranstaltade statistiska utredningen klart och tydligt ådagalagts, att dessa hemmansägare icke inom kommunerna kunna utöva ett inflytande, svarande mot deras antal. Deras medelröstetal är, med undantag för gruppen 'övriga personer inom jordbruket', lägre än för någon annan samhällsklass och avsevärt lägre än medelröstetalet för industriarbetarna å landsbygden.»

*(Om ändringar
i den kommunala
rösträtten
m. m.
(Forts.)*

Detta uttalande understrykes i den kungliga propositionen och däri förklaras: »att hemmansägarnas inflytande stärkes genom den 40-gradiga skalans slopande, är uteslutande till gagn för den kommunala förvaltningen». För min del är jag gärna villig att erkänna, att från den enda synpunkt, som vid denna frågas avgörande är den riktiga, nämligen synpunkten av vad som bäst tjänar kommunens uppgifter och dess realiserande, det är av stor vikt, att den självägande bondeklassen bevaras vid sitt urgamla inflytande i landskommunernas förvaltning. Det är utan allt tvivel av väsentlig betydelse för en lycklig och lugn samhällsutveckling, att dessa erfarna, besiningsfulla, sparsamma bondeelement kunna med tillbörlig styrka göra sig gällande vid handhavandet såväl av statens som av kommunens angelägenheter. Att detta emellertid skulle ske genom den graderade skalans upphävande och införande av lika kommunal rösträtt, vågar jag emellertid på det bestämdaste bestrida. Att döma av de motioner som väckts, och de uttalanden, som eljest gjorts från bondehåll, synes denna min uppfattning delas av böndernas egna representanter.

Är emellertid denna vår ståndpunkt möjligen en villfarelse, beroende på okunnighet om de faktiska förhållandena? Detta kunde med skäl sättas i fråga, ty regeringen och dess sakkunniga, vilkas hjärtan synas fyllda av intresse för den självägande lantbefolkningen, kunna väl icke ha tagit så miste, att de för att tillgodose denna befolknings intressen föreslagit en lagändring, som i själva verket skulle beröva densamma en väsentlig del av dess nuvarande kommunala och därpå beroende politiska inflytande. Detta vill man naturligtvis så mycket mindre tro, som jämväl konstitutionsutskottet, den politiska och samhälleliga rättvisans högste vårdare, djupt ömmar för den orättvisa, som den graderade skalan tillfogar våra jordbrukare. Till stöd för denna åsikt har man ock kunnat åberopa, hurusom å vissa orter på landet, där det finnes ett avsevärt antal industriarbetare, dessa äga högre röstetal än de självägande jordbrukarna. Icke desto mindre tror jag, att man måste erkänna, att bönderna intuitivt hava träffat det rätta, samt att regering, sakkunniga och konstitutionsut-

Om ändringar
i den kommunala
rösträtten
m. m.
(Forts.)

skottet allt för ytligt bedömt saken. Först och främst är därvid att observera, att den lika rösträtten skulle, även där industriarbetare icke finnas i något större antal, på ett flertal ställen överflytta böndernas inflytande på jordbruksarbetare och annat mera löst folk. Viktigast är dock, att den graderade skalan till bönderna överför ett betydande antal röster, vilkas bärare i sin uppfattning om statens och kommunens angelägenheter stå bönderna närmare än andra röstägande. Den lika rösträtten skulle väsentligen reducera dessa med bönderna allierades röster och medföra den påföljd, att den samhällsuppfattning, som bönderna hyllade och hitintills kunnat realisera, skulle komma i minoritet. Våra bönder hava tillräckligt svenskt bondförstånd för att inse, att de äro föga betjänta med att på ett eller annat ställe få sitt röstetal relativt sett ökat, när de samtidigt i det stora hela förlora möjligheten att inom kommun och stat hävda den uppfattning av samhället och dess behov, som urgammal erfarenhet visat dem vara den riktiga.

Mitt hopp är nu, att även regeringen skall inse detta, sedan det här blivit påpekat, samt följaktligen finna, att dess varma omsorg om vår självägande lantbefolkning och dess behöriga inflytande i allmänna angelägenheter icke låter sig förenas med den graderade skalans ersättande med lika kommunal rösträtt. Detta bör bli så mycket lättare för regeringen att göra, om den samtidigt beaktar, att den av densamma till stöd för den lika rösträtten åberopade personlighetsprincipen icke är en princip, utan en karrikatyr av en sådan.

Jag kommer nu till en undersökning, huruvida de för den lika rösträtten i övrigt anförda skälen ge denna rösträtt ett stöd, som varken personlighetsprincipen eller nödvändigheten att bereda bönderna tillbörligt inflytande i kommunen visat sig kunna åstadkomma. Man åberopar sålunda i första rummet exempel från åtskilliga andra stater. Häremot kan med skäl göras gällande, att dessa exempel icke betyda någonting alls, såvida man icke samtidigt kan ådagalägga, att den kommunala förvaltningen därstädes är lika god eller bättre än i vårt land. För övrigt även om i vissa länder med lika kommunal rösträtt resultatet finge anses åtminstone lika gott som hos oss, så borttager denna omständighet icke risken vid den lika rösträttens införande härstädes, ty andra omständigheter, vilkas betydelse vi icke äro i stånd att bedöma, kunna därvid hava varit verksamma. Över huvud taget måste det anses såsom ett synnerligen farligt experiment på den offentliga rättens område att låta sin lagstiftning bestämmas icke av förhållandena i det egna landet, som man fullständigt känner till, utan av ett främmande lands förhållanden, som man icke är i stånd att utan det mest ingående studium klart överblicka.

I samband med åberopandet av främmande länders exempel har gjorts gällande, att i vissa länder de uppoffringar och försakelser, som framför allt de smärre inkomsttagarna i dessa dagar skulle hava blivit underkastade, ansetts kräva kompensation i form av mera demokratiska rösträttsbestämmelser. Man kan psykologiskt förklara

en dylik ståndpunkt i de länder, som deltagit i det förödande kriget, men felaktig är den under alla omständigheter. I vårt land, som visserligen avsevärt, men dock lindrigare än de flesta andra länder hittills träffats av världskrigets olyckliga följder, vore det rent av oförläppligt att vid den kommunala rösträttsfrågans avgörande blanda in synpunkter, som för densamma äro alldeles främmande. Kommunala röster skola väl ej fördelas efter samma grunder, som gälla bröd- eller fläskkort.

Till stöd för den lika rösträtten anföres vidare, att den vid valen är det personliga omdömet, den personliga uppfattningen, som skall komma till tals. Jag måste nu erkänna, att det går över mitt förstånd, att detta skulle vara något särskilt skäl till förmån för den lika rösträtten och emot en på ett eller annat sätt graderad röstskala. Ingen betvivlar att det personliga omdömet, den personliga uppfattningen hos den, som väljer, bör bestämma, huru han skall rösta, men att därav draga den slutsatsen, att en graderad skala skulle innebära en obillighet och orättfärdighet, är ett språng i bevisningen, som t. o. m. för regeringen och dess sakkunniga blir en allt för svår prestation. Problemet är ju icke, om det personliga omdömet skall leda den röstande utan om den enes personliga omdöme med därav följande utövande av rösträtten är lika gott som den andres, samt därest detta icke är fallet, huruvida ej den insiktsfullare och klokare borde ha ett större inflytande på kommunens angelägenheter än de övriga. De sakkunniga ha själva känt, att den av dem från herr Edéns m. fl. motion hämtade argumentationen icke kunde tillfredsställa den, som hade någon förmåga av kritik, och de ha därför upptagit till bemötande invändningen, att den lika rösträtten skulle kunna missbrukas. Under återopande av vår kommunala historia förklara de denna invändning — jag anför deras egna ord — såsom »en orättvis misstanke mot Sveriges folk eller mot den stora massan av detsamma, som är i saknad av större förmögenhet eller större inkomst». De sluta med de orden: »Den urgamla självstyrelsen i vårt land torde ensamt den utgöra en tillräckligt kraftig borgen för denna självstyrelsens kloka och besinningsfulla utnyttjande på den lika rösträtts grund.» Med en dylik argumentation är det sannernigen icke underligt, att socialdemokraterna anse rättmätigheten av deras krav på allmän kommunal rösträtt jämväl ådagalagd. För min del måste jag säga, att regeringen och dess sakkunniga ställt bra små pretentioner på den ifrågavarande borgen. Jag undrar, om de äro lika godtrogna, när det gäller t. ex. borgen för ett penninglån. Tillämpar man nämligen samma resonemang där, skulle den omständigheten, att en person icke tidigare förlorat på utlämnade lån mot borgen, utgöra tillräckligt skäl för honom att icke pröva en ny borgensmans förmåga att fullgöra sina förbindelser. Så vill man handla i detta fall. Därför att den kommunala självstyrelsen utövats på ett för kommunen gagnande sätt med nuvarande rösträttsbestämmelser, anser man sig berättigad att anse det vara bevisat, att så skall ske även efter det att genom den

*Om ändringar
i den kommunala
rösträtten
m. m.
(Forts.)*

Om ändringar
i den kommunala
rösträtten
m. m.
(Forts.)

föreslagna rösträttsförändringen helt andra folkelement blivit de i kommunen bestämmande. Särskilt i fråga om arbarna i städerna, som genom den lika rösträtten skulle bli de dominerande, tillfogar man emellertid det skälet, att de i sitt på den lika rösträttens grund vilande föreningsväsende vetat att driva en besinningsfull och klok politik. Detta argument är ju icke alldeles betydelselöst, men det räcker icke, ty den, som är besinningsfull och klok när det gäller små egna medel, kan ofta på grund av bristande kunskaper och omdöme bli en slösare när frågan gäller betydande summor, som han äger disponera för av honom bestämda ändamål utan att själv annat än i ringa grad lämna några bidrag.

Sitt omdöme om resultatet av den lika rösträttens genomförande sammanfatta herr Edén m. fl. i sin av de sakkunniga såsom stöd för deras uttalande anförda motion vid 1916 års riksdag på det sätt, att de under återopande av ett slags utredning av herr David Bergström återgiva dennes förklaring, att »ett slopande av den kommunala röstskalan ingalunda skulle verka så revolutionerande, som mången förut tänkt». För så vitt meningen med detta uttalande är det, att den lika kommunala rösträtten icke skulle föranleda någon revolution i vårt land, erkänner jag gärna riktigheten av detsamma. De, som över huvud taget hos oss tänka på att med våldsamma medel söka omstörta den nuvarande samhällsordningen, skulle förvisso icke komma att få ökad lust därtill efter den kommunala lika rösträtts lagstadgande och första kammarens i samband därmed skedda radikaliserings. Men detta innebär föga tröst för dem, som hålla på vår nuvarande samhällsordning och en i organiskt sammanhang med det förflutna fortgående samhällsutveckling. Skälet till revolutionstankens skrinläggande vore nämligen icke en genom ifrågakommande rösträttsförändring åstadkommen sinnesändring hos vederbörande samhällsomstörtare, utan skälet vore det, att man på laglig väg skulle genomdriva allt det samhällsskadliga, som samhället för närvarande, endast om det besegrades av en revolutionär rörelse, skulle behöva underkasta sig.

Mot den graderade skalan och till förmån för den lika rösträtten anföres vidare, att den förra saknar en rationell grund och följaktligen skulle vara att anse såsom godtycklig. Ser man saken utslutande från den enskildes synpunkt, skulle man kunna erkänna, att ett visst fog funnes för en dylik invändning, om den framställdes av dem, som uppställt krav på allmän rösträtt. Men icke ens från deras sida skulle en sådan invändning vara fullt berättigad, ty med samma skäl kunde göras gällande, att valrättsålderns fixering saknar rationell grund och endast kan stödja sig på en viss uppskattning av erfarenheten. Härmed må emellertid vara huru som helst, men att de, som fordra skattskyldighet såsom villkor för rösträtt, tillvita den graderade skalan saknad av principiell nödvändighet, förefaller minst sagt egendomligt, när deras egen utgångspunkt dock är, att rösträtten tillkommer den enskilde såsom en av hans enskilda intresse betingad rättighet. Man måste nämligen fråga dem: vilken är den princip, som kräver skattskyldigheten såsom förutsättning för rösträtten, men avvisar grade-

ringen såsom en norm för densamma? I det föregående har jag visat, att den återopade personlighetsprincipen icke duger såsom förklaring. Det finns dock en annan princip, som är den riktiga, nämligen att det avgörande är, vilken anordning som mest gagnar kommunen, med den lika rösträtten. Huru emellertid graderingen skall ske, det är en lämplighetsfråga, som löses efter vad som med stöd av erfarenheten kan anses bäst tillgodose kommunens intressen.

Ytterligare har man anmärkt mot den »skändliga» 40-gradiga skalan, att det vore alldeles visst och av ingen förnekades, att den skalan vore en av orsakerna och en mycket viktig sådan till att bland de effektivt röstberättigade de mindre inkomsttagarna i så stor utsträckning försummade att vid valen eller i det kommunala livet i allmänhet göra sin rösträtt gällande. Regeringens sakkunniga, som uttalat detta, säga emellertid på ett annat ställe i sitt betänkande, att enligt erfarenheten från de politiska valen valdeltagandet trots den lika rösträtten i allmänhet är lägre inom sådana grupper av medborgare, som kunna förutsättas vara i ekonomiskt avseende mindre väl-situerade, än inom övriga grupper. Egendomligt är vid sådant förhållande, att regeringens sakkunniga icke kommit att tänka på, att den graderade skalan har föga att betyda med avseende på rösträttens utövande, utan att det verkliga skälet är det bristande intresset för allmänna angelägenheter och känslan av oförmåga att bedöma desamma. Att vid valen till andra kammaren deltagandet är större än vid de kommunala valen, beror uppenbarligen därpå, att valmanskåren där kraftigare inpiskas att gå fram till valurnorna. De små inkomsttagarnas likgiltighet för valen talar alltså snarare emot än till förmån för den lika rösträtten.

I samband härmed kan det vara av intresse att fästa uppmärksamheten på, att det ringa intresset för kommunala angelägenheter säkerligen ofta är orsaken till förlusten av valrätten på grund av underlåtenhet att betala kommunalutskylderna. Att, där detta intresse finnes, det ringa medelröstetalet icke betyder något, finner man, då man erfar, att å landsbygden hemmansägarna, ehuru de hava ett lågt medelröstetal, likväl uppvisa ett lägre procenttal för i röstlängden upptagna icke röstberättigade än någon annan grupp, samt att å andra sidan på landet arbetare utom jordbruk, ehuru de hava ett betydligt högre röstetal än arbetare inom jordbruk, dock utvisa en avsevärt högre procent av icke röstberättigade. I städerna äro arbetarna de som utgöra den ojämförligt största procenten av i röstlängden upptagna, vilka huvudsakligen genom bristande skattebetalning förverkat sin rösträtt, sålunda vid landtingsmannavalen 1916 32,2 % mot högst 16,9 % bland övriga i röstlängden upptagna. Man har svårt att förstå, att de sakkunniga kunna vid sådant förhållande med så stor tillfredsställelse se, att genom den lika rösträtten industriarbetarna skulle på de moderatas bekostnad få ett betydande maktillskott i städerna. Däremot är det lätt att fatta, att det socialdemokratiska partiet fasthåller sitt program om allmän kommunal rösträtt, oberoende icke blott av kommunal skattskyldighet, utan även av betal-

*Om ändringar
i den kommunala
rösträtten
m. m.*

(Forts.)

*Om ändringar
i den kommunala
rösträtten
m. m.
(Forts.)*

ningen av kommunalutskylderna, därest den röstägande har dylik skattskyldighet. Genomföres den lika kommunala rösträtten, dröjer det säkerligen icke länge, förrän även dessa socialdemokratiska krav bliva realiserade. Det är därför ock med en fast tillförsikt om att snart se allt kommunalt och politiskt inflytande fördelat bland landets befolkning efter huvudtalet, som det socialdemokratiska partiet för ögonblicket låter sig nöja med vad den kungl. propositionen bjuder dem.

Konstitutionsutskottet betonar, att den nuvarande graderade skalan skulle utgå från det betraktelsesätt i fråga om det kommunala livet, att kommunen vore ett slags bolag, vars intressenter borde äga inflytande i förhållande till sina insatser, samt förklarar, att detta betraktelsesätt icke skulle överensstämma med vår tids uppfattning. För min del måste jag besrida, att åtminstone jag någonsin betraktat kommunen såsom ett slags bolag, detta så mycket mindre som det ej beror på den enskilde, om han vill tillhöra kommunen eller ej, utan detta avgöres efter helt andra grunder. Vad som däremot är riktigt är att, på sätt kommunalförordningarna tydligen uttala, en bland kommunens huvuduppgifter är vården av dess medlemmars gemensamma hushållsangelägenheter. Att därav kan följa, att inflytandet på kommunens förvaltning i viss mån sättes i förhållande till skyldigheten att bära denna förvaltnings ekonomiska bördor, är något, för vilket man icke behöver såsom stöd antaga någon kommunens bolagskaraktär. Då utskottet i sitt förnekande av denna senare tror sig finna ett tillräckligt skäl för att påyrka den 40-gradiga skalans avskaffande, har det uppenbarligen alltför lättvindigt skilt sig från sin granskande uppgift.

I den kungl. propositionen åberopas ytterligare till stöd för den ifrågasatta förändringen det kommunala livets eget behov. Utskottet synes emellertid hysa en helt annan uppfattning. Mot herr Clasons påstående, att våra kommuner under de nu gällande formerna för kommunal självförvaltning genomgått en kraftig och rik utveckling i olika hänseenden, och att sålunda nuvarande förhållanden i vårt land på detta område icke visat sig kräva den lika rösträttens genomförande, anmärker nämligen utskottet, att man icke kan tillmäta dylika mer eller mindre subjektiva omdömen någon avgörande betydelse för frågan om den 40-gradiga skalans avskaffande. Detta resonemang träffar uppenbarligen ock det kungl. förslagets uppgift om det kommunala livets behov av en förändring. Vid sådant förhållande kvarstår för utskottet intet annat än själva tvivlet, huru saken förhåller sig, men i en sådan situation synes det ha varit utskottets ovillkorliga plikt att tillämpa satsen: *in dubio non est agendum*.

När man granskat de skäl, som av det kungl. förslagets anhängare anförts till stöd för den 40-gradiga skalans avskaffande och dess ersättande med en lika kommunal rösträtt, kunde man varit frestad att handla, som en författare gjorde vid en akademisk disputation, då han hade att försvara sin avhandling. Han teg så gott som hela tiden trots opponenternas många och långa

anmärkingar. Och då man efteråt frågade honom, varför han gjort så, svarade han: jag gitter inte svara på sådana dumheter. Han misstog sig emellertid med avseende på denna taktiks inverkan på dem, som skulle bedöma försvaret. De trodde, att han icke kunde försvara sin för övrigt synnerligen förträffliga avhandling. Jag fruktar, att det skulle uppfattats på samma sätt, om jag icke här ingått i något bemötande av det rikliga förråd av argument, som hopats emot den nu gällande graderade skalan till förmån för den lika rösträtten.

Tiden tillåter mig emellertid icke att fortsätta vidare, huru frestande det än kunde vara. Jag kan dock icke underlåta att upptaga ännu ett argument, som utskottet till stöd för sin ståndpunkt åberopar. Då herr Clason i sin motion mot utskottets s. k. personlighetsprincip anför, att densamma syntes vila på antagandet, att varje myndig människa skulle äga lika insikt och duglighet att bedöma kommunala frågor och lika förmåga att handlägga dem med ledning av erfarenhet och objektivitet, svarar utskottet härpå med följande ord: »Utan att vilja förbise eller söka utsudda denna åtskillnad mellan större och mindre duglighet, insikt, erfarenhet, mognad, samhörighetskänsla och intresse för kommunen o. s. v.', hävdar utskottet bestämt den meningen, att det icke låter sig göra att genom lagbestämmelser ernå vad man i detta hänseende vill vinna.» Man måste därför, enligt utskottet, bygga på den personliga överlägsenhetens förmåga att utan dylika hjälpmedel göra sig gällande och vinna förtroende.

Sällan har man, såvitt jag begriper, sett det naturliga urvalens teori så skarpt tillämpad på en rösträttsfråga. Utskottet förbiser emellertid, att om man bygger på detta naturliga urvals förmåga att draga fram de värdefullaste elementen, det tager en synnerligen lång tid, innan man kommer till ett tillfredsställande resultat. Människoslåktets egen historia torde härför utgöra det bästa beviset. Att för övrigt utskottets majoritet, särskilt dess socialistiska medlemmar, helt plötsligt fått en sådan misstro till lagstiftningen, synes mig minst sagt märkvärdigt, då hela det socialistiska framtidsprogrammets första förutsättning är medborgarnas insnörande i en tvångströja av lagbestämmelser angående såväl det offentliga som det enskilda livets alla förhållanden.

Jag ber nu att få övergå till den kommunala rösträttsfrågans betydelse med avseende på första kammarens ställning. Av herr statsministerns av mig förut åberopade uttalande till statsrådsprotokollet den 13 november 1917 framgår, såsom de sakkunniga själva anför, att spørsmålet om det samband, som kan förefinnas mellan den kommunala rösträttsformen och förstakammarfrågan, icke skulle anses falla inom ramen för deras uppdrag. De avhålla sig ock från att närmare ingå på denna sida av saken. De inskränka sig till att förklara, att den invändningen, att vid lika rösträtt till landsting och stadsfullmäktige artskillnaden i fråga om vår folkrepresentations båda hälfter skulle försvinna, enligt deras mening icke kan tillerkännas någon egentlig betydelse. Att landsting och

*Om ändringar
i den kommunala
rösträtten
m. m.
(Forts.)*

Om ändringar
i den kommunala
rösträtten
m. m.

(Forts.)

stadsfullmäktige i vissa städer tillika utgöra elektorsförsamlingar till första kammaren, innebure för övrigt enligt deras mening ett sekundärt uppdrag, som icke borde få ensamt inverka på valen.

Jag lämnar därhän det logiska bevisvärdet i dessa uttalanden. Regeringens ursprungliga ignorerande av den kommunala rösträttsfrågans inverkan på vår författning med dess tvåkammerssystem har emellertid sedermera övergivits. I den kungl. propositionen göres nämligen gällande, att reformkraven ifråga om den kommunala rösträtten också tagit sikte på denna rösträtts politiska betydelse såsom grundläggande för första kammarens sammansättning och i sådant avseende äsyfta de en demokratisering av denna kammare samt ett främjande av dess samarbete med andra kammaren. Uppenbart vore enligt föredragandens mening, att på grund av de högre kommunala representationernas egenskap av valkollegier för första kammaren en ständig växelverkan föreläge mellan frågan om en reformering av denna kammare och frågan om en omläggning ur kommunala synpunkter och i kommunernas intresse av rösträtten inom kommunerna. Den 40-gradiga skalan hade enligt hans mening emellertid visat sig lika skadlig i sin inverkan på första kammarens sammansättning som i avseende på den kommunala självstyrelsens sunda organisation. Den hade skapat ett motsatsförhållande mellan första kammaren och den på allmän rösträtt uppbyggda andra kammaren, försvårat samarbetet mellan dessa och blivit ett hinder för en sund samhällsutveckling. Invändningen, att införandet av lika kommunal rösträtt skulle rubba grundvalarna för den svenska riksdagens tvåkammerssystem, vore enligt föredragandens mening ohållbar, och för att ådagalägga detta behövdes ingen sakkunnig utredning. I den konstitutionella utveckling, som utmynnade i 1865 års riksdagsskick, hade den graderade skalan icke spelat någon som helst roll. Grundtanken i detta tvåkammerssystem vore icke, att första kammaren i motsats till den andra skulle göras till en särskild representation för inkomst och förmögenhet, utan tvärtom att den första kammaren skulle byggas på sådana grunder, att den kunde anses som en representation för hela folket i likhet med den andra.

Detta sista uttalande är enligt min mening fullt riktigt; ja, den första kammaren byggdes till och med på en än bredare folklig grundval än den andra. Däremot är det fullkomligt felaktigt, såsom av herr Clason i hans motion tydligt visats, att den graderade skalan icke tillerkändes någon väsentlig betydelse med avseende på första kammarens sammansättning. Jämte densamma funnos visserligen andra moment, som voro ägnade att skapa en skillnad mellan de båda kamrarna, såsom de indirekta valen, den successiva förnyelsen, den betydligt längre mandattiden, arvodeslösheten och de särskilda valbarhetsbestämmelserna. Men detta utesluter uppenbarligen icke den graderade skalans betydelse för kammarens sammansättning. Denna betydelse har sedermera ökat i samma mån som övriga olikheter upphävts eller minskats genom arvodes tilldelande till ledamöterna i första kammaren, mandatti-

dens förkortning och valbarhetsvillkorens reducering. Att denna den graderade skalans ökade betydelse skulle stå i strid med huvudsyftet med tvåkammerssystemet, kan så mycket mindre erkännas, som detta huvudsyfte väl icke kan hava varit, att första kammaren skulle nedsjunka till ett annex till andra kammaren.

*(Om ändringar
i den kommunala
rösträtten
m. m.
(Forts.)*

Då föredraganden gör gällande, att skaparen av 1865 års riksdagskick icke ville giva upphov till ett sådant motsatsförhållande mellan kamrarna, att en parlamentarisk regeringsbildning försvärades eller förhindrades, förstår jag icke rätt, vad han menar. Parlamentarismen i betydelsen av allenahärskande för andra kammarens majoritet kan så mycket mindre hava ingått i riksdagsordningens författares avsikter, som den strider icke blott mot regeringsformens § 4, enligt vilken »Konungen äger att allena styra riket på det sätt, denna regeringsform föreskriver», utan även mot § 1 i riksdagsordningen själv, som stadgar, att: »Svenska folket representeras av riksdagen, fördelad i två kamrar, den första och den andra, vilka i alla frågor hava lika behörighet och myndighet.» Det motsatsförhållande mellan kamrarna, som föreligger, är en naturlig följd av de båda kamrarnas olika uppgifter. I fråga om första kammarens uppgift uttalar nu konstitutionsutskottet i sitt betänkande, att kammaren bör utgöra en garanti för en mera grundlig och allsidig behandling av förekommande frågor och mot mindre väl överlagda och av en mera tillfällig stämning föranledda beslut. Denna tanke utföres närmare så, att en viss karaktärsskillnad bör förefinnas mellan kamrarna, så att första kammaren kan göra sig gällande som en representation för en mera stadigvarande folkmening i motsats till de mera växlande, som finna uttryck i andra kammaren. Båda kamrarna borde giva ett fullgiltigt uttryck för folkviljan, men för olika sidor av densamma.

Såvitt jag förstår, har utskottet i dessa uttalanden på ett i någon mån riktigt sätt karakteriserat första kammarens uppgift. I korthet uttryckt skulle man dock kunna lämpligare angiva denna uppgift så, att första kammaren skall vara mera oberoende av opinionen för dagen och mera ägnad att bevara kontinuiteten i samhällsutvecklingen, samt att första kammaren skall komplettera den sakkunskap som kan vara tillfinnandes i andra kammaren. Endast genom denna vidsträcktare insikt och erfarenhet kan första kammaren garantera en grundligare behandling av föreliggande frågor, och blott genom denna högre kompetens får första kammaren förmåga att korrigera dagsopinionen. Saknas denna större skicklighet, denna klarare blick för det historiska sammanhanget i samhällsutvecklingen, kommer första kammaren att bliva snarare underlägsen än överlägsen den andra. Men att sätta en sådan kammare till väktare över dagsopinionen, vore sannerligen att sätta bocken till trädgårdsmästare. Är emellertid detta riktigt, så är det uppenbart, att de rösträttsbestämmelser, varpå första kammarens sammansättning vilar, måste vara sådana att de garantera den erforderliga kompetensen hos dess medlemmar för fyllande av första kammarens uppgifter.

Om ändringar
i den kommunala
rösträtten
m. m.
(Forts.)

Man behöver icke vara någon profet för att kunna försäkra, att en kammare utsedd av landsting och stadsfullmäktige, vilka i sin tur valts under den lika kommunala rösträtten, icke skulle fylla det mått, som sålunda bör ställas på en första kammare. Långt ifrån att bliva mera kvalificerad än den andra kammaren, skulle den första bliva mindre arbetsduglig än den senare. Det indirekta valsättet, den succesiva förnyelsen, den längre mandat-tiden och de nuvarande valbarhetsvillkoren skulle icke ens kompensera de vådliga följderna av den kommunala lika rösträttens införande med rösträtt för dem, som fyllt 21 år, under det att där- emot valrätten till andra kammaren först inträder vid fyllda 24 år. Den första kammaren bleve, om den grundades på en dylik kommunal röstskala, visserligen även den ett uttryck för den föga insiktsfulla dagsopinionen, men icke för den sprudlande opinion, som för tillfället gjorde sig gällande, utan för sammanfattningen av den stagnerade dagsopinion, som under loppet av de senaste sex åren uppenbarat sig i landet. Med sådana valmän till första kammarens lektorsförsamlingar, som den lika rösträtten skulle innebära, bleve de indirekta valen och den successiva förnyelsen en källa snarare till svaghet än till styrka för den första kam- maren. Jag tror visserligen, att genom den lika rösträtten mot- satsförhållandet mellan kamrarna skulle minskas, men jag tvivlar på att det fruktbarandet samarbetet skulle bliva större. Den för- enade liberala och socialdemokratiska majoriteten i andra kamma- ren skulle nog få mindre angenämt av den icke otänkbara för- enade socialdemokratiska och ungsocialistiska majoriteten i den första. Tvåkamarsystemet skulle tydligen i ett sådant fall gå all världens väg, ty enkamarsystemet skulle kännas som en be- frielse från en anordning, som till enkamarsystemets olägenheter lagt tungroddheten av en apparat med tvenne kamrar, av vilka den första utgjorde en försämrad upplaga av den andra. Är ett dylikt resultat förenligt med det tvåkamarsystem, som man år 1865 velat skapa, då måste jag säga, att 1865 års lagstiftare haft en sällsynt förmåga att dölja sina tankar.

Jag väntar nu den invändningen, att med den lika kommunala rösträttens inflytande på tvåkamarsystemet må vara huru som helst, så kvarstår dock, att den graderade skalan strider mot rätt- visa och rättfärdighet samt vår moderna tids uppfattning angående grunderna för en folkrepresentation. Härpå vill jag svara, att den rättfärdighet, den rättvisa, som i detta fall är bestämmande, i första hand är rättfärdigheten mot samhället. Denna fordrar en anordning, som giver ett för dess höga uppgifter tillfredsställande resultat. Medlets ofullkomlighet saknar betydelse, när det blott verkar gott för det hela, och för min del måste jag fasthålla vid att den nuvarande graderade skalan medfört ett synnerligen gott resultat med avseende å första kammaren. Densamma har erhål- lit nödig karaktärsskillnad från den andra kammaren; den har ock visat sig äga förmåga att förekomma förhastade beslut samt trygga det bestående rätt. Den har slutligen i sig inneslutit med-

lemmar med insikt, erfarenhet och en vidgad synvidd. Den har på grund härav blivit en jämlike till andra kammaren; som hindrat densamma att tillväla sig en makt, som eljest kunnat urarta till envælde. Att understundom vid kamrarnas samarbete det visat sig slitningar, har ofta varit en följd av första kammarens plikt att söka realisera de skyldigheter grundlagen ålagt kammaren. Där så icke varit fallet, måste den opartiske bedömaren erkänna, att felet lika ofta legat hos andra kammaren som hos den första. Ju klarare de båda kamrarna fatta sina konstitutionella rättigheter och plikter, desto lättare blir det att undanröja dylika brister i det goda samarbetet och likväl upprätthålla ett verkligt tvåkammerssystem.

Mina herrar! Äv vad jag nu anfört torde framgå, att jag för min del icke kan finna angreppen mot den graderade kommunala rösträtten berättigade, vare sig man bedömer frågan från kommunal eller författningssynpunkt. Talet om att denna skala innebär den större inkomstens premierande, är falskt, ty statistiken visar, att makten i kommunerna ligger hos de mindre inkomsttagarna. Den graderade skalan kan emellertid, såsom förut är nämnt, lika litet som den lika eller allmänna rösträtten stödja sig på någon principiell nödvändighet. Omöjligt är därför icke, att man skulle kunna finna ut någon annan ordning för rösträtten inom kommunen och för första kammarens sammansättning än den, som de nu gällande bestämmelserna skapat. Mot en allsidig och objektiv utredning av dessa spörsmål i hela deras vidd har jag därför så mycket mindre något att erinra, som jag vid ett tidigare tillfälle förklarar mig beredd att bifalla ett förslag till en dylik utredning. Jag vill dock påpeka, att det synes omöjligt att företaga en sådan utredning i fråga om den kommunala rösträtten utan samband med frågan om den kommunala beskattningen. Statsministern själv har i ett anförande i andra kammaren vid 1912 års riksdag förklarar, att om en kommunal rösträttsreform skulle kunna framföras med utsikt till framgång, detta måste ske bland annat i samband med den kommunala skattereformen. Man har svårt att förstå, varför statsministern sedermera övergivit denna ståndpunkt, så mycket mer som frågan om den kommunala beskattningen redan underkastats en grundlig utredning. Skälet är möjligen det, att statsministern utan vidare övergått till ett obetingat godkännande av den lika rösträtten. Jag för min del åter fasthåller vid dessa båda frågors inre sammanhang. Även av detta skäl kan jag icke under några villkor lämna min röst för bifall till Kungl. Maj:ts i den kommunala rösträttsfrågan framlagda förslag.

Jag vet väl, att denna min ståndpunkt kommer att från de förenade vänsterpartiernas sida brännmärkas såsom ett uttryck för högerns begär att bevara en privilegerad ställning för dess medlemmar. En sådan beskyllning tillbakavisar jag dock med hela den styrka, som det rena samvetet skänker den oförvitlige. Vore det så, att här blott gällde någon enskild förmån, som tillkomme

*Om ändringar
i den kommunala
rösträtten
m. m.*

(Forts.)

Om ändringar
i den kommunala
rösträtten
m. m.
(Forta.)

den ene eller den andre, men skadade det allmänna, skulle vi med glädje göra det offer man av oss begär. Så är emellertid icke förhållandet enligt vår övertygelse. De rättigheter, som den gällande lagen giver oss, hava vi erhållit icke i enskilt, utan i samhällets intresse för att kunna som sig bör tillvarataga dess behov och bidra till dess lyckliga utveckling. Vi äro därför förhindrade att avstå från dessa rättigheter, så länge de enligt vår mening medföra det gagn för samhället, som de åsyfta, och icke ersättas av andra bestämmelser, genom vilka statens och kommunens bästa i lika hög grad tillgodoses. Låt vara att vågorna gå aldrig så högt på dagsopinionens uppagiterade hav, första kammarens författningssenkliga plikt är dock att stå emot icke blott stänkets av deras skum, utan även styrkan i deras svall. Över såväl oss som våra motståndare stå fosterlandet och dess oavvisliga krav. Sådana vi efter bästa förstånd fatta dessa krav, måste vi verka för deras realiserande. Som en fast mur måste vi ställa oss emot anspråk, som äventyra det helas väl för att tillfredsställa enskildes begär efter en makt, som de sakna förmåga att till samhällets väl utöva. Vi hava ej rätt att förgäta, att den enskilde medborgaren blott har en kort tid att leva och verka, men att Sveriges rike och Sveriges folk äro odödliga.

Hans excellens herr statsministern E d ö n: Herr talman! Den föregående ärade talaren började sitt anförande med att framställa en fråga, varför Kungl. Maj:ts regering i år framlagt det förslag, som nu behandlas, och detta i riksdagens sista timme. Han gjorde i detta sammanhang ett par antydningar, som icke kunna lämnas alldeles utan svar, så mycket mindre som de synas mig mycket nära sammanhänga med åtskilliga andra i hans anförande grundläggande punkter av den beskaffenhet, att ett svar och ett allvarsamt svar är oundgängligt.

Jag fäster mig därvid mindre vid en sådan — huru skall jag kalla den? — billig vändning, som att Kungl. Maj:t haft tid till denna proposition, ehuru statsrådets ledamöter icke ens haft tid att taga reda på gränsen mellan regeringens och riksdagens rättigheter. I det avseendet kan det vara nog att svara, att om den ärade talaren lika väl hade värdat sig om gränsen mellan regeringens och riksdagens rättigheter under dessa föregående år, som det nuvarande statsrådet gjort och kommer att göra, så skulle han, för att begagna hans eget uttryck, haft ett betydligt renare samvete i denna väg. Men den ärade talaren antydde också, att ett huvudskäl för regeringens framläggande av förslaget var, att den ville så fort som möjligt infria löftena under den valrörelse. »som avsåg att bereda regeringens nuvarande medlemmar de platser de nu innehava». Den ärade talaren kunde verkligen hava besparat sig den sista vändningen. Jag förmodar, att han själv icke vill på något vis taga på sig, att när han med lovliga vapen kämpade i samma valrörelse, därvid skulle kunna förknippas ett sådant egoistiskt syfte som det att sträva efter de platser den nuvarande regeringens medlemmar nu innehava.

Jag förmodar, att han gör anspråk på att hava fört denna valstrid på grund av sin uppfattning om vad som var för landet nyttigt och nödvändigt. Vi hava rätt att uppställa samma anspråk å vår sida, och vi hava rätt att avvisa en vändning även i förbigående av sådan beskaffenhet som den jag nyss citerade.

Den ärade talaren har över huvud taget uti hela sitt anförande genomgående tillåtit sig, i sammanhang med sitt bedömande av detta stora problem, att framställa saken så, att de, som vilja den av regeringen föreslagna reformen, vilja den för att komma åt »makten». »Målet är makten» — nämligen för regeringen och dess meningsfränder — heter det i en vändning. »Det gäller» — för högern — »att motstå anspråk, som äventyra det helas väl för enskildas begär efter makt, som de icke hava förmåga att till samhällets bästa utöva», heter det i en annan vändning. Men själv har den ärade talaren naturligtvis icke något begär efter makt; för honom själv är allt sådant främmande, för honom är det endast fosterlandets väl eller samhällets höga krav, som äro avgörande! För honom, men icke för oss! Jag frågar än en gång, om herr Trygger verkligen tror, att diskussionen i dessa stora samhällsfrågor vinner något på eller får något bättre innehåll av en sådan förhävelse ifrån hans sida och ett sådant nedsvärande av hans motståndares motiv. Det borde dock vara uppenbart, att den första förutsättningen för en fruktbringande diskussion är den, att vi var för sig respektera varandras åsikter icke såsom uttryck för begär att komma »till makten» eller att där bibehålla sig, utan såsom uttryck av en uppriktig övertygelse om vad som länder till samhällets och till landets bästa.

Och därmed är också svaret givet på herr Tryggers fråga om skälen, varför vi hava framlagt denna proposition. Det har skett därför att efter vår livliga, varma och djupa övertygelse tiden och det svenska samhällets utveckling kräver en förändring av den kommunala rösträtten kräver den snart och kräver den ofördröjligen. Därför var det, som man icke ville och icke borde dröja. Därför var det, som alla arbetskrafter sattes till, och därför är det, som detta ärende nu ligger på kamrarnas bord till avgörande. Det är lika förfelat som förmätet från denne talares sida, när han söker underkänna denna åskådning med vare sig det ena fördömande ordet eller det andra om oss, sina motståndare, eller söker med det ena eller det andra självtillräckliga ordet upphöja sig själv och sin egen ståndpunkt. Vi hava samma rätt att kräva aktning och erkännande för *vår* fosterlandskärlek och *vår* uppfattning av att vi handla efter övertygelse om samhällets bästa som någonsin ledaren av denna kammares majoritet.

Emellertid, det mest intressanta i det föregående anförandet förefaller mig vara det sätt, varpå det har lagt bekämpandet av regeringspropositionen, och över huvud taget hela gången av den tanke, som slutligen letade sig fram, såvitt jag förstod, till ett understödjande av reservanternas yrkande. Hela detta förfaringssätt påminner, om än proportionerna mellan de två avdelningarna av talet äro något olika, om det förfaringssätt, som använts av herr Tryggers menings-

Om ändringar
i den kommunala
rösträtten
m. m.
(Forts.)

Om ändringar
i den kommunala
rösträtten
m. m.
(Forts.)

fränder bland motionärerna och av reservanterna i konstitutionsutskottet. Och vilket är detta förfaringssätt?

Högerns huvudmotionärer börja med att söka leda i bevis, att en förändring i den 40-gradiga skalan icke är nödvändig eller behöflig. De försöka att hävda, att en sådan förändring nu i själva verket icke borde ske. Men sedan denna mening väl drivits på ett antal sidor i början av motionerna, övergå de helt hastigt till att själva i sin ordning dock uppdraga riktlinjer för en sådan förändring. Det är precis samma taktik, som herr Trygger här i dag har fört, blott, som jag yttrade, med den skillnaden, att proportionen i framställningen är en annan. Nio tiondelar av det föregående anförandet gick ut på att till alla delar försvara den 40-gradiga skalan såsom en fullständigt riktig, logisk och av Sveriges behov motiverad anordning. Man väntade naturligtvis att efter detta glödande försvar finna också ett djärvt och kraftfullt yrkande på rent avslag. Men ett sådant kom icke. Anförandet slutade med en förklaring, att herr Trygger dock icke hade någonting emot att man företog en allsidig utredning ur såväl komunal som politisk synpunkt av det föreliggande problemet, eftersom i alla händelser andra medel också kunde finnas att trygga de syften som han ansåg sig böra göra gällande. Det skall dock icke vara möjligt för vare sig honom eller konstitutionsutskottets reservanter — i viss grad sammanfallande med de motionärer, till vilka de hänvisa — att med alla sina förbehåll dölja innebörden av det faktum, att vad som här skett under denna vår, vad som nu direkt befästes i utskottets betänkande genom reservationen och i viss mån genom herr Tryggers yttrande, det är, att man från deras sida erkänner, att den 40-gradiga skalan icke kan upprätthållas. Den är dömd, och dess anhängare måste söka sig en annan ståndpunkt. För oss, för regeringen och alla vänner av en demokratisk kommunal rösträttsreform, har härmed inträtt ett läge, som för i tankarna ett ord, vilket för några veckor sedan lästes i tidningarna, fällt av ledaren för den stora tyska offensiven på västfronten i mars. Det meddelades, att han efter den första eller kanske de två första dagarnas strider hade sagt till sin kejsare: »Eders majestät, det förefaller mig, som om vi kunna vara belåtna med denna första framgång.» Det är långt ifrån mig att jämföra den svenska demokratiens fredliga offensiv för en modern nydaning av Sveriges kommunala medborgarrätt med den militära aktion, som gjort och gör sina fruktansvärda insatser på Europas största och mest förhärjade slagfält. Det är icke heller min mening, att de, som nu stå i spetsen för denna fredliga in-repolitiska svenska offensiv, skulle på något sätt kunna vara belåtna med de medgivanden, vilka, som jag nys nämnde, i det stycket hava blivit gjorda. Men en första framgång är det dock som vunnits, det kan icke på något vis bortresoneras — en framgång som i själva verket, om jag skulle fullfölja bilden, bryter igenom hela det första skyttegravssystemet i den svenska högerns försvarsställningar. Vi hava kommit så långt här i landet, att det icke längre går att komma ifrån att det nuvarande skicket för svensk kommunal medborgarrätt, även i dess innebörd för sammansättningen av den svenska

riksdagens första kammare, icke kan bibehållas. Det som nu är, är uppgivet. Herr Trygger må aldrig så många gånger förklara, att det gäller att »stå som en mur»; hans vänner söka redan efter förändringar, efter något att sätta i stället. Vad det nu gäller är icke längre frågan, om en förändring bör ske, utan på vad sätt den måste ske. Den ordning, som är, är dömd; vi hava att skapa en annan ordning i stället.

Under sådana förhållanden kan det icke undgå att förvåna, att herr Trygger i sitt anförande så gott som uteslutande uppehållit sig vid en kritik av olika punkter i de angrepp vi gjort och nödgats göra mot den 40-gradiga skalan. Det må vara mig ursäktat, om det icke är mig möjligt och om jag icke finner det lämpligt att i alla detaljer följa denna hans kritik och mot den rikta en genkritik. Jag förmodar, att detta kommer att ske från många andra håll, och jag har åtskilligt annat att säga, varför jag icke vill trötta kammaren med allt för många detaljer. Men så mycket torde väl ändå även för mig vara anledning att framhålla, som att den föregående talaren fullständigt skjutit över målet framför allt i de huvudmärkningar, som han riktade mot propositionens underkännande av den 40-gradiga skalan och dess motivering av lika kommunal rösträtt för alla skattebetalare.

Herr Trygger sökte framställa såsom något logiskt orimligt den personlighetsprincip, som åberopats i regeringens proposition och för övrigt i alla de yrkanden i samma riktning, som förut framkommit. Han argumentation grundar sig emellertid, om jag vågar använda ett ord, som vid en föregående debatt väckte hans livliga missnöje, på en saltomortal i tankegången, eller för att undvika detta misslagliga uttryck på en grumlighet i hela genomtänkandet av vad det gäller, en grumlighet som hos en så högt begåvad kritiker icke kunde vara oavsiktlig. Herr Trygger förmenar, att om man anför personlighetsprincipen som grund för lika rösträtt bland de nu kommunalt röstberättigade, så strider detta mot att personlighetsprincipen ovillkorligen skulle kräva, att alla medborgare, vare sig de betala skatt eller icke, skulle hava rösträtt i kommunerna likasom vid valen till andra kammaren. Jag förmodar, att herrar socialdemokrater skola bliva herr Trygger djupt tacksamma för detta lilla stöd för deras ståndpunkt. Det är för övrigt icke första gången, skulle jag tro, som herr Trygger mer eller mindre avsiktligt har varit dem till förträffligt bistånd. Men i sak ligger ju det hela uppenbart så, att man har både rätt och befogenhet att först bestämma själva villkoren för att över huvud taget erhålla rösträtt i kommunerna efter de grunder, som man finner vara lämpliga med hänsyn till kommunernas hela liv och organisation. Såsom villkor för en sådan kommunal rösträtt hava vi i Sverige av ålder skattskyldighet, och efter min och det liberala partiets mening är detta en riktig grund, i varje fall under nuvarande och nu överskådliga förhållanden, icke minst därför att de svenska kommunerna ju, såsom av herr Trygger och hans meningsfränder ofta framhållits, hava en synnerligen vidsträckt självstyrelse, särskilt en synnerligen bety-

Om ändringar
i den kommunala
rösträtten
m. m.
(Forts.)

Om ändringar
i den kommunala
rösträtten
m. m.

(Forts.)

dande ekonomisk sådan. Vi anse det därför vara riktigt, att den kommunala rösträtten bindes vid villkoret av en kommunal skatteplikt, som direkt för med sig, att den rösträttsutövande också känner verkningarna av sin röst, på så sätt att han själv får vara med om att betala för de beslut han försöker genomdriva. Om man sedan, efter det att den kommunala rösträtten väl är begränsad genom sådana grunder, säger att denna rösträtt bör vara lika och ej graderad, om man alltså sedan åberopar personlighetsprincipen, såsom skäl mot varje gradering inom gränserna för tillträde till rösträtten, så innebär detta alldeles icke något, som strider mot det förra. Sedan gränsen för rösträtten är satt, gäller personlighetsprincipen i hela sin utsträckning. Lika väl som vi med censusvalrätten till andra kammaren, när den på sin tid infördes, icke fingo någon gradering av denna rösträtt valmännen emellan ehuru denna censusrösträtt då berodde av inkomst eller egendom, lika väl är det vår mening, att det är logiskt och psykologiskt oriktigt och orimligt att begära en sådan gradering för den kommunala rösträtten, även om denna är grundad på en census, i detta fall skattskyldighet till kommunen. Herr Trygger känner för övrigt mycket väl, liksom naturligtvis denna kammares övriga ledamöter, att just den nu av regeringen föreslagna grundsatsen är genomförd i ett betydande antal andra länder. Även länder med allmän politisk rösträtt hava ofta en kommunal rösträtt, som beror av skattskyldighet, men intet enda av dessa länder, herr Trygger, som jag känner, har lyckats finna på en sådan oförnuftig gradering av rösträtten, som den gradering efter inkomst och förmögenhet, vilken man haft i Sverige — med undantag för Finland, som på sin tid lånade denna gradering från Sverige, men sedan beslutit att gör sig av med den.

Så är det med denna förmenta brist på följdriktighet i fråga om personlighetsprincipens tillämpning i det kungliga förslaget. Men jag skulle vilja fråga, hur det blir med herr Tryggers egen personlighetsprincip. Han försökte utveckla denna som en sådan grundsats, som skall giva personen utrymme inom samhället för att utveckla sina krafter och som ålägger samhället att i mån av förmåga understödja denna utveckling. Huru är det möjligt, att icke även han från en sådan utgångspunkt kommer till den slutsats, att rösträttens gradering icke kan försvaras? Saken är den, att herr Trygger, lika väl som hans meningsfränder, nu som så ofta försökt att smussla in i resonemanget en föreställning, att den kompetens, den befogenhet, den skicklighet, den erfarenhet, om vilken de tala, skulle på något vis löpa jämsides med inkomstens stegring eller egendomens växande, ett påstående som det sannerligen allra minst i dessa den oförtjänta värdestegringens tider borde vara lämpligt att på allvar framföra.

Nej, denna kärna i vårt förslag tror jag står sig väl, och lika väl står sig den andra huvudpunkt, som herr Trygger angrep, nämligen nödvändigheten att på grund av skalans egna inre orimligheter i många stycken göra slut på hela graderingen. Herr Trygger sökte trösta de svenska jordbrukarna, som nu i tiotusental över hela

landet finna, huru deras röster krympa samman jämsides med de våld-
 samt stegrade röstetalen för löntagare och lönarbetare, med att hän-
 visa till att detta visserligen kunde vara en olägenhet, men att de
 dock hade den förmånen att vid deras sida finnas vissa innehavare
 av högre röstetal, vilka kunde bistå de betryckta jordbrukarna. Det
 är också »en tröst», för att tala med herr Trygger själv. Det borde
 var skäl att komma ihåg, för det första att herr Trygger icke kan
 räkna in dessa jordbrukares stora massa bland dem, som äro tillfreds-
 ställda med hjälpen från de stora röstetalens huvudsakliga ägare —
 herr Trygger och hans meningsfränder. Det finns verkligen även
 andra bönder än konservativa och det ett mycket stort antal. Men
 för det andra skulle jag tro, att den svenske bonden, vilken herr
 Trygger nyss gjorde till föremål för en liten lyriskt lyftad utvik-
 ning, säkerligen föredrager att själv hava sin egen rättmätiga röst
 som medborgare framför att få den förstärkt av förmögna så kallade
 meningsfränder. Det är också den ståndpunkt, som nu allt starkare
 och starkare gör sig gällande just bland bönderna själva. Det går
 icke att komma ifrån de orimliga verkningarna av hela den nuva-
 rande kommunala skalan, lika litet på detta område som på många
 andra.

Mina herrar! Jag skall stanna vid dessa två huvudpunkter
 av herr Tryggers kritik och övergå till en annan sida, av hans
 anförande, som förefaller mig intressera oss mera. När man nu,
 som jag nyss gjorde, konstaterat, att den 40-gradiga skalan icke kan
 upprätthållas, att detta i realiteten är medgivet från alla håll —
 med undantag möjligen av herr Norman i Läckebys i andra kam-
 maren — och att det måste skapas en annan ordning, vad är det
 då, som högern bjuder i stället, vad ligger bakom den allmänt for-
 mulerade utredningskläm, i vilken reservationen utjynnar?

Reservanterna söka till en början visa, att den lika kommunala
 rösträtten icke skulle vara på något sätt tryggad till sina verk-
 ningar genom de tillägg och s. k. garantier, med vilka regerings-
 förslaget försetts. Reservanterna utveckla, att propositionen i dessa
 delar först och främst försummat exempelvis nödvändigheten att
 sörja för facktjänstemän i kommunerna eller på annat sätt tillgodo-
 se sakkunskapen, att den ej sörjt för vederbörlig statskontroll, samt
 att propositionen vidare varit blind för faran för kommunernas eko-
 nomi och särskilt för sambandet mellan rösträtten och beskattningen.

I det första avseendet tillåter jag mig påminna om att det dock
 är något oväntat att från detta parti finna ett yrkande på något
 slags obligatorisk tillämpning av tjänstemannasystemet i svenska
 kommuner. Detta parti har ju alltid förut med oss enats om att
 hålla på att självförvaltning är och bör, så långt det över huvud
 taget är möjligt, vara en förvaltning också *genom* medborgarna själva.
 En sådan ansats till byråkratisering av den svenska kommunala
 förvaltningen som reservanterna nu framföra såsom villkor för en
 ändring i rösträtten, kan jag icke finna annat än mest kompromette-
 rande för dem, som gjort den. I den mån behov av dylika tjänste-
 män gör sig gällande, kan det otvivelaktigt tillgodoses, men ett vill-

Om ändringar
 i den kommunala
 rösträtten
 m. m.
 (Forts.)

Om ändringar
i den kommunala
rösträtten
m. m.
(Forts.)

kor för ändring i rösträtten varken bör eller får det vara att träffa lagbestämmelser i detta syfte.

Reservanterna hava också velat hävda, att det, därest rösträtten göres lika, skulle vara nödvändigt att utvidga skyldigheten att underställa kommunernas beslut under vissa myndigheter och på annat sätt skärpa kontrollen från statens organ. Återigen en av dessa invändningar, så karakteristiska för det nuvarande läget! Det är icke mer än något år sedan man i andra kammaren från högerns sida alldeles särskilt framhöll som en fara, i händelse man skulle gå till en reform av rösträtten, att vänsterpartierna tänkte därmed förknippa en dylik utökad kontroll. Nu har regeringen låtit undersöka läget i detta hänseende. Den tror sig verkligen hava visat, att kontrollen redan är tillräcklig efter våra förhållanden och våra traditioner samt att något ytterligare i den vägen icke behöves, i all synnerhet om man förstärker kommunernas egen självkontroll genom någon utsträckning av kravet på kvalificerad majoritet och vissa anstalter för att förhindra förhastade beslut. När vi efter omsorgsfull prövning kommit till detta resultat, då är det högerpartiets män, som nu säga: nej, här kräves ökad *stats*-kontroll! Vart tog då respekten för själva självstyrelseprincipen vägen? Jag tror, att det kan var skäl att ute i landet göra klart, att högern umgås med sådana planer, när den börjar taga ställning till en blivande kommunal rösträttsreform.

Vad slutligen angår de förmenta vådorna av den lika rösträtten för kommunernas ekonomi, är det påståendet så många gånger bemött, att det verkligen bjöder emot att än en gång taga upp det. Argumentet, det avgörande argumentet däremot är enkelt och rätt och slätt detta: den som har en ringa penning att betala i skatt, han har även så liten inkomst, att denna penning trycker honom nog tungt för att han skall vara rädd om slanten till kommunens behov, ofta vida tyngre än den större skatt den rike betalar. Det vore verkligen tid på att få hela vanföreställningen om de små skattebetalarnes böjelse för slöseri med kommunens medel ur världen.

Herr Trygger anförde även han den invändning, som reservanterna satt sist i sin kritik, sambandet med den kommunala beskattningen. Jag svarar och kan i detta avseende också lugna herr Trygger i fråga om min förändrade ståndpunkt sedan 1912. att det är klart, att här finnes ett visst sammanhang mellan beskattning och rösträtt, så länge man håller på beskattning som villkor för rösträtten. Men efter all rimlig ordning och efter all politisk rättvisa måste ju den kommunala beskattningen, även om den omläggas, bestämmas så, att den tar ut vederbörandes hela skattekraft så långt han tål och icke längre. Har denna skattekraft blivit uttagen, då har också den skattskyldige fullgjort vad staten av honom kan kräva vare sig han står högre eller lägre i skatteskalen, då har även den ringa skattebetalaren samma rätt som den, som betalar mera, därför att han har mera att betala av. När jag för rätt många år sedan deltog i ett yttrande av konstitutionsutskottet, vari antyddes, att det skulle vara skäl att dröja med en genomgripande kommunal rösträtts-

reform, till dess den kommunala skattefrågan kunde lösas, var det först och främst under den förväntan, att denna kommunala skattefråga skulle framläggas vida tidigare, än som sedan visat sig vara möjligt. Det är sex år sedan den antydningen gjordes, om jag icke minns fel. De sex åren äro flera gånger längre tid, än jag då trodde och ansåg mig hava skäl att tro, att det skulle dröja med den kommunala skattereformen, och man kan icke vänta i evinnerlighet på en dylik, som det finnes, ytterligt svårlöst fråga, om man har andra skäl att reformera rösträtten. Därtill kommer nu, att som jag förut i andra kammaren en gång anfört men som jag icke kan begära, att herr Trygger skall erinra sig, under dessa år inträffat en hel del, som dels visat, att de mindre skattebetalarna ingalunda missbrukat den lilla förstärkning i sin ställning, som de fingo genom 1909 års reform, dels också efter min och regeringens mening på det allra starkaste inskärpt behovet av en snar och grundlig fortsatt reform av den kommunala rösträtten. Då har det icke funnits någon anledning att hålla på ett sammanhang med beskattningens organisation, som aldrig framställts såsom absolut nödvändigt, om det också för flera år sedan kunde antydvas såsom möjligt eller kanske till och med vid den tidpunkten såsom önskvärt.

Och efter denna överblick över reservanternas kritik — vad är det då, som reservanterna bjuda själva? De bjuda egentligen ett tema i två variationer, ty det är dock en variation mellan herr Clasons och medmotionärers framställning i denna kammare och herrar Magnussons i Tumhult och Räfs i andra kammaren. Herr Clason och hans medmotionärer hava framställt det kravet, att var och en, som betalar skatt till kommunen skall hava en grundläggande röst, men att sedermera till denna grundläggande röst skall läggas såsom förstärkning vissa röster, som bestämmas efter särskilda regler. De föreslå i detta hänseende först och främst en förstärkningsröst åt jordens ägare och brukare, sedan likaledes åt handels- och näringsidkare, vidare åt tjänstemän i allmän eller enskild tjänst, därefter åt utövare av konst och vetenskaper samt jämväl åt »vissa mera kvalificerade arbetargrupper» — det skulle vara intressant att veta, huru denna kvalifikation är tänkt — och de antyda, att denna förstärkning borde kunna inträda i alla dessa fall vid en viss inkomst- eller skattegräns. Till sist föreslås tilläggsröster åt personer, som i sin tjänst hava andra, för vilka de hava försäkringsplikt, och det angives ytterligare såsom grund för »förstärkningen» högre ålder, ställning såsom familjeförsörjare, högre bildning eller medborgerliga förtroendeuppdrag.

Mina herrar, om vi överblicka denna uppräknings — som utan tvivel har tröttat herrarna, men det är icke mitt fel utan motionärernas — skola vi finna, att det verkligen är en utomordentlig rikedom på grunder för en kommunal högre medborgarvärdighet, som högermotionärerna föreslagit. Men fråga blir, huru det egentligen skall vara möjligt att uppdraga gränser för alla dessa kategorier och att göra det på ett sätt, som något så när rimligt ordnar förhållandena dem

*Om ändringar
i den kommunala
rösträtten
m. m.
(Forts.)*

Om ändringar
i den kommunala
rösträtten
m. m.
(Forts.)

emellan och till den lilla eller stora klump, som blir kvar och som icke är värd några tilläggsröster. Motionärerna i denna kammare hava icke velat uttala sig därom, huruvida tilläggsrösterna efter samtliga dessa grunder skulle kunna kumuleras, läggas tillsammans, eller alternera med varandra, så att den ena men icke den andra skulle giva tilläggsröst. Det är ännu ett försiktighetsmått som tillgripits i denna på försiktighetsåtgärder och bakluckor så ofantligt rika motion — det har bara det felet, att ingen kan till sist säga, huru reservanterna egentligen själva tänkt sig det hela. Motionärerna i andra kammaren däremot hava talat mera rent ut. De hava rätt och slätt sagt ifrån, att fastighetsägarna, speciellt jordbrukarna skola tryggas med avseende på tillbörligt inflytande på de kommunala besluten.

Utskottet har, med en rätt som är fullständigt ovederlägglig, erinrat om att såväl denna ena som den andra av dessa linjer är fullkomligt ohållbar. Det låter sig, såsom jag redan nämnt, icke göra att genom lagbestämmelser uppdelna de genom sin skattskyldighet röstberättigade i olika kategorier, enligt vilka den ene skulle äga flera röster än den andra, helt enkelt därför att större erfarenhet, mognad, samhörighet med och intresse för kommunala angelägenheter, som motionärerna vilja premiera, icke låta sig klassificeras och graderas efter sådana yttre kategorier. Detta är i själva verket — jag tillåter mig säga det, herr Trygger — *personliga* kvalifikationer, som icke bero vare sig av levnadsställning, yrke eller bildningsgrad utan av många andra omständigheter. Varje försök i den riktning som motionärerna slagit in på skulle blott innebära, att man på en omväg, i en ny form, införde en röstgradering, som skulle drabbas av precis samma oemotsägliga anmärkningar som den gamla, anmärkningar för otillbörligt godtycke och outhärdlig orättvisa.

Vad särskilt angår andra-kammarmotionärernas yrkanden, så äro de i än högre grad otillbörliga och i ett modernt samhälle oantagliga. Dessa motionärer göra helt enkelt den förstärkta rösträtten till klassprivilegium för jordbrukare och fastighetsägare. Det ser ut, som om de därmed avsåge att söka fånga de svenska lantmännen. Herr Trygger talade nyss om det sunda bondförstånd, till vilket han satte sin lit. Också jag sätter min lit till ett sådant, fastän kanske det är ett bondförstånd i åtskilligt annan mening än den herr Trygger avsåg, och jag hoppas, ja, jag är övertygad om att ett så klumpigt försök som detta skall avvisas av dem som äro föremål därför. De svenska jordbrukarna befinna sig under nuvarande röstskala i en ovärdig underlägsenhetsställning — det är styrkt och det kan numera icke förnekas — då de genom ett av de mest skriande felet i rösträttsskalans konstruktion blivit ohjälpligt mindrevärda i kommunen i förhållande till löntagare och andra inkomstinnehavare. De svenska bönderna hava således rätt att fordra, att de skola gälla lika mycket i kommunen som löntagare och lönearbetare, när de fullgöra sina skyldigheter. Men de hava verkligen icke rätt att fordra, att de skola gälla *mera*, bara därför att de äro jordbrukare, än alla andra medborgare. Jag tror, att de hava för mycken känsla för den rättvisa

och jämlikhet, som herr Trygger icke tycktes kunna nämna utan att ironisera däröver, för mycken känsla för rättvisa och jämlikhet för att anamma ett anspråk, vars förverkligande skulle införa en ny ständsindelning i stället för den ständsindelning, som just de svenska bönderna genom generationers strid lyckats arbeta sig ifrån. De känna nog, att varje sådan strävan är orättfärdig och dömd att misslyckas, och de skola säkerligen gäcka denna ansats till — för att använda det rätta ordet — bondfångeri liksom många andra av samma art.

*Om ändringar
i den kommunala
rösträtten
m. m.
(Forts.)*

På grund av vad jag här i korthet anfört om reservanternas framställning, i vad den avser nygradering av skalan för den kommunala rösträtten, måste jag på regeringens vägnar förklara, att alla dessa uppslag till nya rösträttsskalor äro för oss oacceptabla, emedan de strida emot alla de grundsatser, för medborgerlig rätt, som efter vår djupa övertygelse måste i ett modernt samhälle ovägrligen fasthållas, om icke detta samhälle skall byggas på en gungande grund. Man kan icke genom lagstiftningsregler om olika röstvärde, komma till en indelning, motsvarande de olikheter mellan medborgarnas äre värde och betydighet, som alltid finnas. De kunna och böra göra sig gällande av sin egen kraft genom personlighetens framträdande och personlig inverkan i det kommunala som i det politiska livet, likaväl vid röstning i kommunen som vid röstning i val till andra kammaren. Så är det nu snart i alla andra länder, och så bör det bliva även hos oss. Lika kommunal rösträtt är den enda möjliga lösningen för det kommunala rösträttsproblemet, alldeles som lika rösträtt vid val till andra kammaren på det politiska rösträttsproblemet. I ett halvt århundrade har den politiska rösträtten varit lika, och ingen har mig veterligen lyckats vinna gehör för ett försök att göra den graderad.

Men det återstår — och därmed kommer jag till den andra huvuddelen av herr Tryggers kritik — det återstår hänsynen till första kammaren. Vad skall denna lika kommunala rösträtt medföra för första kammaren? Motionärerna och reservanterna hava utmålet följderna av en lika kommunal rösträtt såsom ödeläggande för denna kammares särskilda karaktär och förmåga att fylla sina uppgifter i statslivet, såsom undergrävande hela tvåkammerssystemet och en inkörspört för den fruktade enkammaren. Herr Trygger, som ibland älskar starka vändningar, har till och med funnit, att första kammaren skulle bliva radikalare än den andra, och sett för sig den fruktansvärda framtidsbilden, att herr Ström kanske skulle efterträda honom såsom majoritetens ledare i denna kammare. Jag tror, att det voro skäl, att herr Trygger toge saken en liten smula lugnare. Herr Trygger är en lugn man, när han vill, när han icke vill skrämma oss eller andra, och han kan helt säkert se saken på väsentligt annat sätt. Det kan vara riktigt, att denna förändring skulle komma att medföra en viss omläggning av platsfördelningen i denna kammare. Den kan utan tvivel hava sin starka inverkan på den maktställning, som nu innehaves av denna kammares majoritet och det må vara förklarligt, att den nuvarande majoritetens män rygga tillbaka för en sådan förändring — jag menar icke av egoistiska grunder, varje sådan

Om ändringar
i den kommunala
rösträtten
m. m.

(Forts.)

misstyrdning avvisar jag på förhand, utan naturligtvis på grund därav, att de anse sig företråda samhällintressen, som de halla på sasom berättigade. Men så orimliga kan och bör man icke få utmåla följderna av den lika rösträtten som här skett.

Det torde vara för de flesta väl bekant, att uppbyggandet av en övre kammare, som å ena sidan kan fylla verkliga uppgifter i statslivet och å andra sidan genom sin sammansättning icke kommer i en sådan motsats till andra kammaren, att samarbetet inom representationen därigenom äventyras, att den uppgiften är bland de allra svåraste problemen för alla moderna stater. Man har i olika länder gått olika vägar för att lösa detta problem, och jag skall icke alls ingå på någon akademisk redogörelse därför. Men jag presumerar, att den övervägande regeln är, att man har sökt sin tillflykt till sådana författningsregler, genom vilka den övre kammarens rättsliga befogenhet har begränsats i förhållande till medkammaren, och detta starkare ju mera avskild den förra är från den senare. Endast sådana länder, som låtit den övre kammaren utgå från hela folket i full och bokstavig mening och det utan graderad röstskala, om även med indirekta val och särskilda valbarhetsvillkor, endast de länderna hava åt sin första kammare anförtrott ett mer eller mindre lika berättigat inflytande som åt den andra kammaren. Så är förhållandet med Förenta staterna, Schweiz och — med större eller mindre begränsning — Frankrike och Danmark. I Sverige gav man år 1865 åt den nya riksdagens bägge kamrar »lika befogenhet och myndighet», och icke nog med det, man gav också åt deras samarbete de säregna former, som ligga i de gemensamma utskotten, den samtida behandlingen av alla ärendena i båda kamrarna och de gemensamma voteringsfrågorna i budget- och vissa beskattningsfrågor, allt detta sistnämnda utan motsvarighet i något annat land, med det undantaget att ett slags gemensamt voteringsinstitut i helt annat syfte finnas i en och annan av Tysklands småstater. Utan tvivel är denna ordning med kamrarnas lika befogenhet och myndighet djupt rotad i Sveriges historiska utveckling, och starka skäl skulle kunna anföras för dess bibehållande. Men om så är, mina herrar, då blir också den fordran alldeles särskilt trängande, att en första kammare med en sådan ställning skall kunna uppbäras av förtroendet såsom ett verkligt uttryck för folkets behov och icke träda i en motsats till andra kammaren som blir permanent, ohjälplig och på viktiga punkter av statsarbetets förslamande. När 1865 års riksdagsskick infördes, var detta utan all fråga grundlagsstiftarnas mening. I propositionen äro bevis härför anförda, och herr Trygger skall icke lyckas att med en enkel hänvisning till motionerna kullkasta de bevisen. De äro vetenskapligt framlagda av helt andra män än dem, som nu åberopa dessa bevis, och de kunna anföras i riklig och avgörande mängd.

Nu har det icke blivit så i verkligheten. Första kammaren blev en representation för de högre eller rättare sagt för de ekonomiskt lyckligare samhällsklasserna, och motsatsen markerades från början samt har sedan fortfarit till den dag i dag är, egendomligt nog för övrigt i viss mån med en påtaglig skärpning just *efter* den

40-gradiga röstskalans införande, *efter* reduktionen av föregående röstskala. Jag talar icke här om olika meningar kamrarna emellan i enskilda punkter. Sådana måste finnas, och det kan sägas, att de böra finnas, om det skall vara någon mening med tvåkammerssystemet; nej jag syftar på den motsättning i totallåskådningen rörande viktiga och vitala frågor, som legat som en black om foten på det svenska riksdagslivet under mera än femtio år. I början kände man icke så starkt faran, olägenheterna och orimligheterna av denna ordning. Man levde ännu under traditionerna från ståndstiden med dessa starka motsättningar mellan de olika avdelningarna av representationen. Men allt eftersom de nya samfällda valen till andra kammaren började visa sina verkningar och allt eftersom samhället demokratiserades och en ny anda av folkets fordran på full myndighet bröt igenom, allt eftersom detta skedde, blev tillståndet mer och mer omöjligt att bibehålla oförändrat. 1907 års reform var faktiskt en eftergift för denna nya anda. Erfarenheten har visat, att denna reform var otillräcklig, och varje dag som går gör denna känsla allt starkare. Vi formligen kunna icke bli stående vid en ordning, som ställer första kammaren såsom en särrepresentation för folklager och intressen, vilka folkets övervägande flertal, som har bestämd majoritet i andra kammaren, icke kan godtaga. Vi kunna icke bli stående vid detta, säger jag, om denna första kammare skall bevara sin lika myndighet med den andra. Vi måste lägga ut grundvalarna för första kammaren på sådant sätt, att den kan bära upp byggnaden av denna enastående rättsliga ställning som tillkommer vår första kammare.

Utän tvivel kan detta nu tänkas ske på en del olika sätt. Därtill räknar jag dock icke herr Hildebrands förslag. Jag nödgas, även i detta fall på regeringens vägnar, förklara att det förslaget är fullkomligt oantagligt, och det förefaller mig, som om ingen i denna kammare skulle reflektera på detsamma. Förslagets värde ligger väl egentligen däri, att det till full evidens bevisar, huru utförbart det är att konkret utföra dessa tankar om klassrepresentation, intresse-representation, fackrepresentation eller sakkunskapsrepresentation, som dykt upp här och där under sista tidens diskussion om våra författningsproblem. Ser man på indelningen i herr Hildebrands motion av valmansklasserna med dess utportionering av platserna i kammaren mellan olika klasser, så skall man vara mycket blind eller mycket teoretiskt klavbunden för att icke rygga tillbaka för ett sådant rent monstruöst godtycke och en sådan överklig konstruktionslusta i så allvarliga och avgörande författningsfrågor. Förslaget är lika principiellt ohållbart som praktiskt utförbart. I själva verket visar alla länders erfarenhet att varhelst man inlåtit sig på att söka skapa en moderer första kammare på sådana grunder, sådana försök hava hopplöst kommit till korta. Danmarks långa författningsstrid, som nyss utkämpats, giver därpå det färskaste och mest lärorika exempel.

Av en annan art är utan tvivel den Adelswärdiska motionen, där första kammaren konstrueras efter grunder, som nu genomförts i

*Om ändringar
i den kommunala
rösträtten
m. m.
(Forts.)*

*Om ändringar
i den kommunala
rösträtten
m. m.
(Forts.)*

Danmark: genom indirekta val av elektorer, som i sin ordning utses efter allmän röstgrund, men begränsad till högre åldersklasser än vid val till andra kammaren. Utan tvivel kan en sådan procedur åtminstone diskuteras. Men jag frågar, om vi i Sverige och jag frågar icke minst om man i denna kammare verkligen skulle anse skäl föreligga att hellre gå den vägen än den som erbjödes i den kungl. propositionen. Det var dock en alldeles grundläggande tanke i 1865 års tvåkammerssystem, att valen till första kammaren skulle vara icke blott indirekta, utan indirekta så, att första kammarens ledamöter utsågos av de kommunala representationerna och icke genom särskilt utsedda elektorsförsamlingar. Därigenom ville man trygga en alldeles särskild mognad, erfarenhet och allmän förtroendeställning hos de valkorporationer, som utsåge första kammaren. Man kan utan tvivel säga ett och annat om det sätt, varpå våra landsting och stadsfullmäktige fyllt sin uppgift. I huvudsak tror jag dock ingen skall kunna förneka, att det har varit en given styrka för grundvalarna till första kammaren, att de korporationerna och icke särskilt utsedda elektorsförsamlingar haft uppdraget, och jag tror icke, att det för närvarande finnes någon benägenhet att frångå dem värvet att utse åtminstone huvudparten av första kammarens ledamöter.

I detta stycke äro för övrigt reservanterna av samma mening. Deras anmärkningar synas egentligen vara inriktade därpå, att i samband med rösträttsskalans avskaffande den lägre rösträttsåldern i kommunen skulle vid jämförelse med åldersgränsen för rösträtt till andra kammaren komma att stå i strid med första kammarens uppgift såsom modererande och kontrollerande hälft i representationen, alltså samma synpunkt som herr Trygger berörde, efter vad jag nyss nämnde. Jag kan icke tillmäta den invändningen någon allvarlig betydelse. Först och främst är det att märka, fast man tyckes hava glömt det, att det här icke är fråga om *ändring* av valrättsåldern till kommunen, utan det är fråga om samma valrättsålder som alltid varit sedan 1865, till och med med en viss jämkning uppåt till följd av de nya föreskrifterna om röstlängders upprättande. Icke heller reservanterna antyda i sina grunder för den nya rösträttsordningen för de kommunala valen någon ändring i den punkten och såvitt jag förstår, är det också svårt att åstadkomma sådan ändring, om man över huvud taget jämväl vill bibehålla valen till första kammaren hos de kommunala representationerna. Men framför allt: de två eller tre årsklasser, som nu kunna välja i kommunerna men icke till andra kammaren, de bliva till en början avsevärt decimerade genom kravet på kommunal skattskyldighet, som icke finnes vid valen till andra kammaren. Detta krav på kommunal skattskyldighet sträcker vidare sina verkningar hela vägen genom alla årsklasserna och icke blott till de yngre, och sedan tillkomma verkningarna av de indirekta valen till landstingen eller stadsfullmäktige, de särskilda valbarhetskvalifikationerna och den längre mandattiden. Det är naturligtvis lätt för herr Trygger att utan vidare proklamera: jag anser att detta icke kan uppväga de tre yngsta årsklaserna. Däremot sva-

rar jag: om man jämför dessa svenska garantier — för att använda det ordet — med dem som i andra länder hava befunnits tillräckliga, när det gällde att där skapa grundvalarna för en övre kammare, så skall man finna, att de svenska garantierna äro så övervägande i förhållande till dessa, som finnas i andra länder, med på folkval grundade övre kammare, att det icke kan vara tal om att icke dessa svenska garantier äro vida starkare. När man i andra länder kunnat nöja sig med de nu anmärkta mindre garantierna, då borde de större, som den kungl. propositionen bjuder, kunna vara tillräckliga för Sverige.

*Om ändringar
i den kommunala
rösträtten
m. m.
(Forts.)*

Med detta behöver icke vara uteslutet, att en eller annan ändring inom den ramen ytterligare skulle kunna göras i bestämmelserna för första-kammarvalen. Ingen har påstått, att vår folkrepresentation med lika kommunal rösträtt skulle vara fullfärdig för alla tider; vi hava ju alldeles inpå oss den kvinnliga rösträtten, som på sätt och vis utgör ett ännu större problem, och andra jämkningar kunna naturligtvis komma att behöva ifrågasättas. Men vad regeringen nu ansett och anser nödvändigt att omedelbart föra fram till avgörande, det är det första och grundläggande steget i första kammarens reformering, och vi äro fullt och uppriktigt förvissade, att detta steg bör och kan tagas utan att invänta, om möjligen sedermera en eller annan jämkning å andra sidor av första kammarens sammansättning kan befinnas lämplig att vidtaga.

Mina herrar, det har sagts förut i pressen och får väl nu anses såsom i särskilt avsiktligt skarp form konfirmerat genom den förste talarens anförande, att denna fråga icke nu kan finna sin lösning på grund av första kammarens blivande avslag. Den nuvarande regeringen är då skyldig denna kammare, riksdagen och landet den öppna förklaringen att, om utgången blir den, sannerligen icke därmed det sista ordet i frågan är sagt. Den lika kommunala rösträtten är både i och för sig själv och såsom en nydaningsfaktor för riksdagens första kammare av en så vital betydelse, att det här icke kan bliva tal om ett avslag, som skulle begrava frågan eller ens skjuta undan den för en avsevärd tid. Det gick visserligen fyrtio år, innan den gamla valrättscensus till andra kammaren avskaffades, och gå vi längre tillbaka, till ståndsriksdagarnas avskaffande, så krävdes det ett halvt århundrade, mer eller mindre fyllt av strider, innan det målet nåddes. Skulle någon tänka sig, att den nu föreliggande frågan kan komma att behandlas i ens tillnärmelsevis samma tempo som de föregående, så vill jag på förhand säga, att det är omöjligt och otänkbart. Ett sådant tempo kommer icke tidsutvecklingen att tillåta oss. Ingen som känner något ansvar för behovet av den förändring vi föreslagit kan tveka om nödvändigheten att så snart sig göra låter med förnyade krafter framföra detta förslag i alla dess väsentliga punkter.

Icke minst under dessa senaste år böra vi väl dock hava sett vilka krav som ställas på en anpassning av den svenska samhällsbyggnaden efter nya, i vissa avseenden nästan omskapande förhållanden. Den blods- och järnålder världen nu genomlever fejlar dock

Om ändringar
i den kommunala
rösträtten
m. m.
(Forts.)

bort, det är uppenbart, med stormande hand en hel mängd av det föräldrade i samhällenas inre byggnad. Här falla privilegier icke blott i de krigförande länderna, utan genom återverkan av de andliga strömningar, som i dessa centra uppstå, och genom återverkan av de lidanden, som vi även i de neutrala länderna hava av kriget, uppstår också hos oss behovet att göra slut på grunderna för dylika penningprivilegier. För alla folks rättsmedvetande framstår nu den sanningen, att om *någonting* är olämpligt såsom medborgerlig värdemätare i dessa tider, så är det just penningen. Det gäller nu för oss att också taga några konsekvenser av denna tid och dess erfarenhet. Det gäller för oss att, när en gång krigets prøvotid är slut, stå färdiga med hela det svenska folkets samlade kraft och med denna samlade kraft upptaga framtidens väldiga uppgifter. Därför är det, som denna stora fråga icke kan skjutas undan. Och den dag, då första kammaren giver sitt bifall till en lösning på de grundvalar, regeringen nu framlagt, den dagen skall denna kammare, därom är jag förvissad, kunna känna sig trygg för att den icke skadar de samhällsintressen, som den vill tjäna. Den skall känna, att den därvid då följer det gamla ridderskapets och adelns exempel vid den sista ståndsriksdagen: att för landets skull och för dess bästas skull offra ett privilegium, som icke längre kan utan Sveriges rikets allvarliga skada bevaras.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 på aftonen.

Her von Geijer: Herr greve och talman! Såsom framgår av utlåtandet, har jag jämte åtskilliga andra reserverat mig mot utskottsmajoritetens förslag i denna del. Då reservationens yrkande, vad de första punkterna beträffar, går ut på rent avslag, torde även jag få hålla mig vid den principiella sidan av saken, fastän den förste ärade talaren redan uttömmande så gjort. Det torde därför kanske icke kunna hjälpas, att jag härvidlag gör mig skyldig till att i någon mån upprepa vad som förut blivit sagt. Jag hoppas på överseende härvidlag. Det kan möjligtvis också tjäna till, att belysa saken från mer än en sida; det ligger ett konfirmerande av en slutsats om två personer på olika vägar kunna komma till densamma.

Det framgick av hans excellens herr statsministerns yttrande för en stund sedan, att han ansåg skäl till anmärkning föreligga mot det sätt, på vilket reservanterna framlagt sitt yrkande i frågan; vi skulle hava lättvindigt bevisat våra satser. För visso anse vi oss hava rätt att säga detsamma om våra motståndare; den subjektiva meningen, postulatet såsom ersättare för en logiskt bevisad slutsats förekommer ymnigt i såväl de sakkunnigas yttrande som i propositionens och utskottets utlåtande. Sättet är bekvämt och verkar bra som övertygelsemedel; åtminstone till en publik som saknar möjlighet att helt överblicka problemet. Jag vill emellertid icke så mycket vända mig häremot som mot att denna

fråga blivit så isolerat behandlad. Det har framhållits mer än en gång både i skrift och tal, fast i annat sammanhang, att dessa genomgripande reformförslag framförts isolerade, utan att därvidlag framhållits deras sammanhang med andra frågor. Jag vill erinra om frågan angående kvinnans politiska rösträtt, den togs isolerad. Isolerad har man jämväl tagit frågan om utjämning av den kommunala rösträtten, när det gällde tillsättande av landstingsmän. Här, i detta fallet, hava åtskilliga i högsta grad inverkande och mycket svarlösta frågor skjutits åt sidan, t. ex. frågan om underlättande för valmännen att avgiva sina röstsedlar — denna är under utredning — och vidare den utomordentligt stora och viktiga frågan angående en kommunal skattereform, vilken dock avancerat så långt, att förslag i ärendet föreligger. Jämväl denna fråga har helt enkelt skjutits åt sidan. Jag vill, såsom bevis för nödvändigheten av att dessa frågor tagas i ett sammanhang hänvisa till ett yttrande från propositionen själv, det återfinnes på sidan 84. Det är här fråga om de garantier, som kanske ändå måste anses vara nödvändiga, när det gäller genomförande av reformer av så genomgående art som denna. Särskilt beträffande kommunernas rätt att pålägga skatter — som bekant obegränsad i vårt land i motsats till vad förhållandet är i andra länder — huruvida icke en begränsning härutinnan vore nödvändig. Då hänvisar man till, att en dylik reform näppeligen kan genomföras i ett land med sådana skatteformer som bevillningen. Men det är ju fråga om förändring härutinnan. Så hela första kammarsproblemet. Allt skjutes åt sidan utom denna enda fråga.

Med detta för ögonen, frågar man sig: Vad är det som föranleder regeringen att just nu framlägga ifrågavarande förslag, och varför har just nu föreliggande detalj, den kommunala rösträtten, lagts fram? Den första ärade talaren var jämväl inne på detta spörsmål och fann för sin del, att svaret var att finna på den inre partipolitikens område samt att där de skäl vore att söka, som föranlett regeringen att nu framkomma med sitt förslag. Jag kan icke anse annat än att han därvidlag hade rätt, och för min del vill jag stryka under hans yttrande. Det lider nog intet tvivel, att ett dylikt sammanhang verkligen förefinnes — vad hans excellens statsministern nyss yttrade jävar icke för mig riktigheten härav — och att jämväl förhållanden utomlands spelat in som en pådrivande och bestämmande faktor. För min del kan jag icke böja mig för dessa skäl, och det så mycket mindre, när jag ser förhållandenas utveckling. När under fjolåret denna fråga tog aktuell form, då voro förhållanden österifrån de bestämmande, men den utveckling de tagit giver för visso icke anledning till att man utan vidare skulle acceptera förslag, som ha något som helst sammanhang med ifrågavarande rörelser.

Jag upprepar här min nyss gjorda fråga, varför skall den kommunala rösträtten framföras isolerad? Det är lätt att besvara frågan: den är för visso grundläggande för alltihop. Är det någon tvekan om att jag har rätt i min förmodan, vill jag för min del

*Om ändringar
i den kommunala
rösträtten
m. m.
(Forts.)*

Om ändringar
i den kommunala
röststrätten
m. m.

(Forts.)

hänvisa till den socialdemokratiska reservationen till ifrågavarande utlåtande, där just detta rent och frankt utsäges: »först när den 40-gradiga skalan avskaffats, öppna sig på allvar möjligheterna till den allmänna och lika kommunala rösträttens genomförande, vilket alltjämt är för oss ett oeftergivligt slutmål.» Det är helt enkelt klart och tydligt, att allt annat tillfaller såsom en mogen frukt, om denna reform genomföres. Man har sagt för många år sedan, att vår författning är en koloss på lerfötter, då den är grundad på bevillningsförordningen och kommunalförfattningarna. Den viktigaste grunden är de sistnämnda med dessa förändrade så som socialdemokraterna satt som slutmål — vilket de för visso icke torde anse ligga så avlägset, är hela samhällsbyggnaden förändrad från grunden.

Vad är det som nu åberopas till stöd för kravet på en dylik radikal förändring. Jo, den 40-gradiga skalan har skapat ett motsatsförhållande av sådan art, att därigenom en sund och lugn samhällsutveckling förhindras. Och vidare, en dylik sakernas ordning är icke överensstämmande med en demokratisk tidsåskådning. Sålunda, för en lugn och sund samhällsutveckling skulle nuvarande förhållanden utgöra ett hinder. Att det skulle inträffa kanske mer lugna dagar, när det gäller själva lagstiftningsarbetet inom den beslutande församlingen, det vågar jag icke helt förneka, då sannolikt åtminstone under lång tid varje form av opposition därvidlag vore lamslagen, och att på detta sätt ett visst lugn skulle åstadkommas. Men huruvida samhället självt skulle finna detta så önskvärt, lämnar jag därhän, men att det för samhället skulle bli en lugn och sund utveckling, det vill jag däremot betvivla. Det kan ju icke förnekas, att man ofta förblandar begreppet utveckling med »framåtskridande». Utvecklingen måste taga sig form, och detta sker i form av lagar och jag undrar verkligen om samhället skulle tycka att det kan vara ägnat att främja lugnet om alla eller ens de flesta lagförslag ginge igenom, som framförts i riksdagen, och som antagits av andra kammaren.

Men det är icke detta som är huvudskalet, den allvarligaste punkten är den sista: Det strider mot en demokratisk tidsåskådning. Vad lägges in i detta begrepp: »En demokratisk tidsåskådning?» Man skulle kanske få det intrycket av den kungl. propositionen, att härvidlag det vore en sorts klass- eller penningvälde det gällde att slå ned, det är en klasskamp det här gällt. Denna uppfattning framgick, synes mig, även i viss mån i herr statsministerns yttrande, då han talade om privilegier. I den kungl. propositionen förekommer även ett yttrande som går bestämt i denna riktning. Det heter där: »Detta är det i längden enda hållbara, penningmakten och klassväldet, i vad form det kläder sig, leda i längden aldrig till samhällelig lycka». Det skulle sålunda vara den skillnaden, som gör sig gällande mellan högerens uppfattning och den samlade vänsterns, att de just på denna punkt skulle tänka olika, och således skulle det ena partiet anse detta välde vara något att främja och det andra att det borde i någon

män hämmas. Först vill jag säga angående talet om klasser, att det är fullkomligt oriktigt att tala om dylika i vårt land. Med klass kan man näppeligen mena skikten i samhället, menar man detta, torde kampen mot dem vara fåfång; så långt man kan se tillbaka i tiderna hava sådana skikt i samhället, övre och undre alltid funnits, och så långt fram i tiden mänsklig fantasi kan våga sig torde så förbliva, så sant och så länge kraft, skicklighet och duglighet genom förekomsten av sina motsatser ännu förefinnas i samhället. Klass betyder något annat, något slutet måste vara förenat med detta begrepp. Jag har under denna frågas behandling hört en av det socialdemokratiska partiet våga den djärva satsen, att näppeligen medeltiden kunnat uppvisa en starkare klasskillnad än den, som under vår tid är rådande här i landet. En mer skev uppfattning av sin tid torde näppeligen vara möjlig. Med klasskillnad menar jag som nämnts, att klasserna sinsemellan äro skilda och slutna, så att ingen växling eller övergång från en till en annan kan äga rum eller åtminstone endast med svårighet men jag påstår att näppeligen i hela världen finnes ett land där växlingen mellan skikten, som jag kallar dem, är så lätt och så ofta förekommande som hos oss. Tag vilken institution, vilket område som helst inom landet, det högsta administrativa, det högsta inom finanser eller industrien, så skall man spåra personer i ledande ställning, som sannerligen icke kommit från de högre lagren utan tvärtom. Det är således icke denna omständighet, som grundlägger skillnaden. Den skulle då vara att söka på den ekonomiska sidan, det skulle vara penningväldet det gäller. Då vill jag först erinra om en sak som propositionen själv talar om: vilka personer bilda högern. Det är visserligen landsbygden, som där omtalas, men ej mindre av intresse att veta, att icke mindre än 78,2 % av de lager på landsbygden, som stött högern, äro att återfinna bland de elva lägsta röstgrupperna. Det kan sålunda icke heller vara denna omständighet, som är den skiljande för vänsterns och högerns uppfattning, och olikheten kan sålunda icke grunda sig på den ekonomiska ställningen. Nej, det torde vara något annat, och nu är jag framme vid vad jag skulle vilja säga för mig utgör kanske kärnpunkten i det hela. Det är vissa ekonomisk-politiska maximer som tillkommit och vuxit sig kraftiga samt fått en plats, som enligt min mening icke tillkommer dem. Vi minnas alla den tid, då arbetarrörelsen, det fjärde ståndets, om jag så får säga, emancipationsrörelse, icke var politisk. Det var fackföreningarna, som förde dess talan. Men den har förändrats, den blev tämligen snart politisk, det blev ett parti, och från den tiden har striden kommit och från den tiden är det de motsatser, som vi tala så mycket om, ha tillkommit. De ha tillskapats och sedermera skärpts i partipolitiskt intresse och syfte. På det sättet har det gått. Det är maximer, som upphöjts till ledande principer och sedan rent av till dogmer, ty det lär icke kunna förnekas, att denna rörelse har en viss religiös karaktär med alla en sådan rörelses olägenheter, intolerans mot olika tänkande och obe-

*Om ändringar
i den kommunala
rösträtten
m. m.
(Forts.)*

Om ändringar
i den kommunala
rösträtten
m. m.

(Forts.)

nägenhet att på något som helst sätt giva vika på någon punkt, och denna tro är naturligtvis den allena saliggörande. Det är ingen av dessa maximer, ingen av de dogmer, som äro ledande för socialdemokratien, och som den icke kan komma ifrån, vilken är av den betydelse, som maximen om produktionsmedlens indragande till staten. Man spårar gång på gång, att denna första trosartikel i den socialdemokratiska bekännelsen, den torde man aldrig komma ifrån. Det är dessa maximer vi bekämpa, och det är dessa som enligt vår tro icke åstadkomma en lugn och sund samhällsutveckling. För min del är jag övertygad, att det är just den personliga företagsamheten, som härvidlag är nödvändig, men det är denna som skäres över, och man skär över den gren, på vilken vi sitta alla. Under sådant förhållande kan jag icke annat än förvåna mig att se ett yttrande som därvidlag framkommit; det återfinnes både i propositionen och även i statsministerns tal gång på gång. Det heter i propositionen: »Att under sådana förhållanden förmoda, att en på personligheten byggd rösträtt skulle missbrukas, innebär en orättvis misstanke mot Sveriges folk eller mot den stora massan av detsamma, som är i saknad av större förmogenhet eller större inkomst.» Detta yttrande har använts och stuvats om, samt med fördel drivits fram i agitatoriskt syfte: »Missstro till svenska folket, icke förtroende till svenska folket!» Satsen har varit synnerligen lämplig att i hetsande syfte framhållas och motståndarna hava för visso icke underlåtit att så göra. Det är dessa nationalekonomiska maximer vi hysa misstroende mot, ej mot arbetarfrågan såsom sådan eller mot vissa avdelningar av vårt folk. Striden rör principer och har ej några personer till föremål.

Jag vill till sist säga ett ord i anledning av ett yttrande av hans excellens statsministern, varvid han i främsta rummet vände sig mot reservanterna, delvis desamma, som ha underskrivit herr Clasons motion. Han säger, att dessa herrar argumentera på ett sätt till försvar för nuvarande kommunala röstskala, men att de ändå till slut ha övergivit densamma. Må det vara mig tillåtet säga, att önskar man en uppgörelse i godo, torde det icke vara alldeles lämpligt att på så överlägset sätt bemöta ett försök att gå till mötes. Det låg något både i ord och ton som föranlett mig att säga detta. Skall vår motion innebära ett verkligt övergivande från vår sida av en förut intagen position, bör det vara mig tillåtet att här påpeka att, om vi gjort oss skyldiga till förändring i ståndpunkten, torde hans excellens statsministern själv få taga på sig, att även han så förfarit. Under fjolårets riksdag hade jag åran yttra mig i en fråga av enahanda art, som den föreliggande. Jag påpekade då det liberala partiets hållning till frågan. Jag vill icke upprepa vad jag sade om ej annat så förbjuder tidens knapphet det, men, jag kan icke låta bli att erinra om, att så sent som 1914 enade sig herrar Edén och Mannheimer i ett yttrande, som återfinnes i konstitutionsutskottets betänkande av samma år och är av följande lydelse:

»Emellertid finner utskottet det icke vara ådagalagt, att om

en revision av den kommunala röstskalan skall anses erforderlig, Om ändringar i den kommunala rösträtten m. m. densamma bör grundas på den princip, som motionärerna (dessa voro socialdemokrater) yrkat, nämligen lika rösträtt. Det är också, enligt utskottets mening uppenbart att, därest en dylik revision skall ske, densamma bör förbindas med en utredning av vissa andra viktiga frågor inom det kommunala livet, såsom de kommunala myndigheternas organisation, deras förhållande till statsmyndigheternas kontroll m. m.» 1917, tre år efteråt, var det helt annorlunda, och 1918 var skillnaden ännu mera tillskräp. »Den är dömd», såsom herr statsministern yttrade om denna uppfattning. Detta är emellertid en ganska stark förändring i positionen.

Slutligen även ett ord i anledning jämväl av ett yttrande av herr statsministern, däri han påvisade, att motionärerna samt även reservanterna gjort eftergifter av sådan art, att vi därmed för vår del skulle erkänna, att den 40-gradiga röstskalan över huvud taget vore oberättigad. Han citerade därvid ett yttrande från den strid som för närvarande sliter sönder världen. Yttrandet har fällts av en general efter en lyckad offensivstöt: »Ganska bra seger till en början, eller hur?» Det var en episod ur världskriget, hans excellens hänvisade på. Jag skulle vilja fullfölja analogien och säga, att om detta innebär en seger för de principer, för vilka statsministern och hans parti kämpa, så frågar jag, om icke ändå lämpligt vore att, efter denna första seger, handen räcktes till en *samförståndsfred*. Världskriget lär oss att världen slites sönder utan skönjbart syfte eller över huvud taget till någon nytta. Kunna vi icke tillämpa detta på våra inre förhållanden? Det är ju ej alldeles uteslutet, att icke den första segern härvidlag, som hans excellens statsministern talade om, kan följas av en motoffensiv och huruvida den lyckas, huru det går med dess utveckling, vill jag icke profetera; men ett vet jag, att striden då skulle förlängas på sådant sätt, att mycket stora värden utan någon som helst nytta därigenom förspillas. Då det, som vi erbjuda, verkligen innebär ett tillmötesgående, varför då icke räcka handen till en *samförståndsfred*? Det är under intrycket av detta, och då jag anser det förslag, som innefattas i den av herr Clason och mig med flera avgivna reservationen innebära en sådan hederlig *samförståndsfred*, som jag, herr talman, ber att få yrka avslag på ifrågavarande punkt i utlåtandet och bifall till den av herr Clason med flera avgivna, vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Hellberg: Ja, herr talman, frågan om en »*samförståndsfred*» är kanske något för tidigt väckt ännu. Men om en *samförståndsfred* en gång skall komma, vågar jag förutsäga, att den icke kommer att slutas på de villkor, som den senaste ärade talaren angav, ty vi på vänstersidan känna ganska starkt, trots allt vad här säges från motsidan, att utvecklingen rör sig i alla fall i våra strävandens riktning.

Den förste ärade talaren höll hela sitt långa anförande ända till allra sista slutet från den utgångspunkt som den 40-gradiga

(Forts.)

Om ändringar
i den kommunala
rösträtten
m. m.

(Forts.)

skalan betecknar. Han tycktes sålunda inte ha uppmärksammat, att den ståndpunkten redan är principiellt uppgiven inom hans eget parti. De sex motionärerna från första kammaren hava redan förklarats sig beredda att flytta över till en annan grund, och detta utgör ett led i ett återtag som går rätt långt tillbaka i tiden.

Det kan, mina herrar, ha sitt intresse vid detta tillfälle — om över huvud taget man alls kan påräkna intresse för någonting i denna glest besatta kammare — att ett ögonblick se tillbaka på början till detta återtag. Det går icke så förfärligt långt tillbaka i tiden. Om vi försätta oss blott ett tjugotal år bakåt, hurudana voro de kommunala rösträttsförhållandena här i Sverige då? Jo, på landsbygden, där de voro mest signifikativa var rösträtten efter skatteplikten fullkomligt obegränsad. Det fanns den tiden mer än ett femtiotal kommuner, där en enda röstberättigad förfogade över hela beslutanderätten: han kunde ensam fatta varje beslut på en kommunalstämma, han kunde ensam tillsätta alla kommunala förtroendemän, han kunde utse elektorerna till landstingsvalen o. s. v. Och i en mångfald av kommuner kunde två, tre, fyra personer, om de höllo tillsammans, bestämma alla beslut och alla val. Detta fann den dåvarande första kammaren vara alldeles i sin ordning. Gång på gång, kom yrkande från andra kammaren på en förändring av dessa förhållanden, men det avslogs lika regelbundet, gång på gång i den första. Vilka skäl den dåvarande första kammarens majoritet gav för sin ståndpunkt — det kan vara pikant nog att erinra, att det dock finnes ännu någon enstaka kvar här i kammaren, som var med om försvaret för den — vilka skäl den gav skall jag lämna därhän, men förmodligen var det ungefär sådant att man på det kunnat tillämpa det uttalande, som herr Trygger använde om vänstersidans nuvarande ståndpunkt — jag hann tyvärr inte anteckna ordalagen, men de inneburo att en viss ideell uppfattning kunde anföras som grund medan i realiteten intet kan vara mera främmande för all idealitet. Och inte mindre skulle man därpå kunna tillämpa också ett senare yttrande av samma talare att det sannerligen inte kunde vara tal om någon osjälviskhet, utan endast om makten, herraväldet i stat och kommun. Det var den tiden, då utlänningar, när de hörde talas om våra kommunala rösträttsförhållanden, bara blevo stående och gapade och undrade om det verkligen kunde finnas en sådan kommunal rösträtt i världen — alldeles som den bekanta jungfrun, som vid åsynen av en krokodil, inte kunde tro, att det fanns sådana djur. — Men för 18 år sedan begav sig, att första kammaren trots allt fann sig nödsakad gå med på den första jämkningen i denna monstruösa rösträtt. Då yrkades från andra kammaren, att den kommunala rösträtten skulle begränsas så att ingen skulle få mer än 1,000 fyrkröster — man räknade fyrkröster den tiden — och ingen rösta för mer än $\frac{1}{20}$ av hela kommunens röstetal. I första kammaren ansågs detta vara något våldsamt i reformväg — för att anföras ett uttryck av en talare, som först i år lämnat kammaren. Första kammaren gjorde i alla fall ett motbud: det avsåg,

att ingen skulle få rösta för mer än en femtedel av hela kommunens röstetal — märk väl hela kommunens röstetal, inte en femtedel av de närvarande röstande — och ingen förfoga över mer än 5,000 fyrkröster. Kompromissvis sammanjämkades det så, att ingen skulle få förfoga över mer än en tiondel av kommunens hela röstetal och i intet fall över mer än 5,000 röster. Denna »reform» gick med knapp nöd igenom den 2 maj 1900: den antogs med 62 röster mot 60.

Blott sju år därefter genomfördes den Lindmanska rösträttsreformen, vilken betecknar ett stort steg från det rena penningvälde inom kommunerna, som jag förut talat om. Men om man erkänner, att det steget var ett stort steg, får man naturligtvis ihågkomma, från vilken utgångspunkt det togs. Ifrån det renodlade plutokratiska tillståndet i det kommunala livet kan tas ett mycket långt steg, utan att det för mer än halvvägs till rättvisa. Ett sådant övergångssteg mellan den rena orätten och full rättvisa var det som togs år 1907 och 1909. Ett sådant övergångssteg var väl under dåtida förhållanden nödvändigt. Men mången insåg redan då att det inte kunde bli definitivt. Ty den 40-gradiga skalan var naturligtvis något mycket godtyckligt, och kunde endast bestå, till dess att vår sannfärdiga allmänna mening, som var förslöad av vanan vid orimliga kommunala rösträttsförhållanden, hade vaknat upp för kravet på likställighet i kommunala rättigheter. Herr Trygger har nu påstått, att efter denna 40-gradiga skalas införande ligger makten hos de små — så ungefär föllo herr Tryggers ord. Och det som verkligen kan förtjäna framhållas, är det ganska egendomliga förhållandet att även de små röstägarna fördelat sig tämligen likformigt mellan de olika partierna — den statistiska undersökning, som »de s. k. sakkunniga» verkställt, har visat, att så är förhållandet. Men det avgörande blir då, att de högsta rösterna falla utslaget till förmån för högern. Jag har tillfälligtvis under debatten här i kammaren hört en person berätta något som hänt i en stad på västkusten: där avgjorde nyligen vid ett stadsfullmäktigeval ensamt 40-rösterna, att arbetarpartiet icke fick någon representant. Jag skall sedan inte gå in på andra oegentligheter, som följa med den 40-gradiga skalan, t. ex. dem som röra jordbrukarnas ställning, då de tillräckligt belysts av herr statsministern i hans anförande. Jag vill dock erinra om även en annan godtycklighet, som icke förut framhållits, nämligen den, så vitt jag kan förstå, av ingenting motiverade olikheten i röstberäkningen mellan stad och land, vilken som bekant medför att det kräves mycket mer för de mindre på landsbygden att komma upp till något avsevärt röstetal än i städerna. Man skulle snarast tycka, att det borde vara tvärtom, att det motsatta förhållandet vore mera resonligt.

Nu är emellertid den 40-gradiga skalans ohållbarhet ganska allmänt erkänd även från högerhåll, och de motioner, som framkommit från detta håll till årets riksdag i denna fråga, utgöra tillräckligt vittnesbörd om, att principiellt är denna skala uppgiven. Att ha erkänt detta är de nämnda motionernas stora negativa

*Om ändringar
i den kommunala
rösträtten
m. m.
(Forts.)*

Om ändringar
i den kommunala
rösträtten
m. m.

(Forts.)

betydelse. Den 40-gradiga skalans position är numera principiellt uppgiven av högern, och det lönar inte vidare att söka försvara den. Däremot äro de positiva uppslagen i motionerna av ganska tvivelaktigt värde. De förslag, som däruti framställas, äro typiska reträttförslag. Den gamla plutokratiska grunden är uppgiven, men ett fåtal söker plocka ihop några spillror av den och bygga en ny plattform av dessa. Ty ser man efter så finner man, att av de sju Clasonska rösträttskategorierna äro fyra eller fem direkt eller indirekt byggda på en ekonomiskt förmånligare ställning, och de andra äro naturligtvis avsedda att verka stödjande i samma riktning. Jag är övertygad, att om det otänkbara skulle kunna hända, att detta flerrösts-system bleve utfört i verkligheten, så skulle det komma att visa sig i tillämpningen ytterligt besvärligt, trassligt och retsamt, ja, rent av stötande. Visserligen är det gamla systemet ännu mera stötande, men det är i alla fall invariant och relativt enkelt i sin tillämpning. Rösträtten löper i det parallellt med skattebeloppen på debetsedlarna. Det råder en viss automati inom det, men om man ginge över till det Clasonska flerrösts-systemet, så skulle det vara att övergå från »vanda plågor till andra som man icke känner», för att tala med Hamlet. Det skulle medföra en rörlighet och en omskiftning i rösträtten som är okänd nu eller åtminstone inte mycket märkbar. Det är ganska lätt att framställa drastiska, men icke alls konstruerade exempel, huru denna omskiftning skulle taga sig ut. Om en person köper sig en jordegendom, får han en extra röst i kommunen på köpet. Om han gifter sig, får han en röst i bröllopsgåva. Om han lägger sig till med tjänare, som han icke haft förut, får han likaledes en röst. Om han fyller 35 år, får han på födelsedagen en röst. Om han får något kommunalt förtroendeuppdrag, får han en röst. Däremot om han säljer sin egendom eller nödgas göra sig av med sin tjänare eller blir änklung utan att ha barn, så mister han vid respektiva tillfällen en röst. Dessa förhållanden äro inte uppkonstruerade, utan skulle ideligen komma att inträffa i verkligheten. Och de beröra inte något periferiskt i motionärernas förslag, utan de träffa en central svaghet i detta förslag. Motionärerna ha, såsom redan från statsministerns sida är framhållet, givit sig in på det hopplösa företaget att i vissa *yttre* förhållanden: yrke, ekonomi, civilstånd, ålder o. s. v. infånga de *personliga* egenskaper: »sambörighet med kommunen, ansvarighet, mognad, duglighet, erfarenhet och vederhäftighet» — för att citera motionärerna — som kunde berättiga till större inflytande. Detta är ett rent hopplöst företag. Så mycket erfarenhet ha vi väl ändå alla av livet, att vi veta, att i alla möjliga yrken, inkomstgrader och åldrar växla de som äga och de som sakna de nämnda egenskaperna om varandra.

Bleve de sju kategorierna för flerröster införda, skulle det icke slå fel, att de i tillämpningen bleve föremål för ett mycket elakt åtlöje. Det är den lättaste sak att tänka sig en person, som utan några som helst särskilt förtjänstfulla egenskaper får tilläggsröster

efter alla sju kategorierna. Låt oss ta ett sådant exempel! En rik mans son har lyckats slinka igenom realskolexamen, och därför får han en röst, när han blir myndig. Vidare får han arva en jordegendom och ett kapital efter sina rika föräldrar — för dessa arv får han två röster. Så håller han sig naturligtvis med tjänare och får därför ytterligare en röst. Gifter han sig, får han en femte röst. Fyller han 35 år, får han ännu en röst. Och till sist får han ett litet obetydligt förtroendeuppdrag inom kommunen, och därmed får han då ytterligare en röst — summa sju röster. Det är naturligtvis ingenting, som hindrar, att den så med tilläggsröster överpremierade är en ytterst medelmåttig, kanske t. o. m. undermålig person.

*Om ändringar
i den kommunala
röststrätten
m. m.*

(Forts.)

Det hela är en artificiell kammarteori, som möjligen kan i motiveringen låta ganska bra, men det skulle bli ett levande spektakel, om den fördes ut i verkligheten. Tänk om vi här i riksdagens kammare skulle tillämpa samma principer! Ty även här gäller givetvis vad herr Trygger i sitt anförande framhöll, att den ena personens omdöme vid en röstning är naturligtvis icke lika god som den andres. Huru skulle det förefalla, om flerröstsystemet här genomfördes, så att t. ex. herr Trygger skulle få fem röster, herr Swartz fyra, herr Clason tre, herr Ekman, Karl Johan, två röster o. s. v. Vad skulle herrarna säga om det? Men motiveringen för förslaget är sådan, att den skulle gälla precis lika väl för det ena förhållandet som för det andra. Nej, det är inte hållbart, inte möjligt att vare sig valda eller väljare göra en sådan rent artificiell åtskillnad. Den enda möjligheten i längden är att formellt göra alla lika berättigade och sedan på denna för alla lika plattform låta de personliga olikheterna och kapaciteterna fritt göra sig gällande efter livets egna lagar. Så sker det bland oss, och så bör det ske även ute bland folket.

Motionärerna ha nu roat sig med att giva en framställning utav vänstersidans uppfattning av den personlighetsprincip, mot vilken utvecklingen sålunda bestämt tenderar, en framställning, på vilken med allt fog kan tillämpas det yttrande, som herr Trygger fällde om vår framställning av densamma, att den är karrikerad. De säga: »ifrån den av ingen bestridda grundsatsen om människosjälens oändliga etiska och personliga värde drager vänstern den fullkomligt falska slutsatsen, att varje myndig människa skulle äga lika insikter och klarsynthet att bedöma kommunala frågor». Som av min föregående framställning framgår hysa vi alls ingen dylik falsk uppfattning; vi anse endast, att på likställighetens grund skola olikheterna genom sin egen inneboende kraft göra sig gällande här som överallt annorstädes. Men nog må det tyckas egendomligt, att sådana religiösa personer, som i varje fall två av motionärerna äro, trots sin uppfattning om »människosjälens oändliga etiska och personliga värde» äro färdiga att låta mer eller mindre tillfälliga yttre förhållanden utgöra måttet på dess värde i ett visst avseende.

Emellertid har det nu från högersidan mot oss riktats den

Om ändringar
i den kommunala
rösträtten
m. m.
(Forts.)

beskyllningen, att vi inte på ett konsekvent sätt ha tillämpat personlighetsprincipen: vi skulle i så fall ha kommit till inte bara lika utan till lika och allmän rösträtt. Jag vill gärna erkänna, att det fanns ett visst fog för en sådan anmärkning. Men det är nog så, mina herrar, att nästan aldrig här i livet tillämpas en princip alldeles rent. Högern har ju sedan nära 20 år inte kunnat rent tillämpa sin skattepliktsprincip för den kommunala rösträtten? Det kan väl erkännas, att även i denna sistnämnda princip ligger något befogat — inte när den gör en skillnad mellan dem, som betala skatt allt efter som de enligt sin förmåga betala mer eller mindre, ty det är en påtaglig orättvisa att gradera människors rättigheter efter den bättre ekonomiska ställning som de intaga, när de verkligen fullgöra sin skatteplikt efter sin förmåga och som herr statsministern erinrade, drabbar den skatteplikten minst lika tungt eller tyngre dem som ha mindre råd, som de andra, men det kan finnas fog för att göra skillnad mellan dem, som betala skatt, och dem, som icke betala någon skatt alls. Den lika och allmänna rösträtten innebär, att även dessa senare skulle kunna medverka till beslut, som inte för dem utan endast för andra medföra någon utgift. Nu skulle säkerligen i praktiken en sådan dem inrymd rättighet inte kunna medföra några betänkligare konsekvenser. Det finnes ju åtskilliga länder, som ha allmän kommunal rösträtt, utan att man där har sett några sådana farliga konsekvenser. Men man måste erkänna, att det ligger i teorien något oegentligt i en sådan ordning. Å andra sidan kan det inte heller förnekas, att även dessa, som icke betala skatt till kommunen, såsom kommunens medlemmar ha intressen att bevaka. Två principer möta sålunda och skära varandra. Men det bör då erinras, att rent har ju ingen, så vitt jag förstår, tillämpat personlighetsprincipen. Sådana kommunens medlemmar som äro rent tjänande d. v. s. fattighjon, anses ju inte på något håll böra ha rösträtt. Då de inte längre äro aktiva medlemmar av kommunen, anser man, inte befogat, att de aktivt deltaga i kommunens angelägenheter — jag lämnar naturligtvis nu alldeles å sido frågan, om fattigvårdsstrecket i sin nuvarande form är tillfredsställande eller inte. Det kunde då också med visst fog ifrågasättas, om inte även de, som inte direkt bidraga till kommunens utgifter, likaledes borde uteslutas från rösträtt. För egen del vill jag lämna frågan öppen, det kommer sannolikt den dag, då den frågan blir mera aktuell än nu. För närvarande är den inte aktuell, och i all vår lagstiftning få vi verkligen komma ihåg, att vi inte lagstifta för evigheten, inte ens för sekler, vi få nöja oss med att anspråklost lagstifta för den närmaste framtiden.

Det aktuella kravet är för närvarande lika kommunal rösträtt, och för det kravet måste visserligen tiden nu vara mogen.

De faror, som förmenas skulle uppstå av denna lika kommunala rösträtt äro, vågar jag påstå, rena spökmålningar. Herr Trygger yttrade i sitt anförande, något om att det är ett farligt experiment att låta lagstiftningen bestämmas inte av det egna landets erfaren-

het, utan av främmande länders, och han anmärkte i annat sammanhang, att den, som är besinningsfull och klok, när det gäller det egna, han kan bli slösande, när det gäller allmänna medel. Jag vill häremot erinra att vi behöva verkligen inte gå till främmande länder för att hämta erfarenhet, hur den lika kommunala rösträtten gestaltar sig i praktiken. Vad herrarna, som äro bestämda motståndare till den, naturligtvis rädas för, är, att socialdemokraterna skola bliva herrar i kommunerna och komma att husera på ett sätt, som bleve ödesdigert för hela det kommunala livet. Men det är ingen hemlighet utan tvärtom allbekant, att det på grund av särskilda förhållanden redan i ett flertal svenska kommuner förekommer, att socialdemokraterna ha en sådan makt inom kommunen. Om nu detta, som herrarna frukta, skulle bliva fallet i flera kommuner under lika rösträtt, medförde sådana verkligen farliga konsekvenser, som herrarna här roa sig med att föreställa sig och utmåla, varför anföras aldrig exempel därpå? Varför påvisas inte att där och där ha socialdemokraterna fått majoritet och därför har det där blivit så illa ställt? Jag vet mycket väl, att inga sådana exempel kunna anföras därför att det icke förekommer några sådana. Det har visat sig, att när socialdemokraterna fått ansvaret för kommunens angelägenheter, växer deras besinningsfullhet och ansvarskänsla i jämbredd med det. Det är den enkla förklaringen till alltsammans. Det är i detta fall ganska egendomligt, huru på somliga håll högern själv, efter att först ha utmålats dessa faror, såsom de nu utmålats här, efter någon tid, då erfarenheten kommit, själv har nödgats erkänna, att dess farhågor varit fullkomligt orgrundade. Jag kan anföras ett litet exempel ur verkligheten, som är synnerligen belysande. Det var i en kommun inte långt ifrån Stockholm, som socialdemokraterna under en följd av år gjorde fåfänga ansträngningar att få insätta en av sina främsta män i kommunalnämnden. Gång på gång studsade detta försök tillbaka mot majoritetens motstånd, men slutligen lyckades det: den farliga mannen, som det gällde att till varje pris utstänga, kom in i nämnden. Så gick det några år och därunder finga högermännen till sin förvåning se, att denne socialdemokrat var en ofantligt klok och förständig man. Och inte mera än fyra till fem år dröjde det förrän han med högerens röster var utsedd till kommunalnämndens ordförande. Sedan blev han efter hand befordrad till andra uppdrag, som gjorde det svårt för honom att bibehålla denna förtroendeplats inom det kommunala livet. Men när han hotade att avgå, då — hast du mir gesehen — kommo samtliga högermännen i nämnden och bönföllo honom att stå kvar: de kunde icke undvara honom. Detta är ett fall ur verkligheten. Och jag vågar påstå, att med det ökade inflytande för kommunalnämnden som föreslås i den kungliga propositionen och med åtgärder för att främja kommunalfullmäktigeinstitutionen och med de garantier, som där äro uppställda mot för hastiga skatthöjningar, knappast den mest ängslige kan på allvar tro, att den lika kommunala rösträtten skulle medföra några faror.

*Om ändringar
i den kommunala
rösträtten
m. m.*

(Forts.)

Om ändringar
i den kommunala
rösträtten
m. m.
(Forts.)

Men det är naturligtvis egentligen inte heller från det kommunala området, som förstakammaropposition har hämtat det starkaste motivet till sitt motstånd mot den lika kommunala rösträtten. Utan alldeles som för 18 år sedan — och det sades då tydligt ifran i denna kammare — är det tydligt, också nu oron för första kammarens blivande sammansättning, som framför allt uppkallat motståndet. Om första kammaren kunde bevaras oförändrad, så tror jag, att vägen till den lika kommunala rösträtten skulle ganska betydligt jämnas. Men vi på vänsterhåll hålla före, att en reform av första kammaren är om möjligt än mera nödvändig än en reform av den kommunala rösträtten. Vad högeru menar med »ett verkligt tvåkammerssystem», såsom det ofta upprepade uttrycket lyder, det kunna vi på vänstersidan aldrig godkänna. Ty vad innebär det, detta s. k. verkliga tvåkammerssystem? Jo, grovt uttryckt, att det förmögnare fåtalet skall vara tillförsäkrat majoritet i den ena kammaren, och då kamrarna äro likställda i lagstiftningsfrågor, därigenom lagstiftningsveto mot folkflertalet, som har majoritet i den andra kammaren. Denna dualism är förkastlig, och den är skadlig. Makten i ett land skall tillhöra folkflertalet, detta flertal varom Erik Gustaf Geijer en gång sagt att, »det ej finnes något av historien mer bestyrkt faktum än att av pluraliteten beror det hela på det ena sättet eller på det andra». Vi på vänstersidan kunna inte bredvid detta flertal erkänna en fåtalsvilja såsom lika berättigad till inflytande på landets angelägenheter. Men vi kunna väl erkänna det berättigade i ett tvåkammerssystem, genom vilket denna folkvilja så att säga kan kontrollera sig själv. Den kan nämligen såsom varje samlat uttryck för mångas meningar framträda i olika skiftningar. Den kan framträda på en gång och omedelbart såsom vid andrakammarvalen sådan den är vid en viss bestämd tidpunkt. Men den kan också framträda på annat sätt, genom en första kammare, vald på väsentligt samma grundval som den andra, men medelbart, för längre tid och successivt — gärna för min del skulle jag önska, att den till någon del kunde få rekrytera sig själv och sålunda väljas dubbelt medelbart. En sådan första kammare skulle giva ett mera stabiliserat och kontinuerligt uttryck för folkviljan. För mogna och välgrundade beslut kan det vara nyttigt att frågorna prövas i två på här angivet sätt olika kamrar. Utgången kan bli olika i dessa kamrar — talet om att den första kammaren skulle endast bli en försämrad upplaga av den andra vittnar om dåligt omdöme — men någon sådan stående motsats, som nu råder mellan den allmänna rösträttens andra kammare och den fyrtiogradiga skalans första kammare vore utesluten. Jag tror därför inte, att något sådant utjämningsmedel mellan en på lika rösträtt byggd första kammare och en på allmän rösträtt byggd andra kammare, som herr Adelswärd föreslagit genom en utvidgad användning av den gemensamma omröstningen även till lagfrågor, är av behovet påkallat. På tal om den gemensamma omröstningen, vilken, som herr statsministern har framhållit, är någonting fullkomligt enastående för oss, bör det framhållas att den ger första-

kammarfrågan en annan karaktär i vårt land än i andra länder. Genom den gemensamma omröstningen har första kammaren hos oss ett inflytande på de ekonomiska angelägenheterna, särskilt de budgetära frågorna, som ej förekommer någon annanstädes. Som bekant tillhör i andra länder detaljprövningen av budgeten den folkvalda kammaren, medan den första kammaren i regel har att i klump antaga eller förkasta den s. k. finanslagen. Där första kammarens finansiella makt är så starkt inskränkt, där kan första kammaren få vara något annorlunda sammansatt än i ett land, där dess inflytande är så starkt som det är hos oss på grund av den gemensamma voteringen.

Mot detta och allt, som kan sägas till förmån för våra yrkanden, har högern en enda avgörande invändning, och det är den att det måste sörjas för en tillräcklig samhällsbevarande motvikt till folkflertalets kammare. Det är kan man säga, summan av hela dess argumentation. Men jag vill till de goda herrarna av majoriteten vädja, om ej händelserna ute i världen tillräckligt ha visat, hur illa bevarat ett samhälle är, när det verkligen gäller, om skyddet för detta samhälle och för dess lag och rätt blir mer eller mindre ett fåtalets uppgift mot ett folkflertal, som vill samhället och dess ordning till livs därför, att det rätt känner det som *sitt* samhälle. Om någonting skulle vara ett konservativt intresse, så borde det väl vara att ordna samhällsförhållandena så, att den naturliga konservatismen, som finnes hos alla människor i alla lager, fritt kunde utveckla sig. Ty man skall vara klen psykolog för att intese, hur villig denna allmänmänskliga konservatism, som ligger på djupet hos alla människor, är att framträda, bara den får aldrig så liten möjlighet därtill. Det behöves verkligen ganska litet för att den skall visa sig. Det behöves bara, att folk känner sig ha någonting att bevara, om det så bara, är en koloniträdgårdslott, för att genast en liten konservativ brodd skall sticka upp i deras uppfattning.

Jag har rätt många gånger undrat på, att högerpartiet, som står storfinansen så nära, inte har lärt något för sin politik av vissa bolag som ha upptäckt, att det knappast finnes något bättre sätt att stärka sin ställning än att få ut aktierna bland en mängd småfolk, då det genast visar sig, att dessa små aktieägare mer eller mindre börja känna sig solidariska med bolagets intressen. Att inte högern förstått, vilken styrka för den verkliga och oegenlyttiga konservatismen det är att så att säga få ut samhällsaktierna på så många händer som möjligt. Men jag vet naturligtvis vad det är som hindrar. Samhället är ett bolag av annat slag än det vanliga eller rättare sagt, det är inte något bolag alls. Herr Trygger talade om, att det inte vore lämpligt att den kommunala rösträtten utportionerades på samma sätt som bröd- eller fläskkort, men det är inte heller lämpligt, att den utportioneras efter aktiesystemet. Rösträtten kan inte graderas utan att de små som nu påstås ha fått sin del av inflytandet i samhället, känna sig lurade. De känna, att det inte är riktigt ärligt med den del-

*Om ändringar
i den kommunala
rösträtten.
m. m.
(Forts.)*

Om ändringar
i den kommunala
rösträtten
m. m.
(Forts.)

aktighet, som tillerkänts dem, utan att den är mer eller mindre sken och bedrägeri. De kräva att bli behandlade som jämlikar och inte som verktyg för dem, som ha den verkliga makten.

Men för en sådan i sann mening samhällsbevarande politik kräves något, som högern i grund saknar, även om den allt emellanåt påstår motsatsen, nämligen förtroende till folket. Högerns olycka är dess inrotade misstro till folket. Även de högermän, som äro besjälade av en uppriktig önskan att »göra allt för folket» — och jag för min del tror, att vissa av motionärerna ha en sådan önskan — de vilja dock aldrig göra detta genom folket. De anse, att folket — i varje fall inom en oöverskådlig framtid — är obildbart och att det måste styras och inte kan styra sig självt. Det kan visserligen vara möjligt att med kändedom om det myckna, som ännu brister vårt folk i kultur, förstå denna uppfattning. Men jag är viss på att den är kortsynt. Den väljer den större risken framför den mindre. All politik måste räkna med risker, måste våga något, fävaldes politik likaväl som flertalsväldets. Det är därför en vrång framställning, när det förmenas, att vi frisinade ha något slags kiliastisk övertro på demokratien, att den skall med ens försätta oss i ett nytt paradiset. Något sådant tro vi alls inte. Men vi ha sett, hur all s. k. aristokratisk eller rättare sagt oligarkisk styrelse strandat på den eviga mänskliga ofullkomlighet, som heter själviskhet, inte bara den positiva, som direkt tänker på att kapa åt sig, utan den negativa, som inte räcker att tänka och känna för andra — även den äldste mänskliga kan det endast i begränsat mått. Och då blir demokratien det enda, som återstår. Den har sina risker också den. Men den medför dock efter hand den stora tryggheten för samhället, att alla bli solidariska med det och ansvariga för det. Det är demokratiens stora och avgörande företrädare framför fåtalsstyret, som aldrig kan den verkan åstadkomma. Därför blir demokratien framtidens konservatism, som inte bevarar någras förmåner på andras bekostnad utan bevarar det hela till allas välfärd.

Det har också visat sig, att när samhället utsättes för riktigt allvarliga påkänningar, så blir det nödvändigt att stärka det genom eftergifter för folkets krav. Herr Trygger härledde uppmärksamheten på denna som han kallade det demokratiska kompensations för dagspolitiskt uppagiterade stämningar, och han fann den förklarlig i de krigförande länderna, som ansåg den icke vara riktig. Men det är dock verkligt och betecknande, att själva den tyska militärdespotismen mitt under sina krigiska framgångar ändå känner sig nödsakad till eftergift för demokratien. Det borde vara någonting, som den nämnda regimens beundrare i denna kammare hade anledning att tänka över. Men det är inte så, som herr Trygger ville förmena, att det är endast i de krigförande länderna som det kan finnas något fog för eftergifter åt demokratien. På ett sätt äro vi förövrigt allesamman inne i kriget: låt vara, att vi inte deltaga i de direkta striderna, krigets återverkningar drabba oss allesamman med ett fruktansvärt tryck. Därför göra sig också

hos oss krigets krav även på detta område gällande, och det går inte på längden att motstå dem. Tiden arbetar för oss, kriget arbetar för oss, till och med dyrtiden arbetar för oss i form av höjda priser på allting och därmed höjda inkomster för arbetarna. Det är nog också i känslan därav, som högern funnit sig nödsakad att principiellt uppgiva den 40-gradiga skalan. Och den skall snart nog komma att inse nödvändigheten av att också uppgiva sina nya funderingar på att genom att flerröstsystem bevara det mesta möjliga av sina gamla företrädesrättigheter. Den skall nödgas att överflytta sin samhällsbevarande strävan från den trånga klassgrunden till den breda folkgrunden.

Mina herrar! I dag kommer den lika kommunala rösträtten åter att fällas i denna kammare, men de, som falla den, veta att den kommer igen, den uppstår igen, och den skall segra. Vi ha samtidens mäktiga och mångfaldiga utveckling till folkens höjning i materiell och andlig kultur på vår sida, och därför veta vi, att vi skola segra. Varje seger, som majoriteten i denna kammare vinner i denna fråga, närmar den, som jag en gång förut sagt, till det slutliga nederlaget, och varje nederlag, som vi lida, för oss närmare den slutliga segern.

Herr Clason: Herr talman, mina herrar! En heshet, som kammaren redan hör, kunde kanske göra, att jag borde tiga, men på grund av den del, som jag tagit i en av motionerna och i utskottets handläggning, torde det dock vara av nöden, att jag här något söker yttra mig.

När man står inför ett så ytterst betydelsefullt förslag som det föreliggande, som på en gång berör hela vår kommunalförvaltning, hela vårt riksdagsskick och vår författnings grundvalar, då skulle man ju kunna vänta sig att stå inför en byggnad, uppmurad med följdriktighet och konsekvens. Man skulle vänta att i detta hänseende finna förslagen på en gång konsekvent anknyttande sig till den föregående utvecklingen, burna av en inom sig följdriktig statsåskådning och byggda på något system, som förslagsställarne själva vore ense om att anse framtidsdugligt på grund av dess inneboende principiella förtjänster. Herr Trygger och herr von Geijer ha redan på vissa punkter påvisat, hur förslagen förhålla sig i detta hänseende. Jag skall också be att därom få göra några randanmärkningar.

Jag tar då först bristen på följdriktig anslutning till det förflutna.

Förslagsställarne ha uppenbarligen ansett, att det skulle vara gott att kunna peka på någon sådan anslutning, och därför, sedan de för ett par år sedan av praktiskt politiska skäl gjorde den upptäckten, att ett förslag av denna innebörd skulle lämpa sig som ett sammanhållande band inom den s. k. vänstern — jag lämnar alldeles därhän huru länge — så har man velat göra gällande, att man därmed skulle befinna sig i full samklang med vårt nuvarande tvåkammarstyrels skapare, befinna sig på alldeles samma

Om ändringar
i den kommu-
nala rösträtten
m. m.
(Forts.)

grundlinje som dessa. Detta talet återkommer gång på gång; det förekommer i den kungl. propositionen, det fanns i hans excellens statsministerns anförande vid dess remiss, det återkommer i utskottets utlåtande. Det skulle vara frestande att någon gång få tillfälle till en generell uppgörelse med hela denna legendbildning — ty något annat är det ej i den förgrovade och förytligade form, vari det framställes. Därtill är det naturligtvis nu ej tid, men när hans excellens statsministern vid remissen mot mig förklarade, att man exempelvis vid studiet av handlingar från vårt nuvarande tvåkammar-systems tillkomst skulle finna, att såväl hos upphovsmännen till förslaget som hos de övriga förfaktarna därav, den graderade skalan spelade en betydligt underordnad roll i jämförelse med de andra faktorer, som de ansågo *i och för sig själva tillräckliga* att konstituera första kammarens särställning», då vågar jag påstå, att han i hela litteraturen ej skall kunna upptäcka ett enda ord om, att de övriga faktorerna *i och för sig själva* skulle vara tillräckliga för första kammarens bildande. Men väl skulle han kunna finna exempelvis hos en av förslagets allra varmaste anhängare — en person som för övrigt bar samma namn som vår nuvarande talman — han skulle finna ett sådant uttalande! av honom i en broschyr om förslaget som detta, att »till ett verkligt tvåkammar-system hörer *framför allt* — observera detta 'framför allt' — att de båda kamrarna äro verkligen karaktärsskilda, så att *den första är byggd på en mera konservativ grund*», varpå han sedan utvecklar, hur en första kammare, vald av landstingen och med landstingen *valda efter skattegrund*, skulle komma att erhålla »den högsta möjliga styrka». Han skulle också finna, hur friherre Louis de Geer i den enda broschyr, som har honom till författare, framhöll att »i det vilande förslaget kan man icke uppgiva skattegrunden för den första kammaren utan att i viss mån *förrycka dess principer, som avse karaktärsskillnad mellan båda kamrarna*». Att uppgiva skattegrunden, det var alltså att förrycka systemets, förslagets principer. Detta är den åskådning som nu den kungl. propositionen och utskottet ha översatt på det sättet, att ett upphävande av skattegrunden vore just att åstadkomma en karaktärsskillnad mellan kamrarna överensstämmande med den, som riksdagsskicket skapare avsågo! Och eftersom herr Hellberg erinrade om åren efter 1865 till våra dagar, så förmodar jag, att han också har uppmärksammat det förhållande, vem det var, som efter 1865 framstod som den mest konsekvente motståndaren mot varje försök att i minsta mån rubba den dätida alldeles obegränsade kommunala rösträtten. Jo, det var ingen annan än den, som länge fungerade som denna kammars vice talman och sedermera talman, Pehr von Ehrenheim. eller just den statsman från De Geers ministär, som efter alla omdömen stod De Geer allra närmast. Så förhåller det sig med regeringsförslagets försök att för sin uppfattning hämta stöd hos skaparna av vårt nuvarande tvåkammar-system.

Jag tillät mig också säga, att man skulle önskat, att försla-

get hade burit prägeln av *en inom sig följdriktig statsåskådning*. Om ändringar i den kommunala rösträtten m. m. (Forts.)

Det är även i det avseendet ganska klen beställt därmed. Som vi alla veta, hör det ju till dess principer, att för karaktärsskillnaden mellan kamrarna skulle det vara en likgiltig sak, att rösträtten till båda kamrarna är olika, till den ena lika rösträtt, till den andra baserad på graderad skala. Det är emellertid ej mer än sex år sedan en framskjuten liberal talare i andra kammaren uttalade, att »*karaktärsskillnaden mellan kamrarna beror, i den mån den utgår från de kommunala valen, på den gradrade röstskalan*». Den som fällde det uttalandet, ja, det var just den nuvarande statsministern. Kammaren finner alltså, hur det förhåller sig med följdriktigheten på denna punkt. Hans excellens statsministern har nyss begärt respekt för övertygelsen och givetvis respekterar man gärna andras åskådning, men en åskådning, som ändras så ofta och så snabbt, och som ändras på enligt vår uppfattning så otillfredsställande grunder, den får hans excellens statsministern ursäkt oss, om vi ej kunna finna vara av den karaktär, att, hur mycket den än övertygar förslagsställarna själva, den är i stånd att övertyga andra. Man tycker ej, att den är så fast, så följdriktig, så genomtänkt som man önskade, att en statsmannåskådning skulle vara i en så viktig fråga som denna.

»Det var så länge sedan», sade hans excellens statsministern, »det var hela sex år sedan», framhöll han, då herr Trygger påvisade, hur samma bristande följdriktighet yppat sig i fråga om det av statsministern tidigare hävdade »oavvisliga sambandet» mellan den kommunala rösträttsskalan och den kommunala skattskyldigheten. Ja, det är riktigt, att dessa uttalanden delvis fälldes redan 1912, men de fälldes också 1914, då de kommo igen i konstitutionsutskottets utlåtande, som gick i alldeles samma riktning. Hans excellens statsministern ville nu framhålla, att det kommunala beskattningsförslaget hade låtit vänta på sig så länge. Ja, men skillnaden är ju, att då, när han pekade på nödvändigheten av att vänta därpå, då fanns ej förslaget ännu. Nu finnes förslaget framlagt, men nu vill man ej taga någon hänsyn till det!

Och hur är det nu med *framsyntheten och framtidsdugligheten* i detta förslag? Jag undrar om det någonsin har hänt, att ett stort reformförslag har framförts på ett sådant sätt, som här är fallet, att nämligen majoriteten bland reformens anhängare redan nu sagt ifrån, att man ej är nöjd med förslaget. Och det är ju ej endast i småsaker utan på de mest vitala punkter. Ifråga om *den kommunala rösträtten*, där förslaget bygger på skattskyldigheten slå redan nu socialdemokraterna, d. v. s. majoriteten bland reformens anhängare, fast, att deras mål är den allmänna och av ingen skattskyldighet burna kommunala rösträtten utan varje skattegräns, och utskottets liberaler ha om det programmet ej annat att säga, än att det för närvarande ej är aktuellt, ej bör upptagas till prövning. De drista sig således ej att säga, att de äro principiella motståndare till det programmet. Hans excellens statsministern sade, att han trodde, att systemet med rösträtt efter skatt-

Om ändringar
i den kommunala
rösträtten
m. m.
(Forts.)

skyldighet — såvitt jag hörde rätt — skulle under en överskådlig framtid bestå. Ja, vad menar herr statsministern därmed? Hur lång tid menar han sig finna överskådlig, och hur snart kan den uppfattningen ändras? Erfarenheten synes giva oss rätt till att framställa en sådan fråga och ställa oss en smula tveksamma mot talet om överskådligheten. Och ej annat än jag kunde förstå har herr Hellberg i sitt anförande nyss ställt sig ytterst svag i sitt motstånd i den punkten. Han yttrade sig ganska tveksamt om, huruvida det går an att upprätthålla den kommunala skattskyldigheten som grund för rösträtten.

Detta angående en huvudpunkt i förslaget. Den andra rör sig om tvåkammerssystemet. Där taga socialdemokraterna, som de säga i sin reservation »bestämt avstånd från det ståndpunktstagande till tvåkammerssystemet» som utskottsliberalerna satt in i utskottets motivering d. v. s. de opponera sig mot den lilla rekommendation för ett tvåkammerssystem, som liberalismen ansett sig bära bibehålla i denna motivering. Så litet är förslaget ägnat att vara någon bärande grund för framtiden, att grunden i själva verket redan är underminerad av majoriteten bland förslagets förespråkare.

Så förhåller det sig nu med de allmänna principerna, och det förhåller sig också på liknande sätt med förslagets olika delar.

Här har det talats så mycket om den s. k. *personlighetsprincip*, på vilken förslaget säger sig bygga, att jag icke skall tillägga mycket. När utskottet emellertid framhåller gentemot mig, att det icke hyser den föreställningen, att »varje myndig människa skulle äga lika insikt och duglighet att med klarsynhet bedöma kommunala frågor och lika förmåga att vid deras handläggning blott låta leda sig av erfarenhet och objektivitet», när utskottet, säger jag, erkänner detta så river det, såvitt jag kan förstå, bort hela grunden för sin s. k. *personlighetsprincip*. Utskottet säger åt kommunens medlemmar: Ni äro *icke* lika kompetenta att bedöma frågorna, ni ha *icke* lika insikt, lika erfarenhet, lika mognad o. s. v., men i alla fall skall ni ha lika mycket att säga! Är det logik i någonting sådant? Herr Hellberg erkände också nyss i sitt anförande, att *personlighetsprincipen* ej går an att helt och rent tillämpa. Men då förstår jag ej, varför man ej kan tillämpa den uppfattningen även på andra punkter än just den av honom avsedda.

När utskottet därpå söker täcka denna enligt min tanke logiska saltomortal med det påståendet, att »samhällets politiskt röstberättigade medlemmar hava formellt lika stort inflytande» på samhällets angelägenheter, ja då gör utskottet en ny saltomortal ty utskottet vet mycket väl, att detta dess resonemang om det lika stora politiska inflytandet gäller endast i fråga om valen till andra kammaren, och att andra kammaren visst icke är den enda maktinnehavaren inom riket, utan att den med full avsikt vid sin sida fått andra maktfaktorer. Utskottets utgångspunkt vore således här riktigt, endast om vi för närvarande hade, vad utskottet i be-

tänkandet säger sig ogilla, nämligen enkammersystem. Och den enda logiskt riktiga slutsatsen på denna punkt är fastmera den rakt motsatta, nämligen, att likasom vi i statslivet icke anse riktigt och rådligt att åt alla samhällets politiskt röstberättigade ge lika stort inflytande, utan vid andra kammarens sida sätta andra maktfaktorer, likaså litet kunna vi i kommunerna giva åt alla kommunalt röstberättigade lika myndighet utan måste på något sätt även där söka få fram ett ökat inflytande åt den större insikten, dugligheten och mognaden.

En fråga, som naturligtvis kunde kräva sitt särskilda kapitel och förtjäna en ganska lång belysning är frågan om *sambandet mellan den kommunala skattereformen och den kommunala rösträtten*. Jag skall dock icke gå mycket in på detta. Föregående talare ha ju redan talat om de plötsliga förändringar, som på denna punkt visat sig inom det liberala lägret. Jag vill endast erinra därom, att till vad som kommit till på allra sista tiden hör, att det framlagda kommunala beskattningsförslaget innehåller förslagsdels om progressiv beskattning inom kommunerna dels om ökad beskattning för fastighetsinnehavare, och detta synes mig ännu mera inskräpa nödvändigheten av att vid rösträtten taga tillbörlig hänsyn till skattskyldighet. Men hur befängt detta totala avglömmande av sambandet mellan den kommunala beskattningsreformen och den kommunala rösträtten inverkat på regeringsrösträttsförslag framgår bland annat av en sådan detalj som den, att enligt det kommunala beskattningsförslaget skattskyldighet, — d. v. s. med andra ord rösträtt enligt regeringsförslaget — inträder vid olika inkomst allt eftersom vederbörande är ensam eller har familj att försörja och efter storleken av familjen. D. v. s. för den, som är ensam eller blott har ett barn att försörja, skulle den inträda vid 800 kronor: för den, som har två barn att försörja, skulle den inträda vid 900 kronor, för den, som har tre barn att försörja, vid 1,000 kronor, för den, som har fyra barn att försörja, vid 1,100 kronor o. s. v. Regeringsförslaget, som föreger sig stödja sig på personlighetsprincipen, låter alltså rösträtten inträda senare för familjeförsörjare och för dem, som ha stor familj, än för dem, som ha ingen familj eller liten familj. Enligt min uppfattning är detta fullständigt upp- och nedvända världen i detta hänseende, och redan denna detalj är, synes det mig, alldeles tillräcklig att göra förslaget oantagligt. Jag har försökt att gå rakt motsatta vägen i min motion och sökt framhålla, att man borde söka någon väg, på vilken man i kommunerna kunde bereda ökat inflytande åt den större mognaden, den större erfarenheten, den större ansvarsplikten.

Utskottet och, så vitt jag kunde uppfatta, herr Hellberg, vilja nu icke heller förneka det principiellt riktiga i en sådan uppfattning, men de säga, det låter sig icke göra. Det låter sig icke göra att få till stånd någon lagbestämmelse, genom vilken man kan få fram de mera kvalificerade. Det är dock givetvis endast ett naket påstående av utskottet, som saknar varje spår till bevis. Er-

Om ändringar
i den kommunala
rösträtten
m. m.
(Forts.)

Om ändringar
i den kommu-
nala rösträtten
m. m.

(Forts.)

känner man exempelvis, vad de s. k. sakkunniga gjort, att hemmansägareklassen har mera ansvarskänsla, att dess medlemmar äro mera bundna vid kommunen, äro bättre betalare av utskylder till kommunen o. s. v., erkänner man detta, näväl, finns det då den allra ringaste svårighet att taga ut dessa? Nej visst icke! Erkänner man, att familjeförsörjare hava större ansvarspflicht, ansvarskänsla o. s. v.; går det icke an att taga ut sådana genom lagbestämmelser? Jo mycket enkelt. Erkänner man, att större ansvarspflicht inträder vid större skattskyldighet, och att detta alldeles särskilt skulle bli fallet, om skattskyldigheten i kommunerna skall bli progressiv — går det icke att taga ut sådana genom lagstiftningsbestämmelser? Jo, naturligtvis, det är en mycket enkel sak. Erkänner man, att högre ålder medför större erfarenhet och större mognad — går det icke att taga ut dessa? Jo, det är också en mycket enkel sak. Och jag kan ju erinra om att det i utskottet icke saknats uttalanden i den riktningen, att man från vänsterhåll kunde reflektera på att höja den kommunala rösträttsåldern, därför att man erkände att den högre åldern i regel medför högre mognad och erfarenhet. Erkänner man slutligen, att fullgjorda medborgerliga förtroendeuppdrag tyda på större kvalifikationer, på större förtroende från medborgarna — går det icke an att taga ut sådana? Jo, naturligtvis. Det hindrar emellertid icke, att hans excellens statsministern förklarar, att det system, som skulle försöka taga sådana hänsyn, skulle innebära en outhärdlig orättvisa. Och då man yttrat, att det skulle vara något slags klassvals-system, som läge bakom detta förslag, och vilket skulle premiera högern, så bestrider jag detta bestämt. Förslaget är lagt så, att det skär igenom alla klasser och tager ut ur alla klasser de mest kvalificerade och dem, som bära det större ansvaret, men det tager icke ut särskilt högern. Det skulle taga ut till det större inflytandet ur alla de politiska partierna de mera mogna, de mera ansvarspflichtiga, de mera erfarna.

I själva verket är det också så, att den tanken har vunnit större anklång än utskottet tycker om att tala om, och kritiken från utskottet och utskottsmedlemmarnas sida lägges därför icke i regel på mitt förslag såsom sådant utan lägges i regel på vissa utplockade moment ur detta förslag med fördöljande av andra och utan hänsyn till hela det sammanhang, i vilket det är framfört.

Herr Hellberg sade, att det var blott en artificiell teori detta. Det är dock så, att den teorien är genomförd och tillämpad i vissa länder. Jag pekar exempelvis på Belgien. Den är tillämpad och genomförd på visst sätt där. Jag har endast begärt en utredning, huru den här skulle kunna tillämpas och genomföras. Det har anmärkts under debatten, att det skulle komma att medföra rörlighet och omskiftning på området. Men vore det så riktigt? Vore det så riktigt, att om den personliga ställningen och de personliga kvalifikationerna ändras, detta också övade inflytande på rösträtten? Så är det för närvarande, röstetalen ändras efter änd-

rade förhållanden, och jag kan icke inse, att det vore oriktigt, om det bleve så för framtiden. Det är så med den politiska rösträtten för närvarande, att den, som har den, kan förlora den, och det kan icke vara något fel, om detta komme att gälla även på det kommunala området. Det sadet, att det icke skulle vara hållbart att göra på något sätt en åtskillnad mellan olika röstberättigade. Jag tillåter mig en motfråga. Skulle det visa sig mera hållbart att söka i detta hauseende hänvisa till vad hans excellens statsministern och herr Hellberg gjort, d. v. s. till vad man kan kalla det naturliga urvalet? Jag tror det icke.

*Om ändringar
i den kommunala
rösträtten
m. m.*

(Forts.)

Debatten har mycket litet rört sig om, och jag skall icke heller gå in på alla *andra kommunala frågor*, som tränga sig fram, och som det måste vara av vikt att utreda och beröra i sammanhang med den kommunala rösträttsfrågan. Då hans excellens statsministern pekade på ett par av dessa och beträffande exempelvis kravet på ökade fackinsikter vid vissa kommunala avgöranden ville göra gällande, att det skulle betyda införande av en tjänstemannaklass i kommunerna, så är det alldeles oriktigt. Det är två skilda saker detta, att införa en tjänstemannaklass och att exempelvis tänka sig någon hänvisning till fackinsikter, något rådspörjande av fackinsikter före vissa frågors avgörande inom kommunen, och huruvida detta sistnämnda skulle vara alldeles obehörligt, lämnar jag för min del därhän. Jag är emellertid övertygad om att i de större städerna och på en hel mängd andra håll man fullständigt kommit på det klara med, att den nuvarande kommunala organisationen har brister, som kunna kräva en komplettering. Det har ju varit förslag framlagda i den riktningen, som ännu vänta på sin lösning.

Hans excellens statsministern och herr Hellberg, hava framhållit, såvitt jag förstod, att vad vi yttrat om *den kommunala rösträttens naturliga sammanhang med den kommunala skattskyldigheten* skulle falla därpå, att den, som har en ringa penning att betala i skatt, har så liten inkomst, att denna penning trycker honom lika tungt och ännu tyngre än en högre skatt trycker andra, som hava större inkomst. Men saken är icke klar, även om man skulle erkänna detta. Saken beror icke blott på skatteinbetalningen, utan också på makten över utgifterna, och om man anordnar så, att den, som betalar den ringa penningen, därvid har makt och dispositionsrätt över allt, som alla andra betala, då saknar man den garanti, som eljest skulle ligga däri, att den förre också har sitt bidrag att betala. Det är för övrigt nog ej heller så och i varje fall icke *alltid* så, att förmågan att betala icke skulle kunna stå i visst förhållande till duglighet, arbetsskicklighet, arbetsflit och sådant. Det är nog i regel tvärtom så, att den just gör detta, och att således den större inkomsten mycket ofta beror på arbetsflit, arbetsduglighet, sparsamhet o. s. v., som äro väl värda att premiera.

Herr Hellberg ville framhålla, att det hittills gått mycket bra i de kommuner — eller rättare sagt, att vi hade icke kunnat

Om ändringar
i den kommunala
rösträtten
m. m.
(Forts.)

påvisa, att i de kommuner, där för närvarande småfolket hade övertvägande inflytande, hade skett några så omstörtande revolutioner eller förändringar, som gjorde, att vi skulle behöva frukta för den lika rösträtten. Men om så är förhållandet, om det gått så bra i dessa kommuner, då saknar ju regeringsförslaget alldeles den grund, som det skulle äga därutinnan, att ändringen på något sätt visat sig behövlig. Det är nog faktiskt så, att det nuvarande rösträttssystemet ger åt småfolket så stor makt och så stort inflytande i kommunerna, att dess representanter ännu icke på länge hava lyckats uppfylla eller taga ut de möjligheter, som i detta hänseende stå dem till buds.

Hans excellens statsministern ville särskilt göra gällande mot oss motionärer, att vi skulle varit inkonsekventa. Vi skulle först ha försvarat det nuvarande tillståndet till punkt och pricka och sedan helt tvärt gått över till ett annat förslag, som skulle innebära ett *övergivande av nuvarande system*. Nej, den kritiken av motionärerna är icke riktig. Vad vi framför allt kritiserat är det kungl. förslaget, som alldeles icke är behöfligt i den punkt, som är den väsentliga i rösträttsskalans omläggande, men som har försummat de viktigaste punkterna i det kommunala livet. Vi ha därvid icke utdömt den nuvarande kommunala graderingen såsom omöjlig och obrukbar, ehuru vi framhållit, att den har brister, och likaledes hava vi framhållit, att det kan finnas andra möjligheter att få fram bättre former på detta område.

Hans excellens statsministern ville göra gällande, att han i alla fall genom den kritik, som vi ägnat den graderade skalan, hade vunnit en första seger och framgång, med vilken han var synnerligen belåten. Jag undrar, om belåtenheten verkligen var så stor på vänstersidan över dessa motioners framkomst. Det lät icke så, när de kommo fram, och jag har hört att belåtenheten över dem faktiskt icke är så synnerligen genomgående. Men jag kan också säga, att jag för min del även är ganska belåten över det öppna erkännande, som, icke regeringen, men väl utskottet har givit åt vår principuppfattning, att i kommunerna icke råder lika duglighet, lika kompetens, lika mögnad och lika erfarenhet hos de olika kommunmedlemmarna. I det erkännandet kan jag för min del se en begynnande möjlighet till samförstånd, och vad herr Hellberg sade, att på denna grund, denna faktiskt befintliga olikhet, i allt fall intet system, icke någon ny röstskala skulle kunna byggas, det vill jag för min del karakterisera såsom en sådan där fanfar, som man är skyldig att utstöta i stridens ögonblick, men som man skall akta sig tro vara normerande för ett kommande fredsslut.

Vad så angår de där *hänvisningarna till främmande länder*, som gjorts här, hava de delvis redan bemötts av herr Trygger. Och då hans excellens statsministern ville göra gällande att i främmande länder skulle saknas varje motsvarighet till ett system, som tog någon hänsyn till olika inkomst och därpå baserad gradering av den kommunala rösträtten, så är detta oriktigt. Fler

röstsystem, som taga hänsyn till olika inkomst, finnas på andra håll, och det finns också åtskilliga andra system där genomförda, som taga hänsyn till den högre förmögenheten och högre inkomsten på olika sätt. Och om man vill göra gällande att vårt system skulle innebära en misstro till personlighetsprincipen, ja, vad är det annat i alla dessa främmande länder, där man visserligen har i viss mån lika rösträtt genomförd, men där man ständigt förknippar den med allehanda bestämmelser, som kontrollera huru kommunmedlemmarna använda sin rösträtt, som lägga den under statens kontroll eller någon helt annan sorts kontroll. Vi hava försökt bibehålla den kommunala självstyrelsen obeskuren; men det är också därför som vi bland massan av de röstberättigade vilja giva mera inflytande åt de mera mogna, mera erfarna och ansvarspliktiga elementen.

Sedan kom hans excellens statsministern till sist in på *första-kammarsproblemet* och därmed sammanhängande förhållanden, och han hänvisade där åter till främmande länder. Jag hinner icke nu gå mycket in på denna sak, men det låter sig nog icke göra att göra hänvisningen så schematisk, som han gjorde. Det finns tvärtom första kammare i främmande länder, som äro sammansatta på långt mindre demokratisk grund än hos oss, men som faktiskt hava mycken makt. Icke ens i Frankrike är i själva verket grunden för sammansättningen alldeles densamma mellan deputeradekammaren och senaten; det finnes där en konstruktion hos valkretsarna, som gör, att den demokrati, som framträder i deputeradekammaren, icke kan göra sig på samma sätt gällande vid val till senaten. Dessutom har man glömt av, att i så gott som alla dessa främmande länder den kommunala rösträtten och rösträtten till första kammaren i den mån den vilar på den kommunala rösträtten, börjar vid en högre ålder än hos oss, i regel vid 25 år.

Det har sagts, att gemensam votering skulle vara något för vårt statsskick utmärkande, som skulle giva första kammaren stort inflytande. Jag undrar, om förhållandet icke är alldeles tvärtom. Det är nog andra kammaren, som därigenom fått det största inflytandet. Så ansågs saken, när detta institut skapades och så är det nog ännu.

Men den avgörande frågan på denna punkt är naturligtvis alldeles densamma som på det kommunala området. Frågan är icke, huruvida man har sådana former som det kungl. förslagets, arrangerade i dessa främmande länder, utan frågan är, om *det står bättre till* i dessa eller icke, och på den frågan har ännu icke givits något tillfredsställande svar, som skulle kunna förmå oss att övergiva det system, på vilket vi så länge byggt, och som därunder visat sig beprövat.

Det har talats om motsatsförhållandet mellan denna kammare och den andra kammaren och det har talats om, att detta motsatsförhållande numera skulle hava skärpts. Jag tror det är ett fullkomligt misstag. Gå till protokollen under tiden närmast efter åren 1865 och 1866, och man skall finna, att man då hade att

*Om ändringar
i den kommunala
rösträtten
m. m.
(Forts.)*

Om ändringar
i den kommunala
rösträtten
m. m.
(Forts.)

göra med en helt annan, långt starkare, långt mera konservativ första kammare än vad den nuvarande någonsin är. Det väsentliga i frågan är naturligtvis emellertid icke detta. Det väsentliga är vad som utträttats eller icke utträttats med det ena eller det andra systemet. Det har sagts, att kristids- och krigstidsförhållandena skulle mana till en omläggning av den nuvarande första kammaren. Jag kan icke finna, att dessa förhållanden på något sätt mana till att man icke fortfarande skulle söka lägga en god och sund grund för vårt kommunala liv och vårt riksdagsliv.

Det har talats om händelserna ute i världen. Ja, visa mig i så fall — vad jag icke känner till — visa mig, att den i vissa länder härskande demokratin eller parlamentarismen har varit någon garanti för en sund och god utveckling! Visa mig, att det står bättre till i dessa länder för närvarande! Det har nu icke påvisats och kan icke påvisas; och för resten, vi behöva icke se endast på det nuvarande tillståndet, utan kunna se på historien. Det har skett historia i världen förr än i dessa dagar. Demokrati i den renodlade formen har aldrig, såvitt jag kunnat finna, visat sig gynnsam för ett lyckligt samhällsliv. Den har tvärtom snart visat sig vara inkörsporten först till demagogi och så till anarki och därifrån vägen över till envælde. Jag tror icke det är någon lycklig väg, och jag tror icke, att förhållandena i andra länder äro något skäl, varför vi skulle kasta oss in på samma vägar.

Det har talats om första kammarens ställning till folket ute i landet. Jag tror, att ute i landet finnes för närvarande många flera än tidigare, som sätta mycket stort värde på att denna kammare finnes, och att denna kammare finnes ungefär i den form, under vilken den för närvarande finnes. Det skulle vara lätt att taga upp den ena frågan efter den andra och peka på sådana, där man ute i landet med verklig tillfredsställelse tagit del av första kammarens ståndpunkt och dess beslut.

Hans excellens statsministern sade, att det icke gick an, att första kammaren stod såsom en representation för intressen, vilkas önsknings andra kammarens flertal icke ville godtaga — ungefär så föllo hans ord. Ja, om andra kammaren skall vara enväldig i samhället, är detta riktigt. Men så har icke varit meningen hittills och så är icke förhållandet. Det var också alldeles oriktigt, när man i argumentationen i denna fråga velat söka göra gällande, att det skulle vara det förmögnare fåtalet, som har majoritet vid landstingsmannaval eller förstakammarval. Det är icke så, utan det är småfolket, som även i dessa val sitter inne med majoriteten. Det uppvisade vi både i vår motion, och det står också i det kungl. förslaget; ehuru det sätt, på vilket småfolket giver sin vilja till känna vid förstakammarvalen, är klätt i vissa andra former än vid andrakammarval.

Vad första kammaren utträttat — i fråga om skydd för svenskt jordbruk, i fråga om skydd för svenskt arbete och svenska närings-
gar, i frågor om stärkandet av Sveriges försvar, i frågor rörande

Sveriges folknäring — jag skulle vilja nämna det enda ordet sockerparlamentarism och man skall i hela landet erinra sig vad detta betyder under sådana tider, som vi för närvarande leva i — i frågor rörande Sveriges vidhängande vid sin gamla kultur och sin protestantiska tro, det ger den fortfarande rätt, enligt min övertygelse, att hävda sin ställning i författningen; och om också på en eller annan punkt detta icke godkännes av dem, som vid ena eller andra tillfället hava majoriteten i andra kammaren, så tillåter jag mig till sist att erinra om De Geers ord, då tvåkammarsystemet skapades, att »en lagstiftande församling, liksom varje annan mänsklig makt behöver vid sin sida en jämlike för att icke förr eller senare urarta till ett envælde, som sätter sin egen maktfullkomlighet framför sanningens och rättvisans». Att man håller på detta behöver visst icke visa bristande förtroende till folket, men det kan sägas vara ett bevis på, att — vad herr Hellberg för övrigt också ville förklara sig vara fri från — man icke har övertro på demokratien. Man kan giva folket, vad det tillhör, men i alla fall försöka giva staten och riket vad staten och riket tillhöra.

Jag yrkar avslag på Kungl. Maj:ts förslag och bifall till min reservation.

Herr Olsson, Olof: Herr talman! Jag förmodar, att man här i kammaren tycker, att jag borde ha någonting att säga om ett par saker, nämligen dels om den socialistiska tvångströja, som herr Trygger förevisade, och som enligt hans påstående i framtiden kommer att alldeles insnöra det svenska folket, och dels om det nationalekonomiska perspektiv, herr von Geijer rullade upp för oss, och i vilket socialdemokraterna också voro synnerligen invecklade. Men jag tror, att detta skulle vara ett alldeles ofruktbart göra, och jag avstår därför ifrån det — särskilt gärna vid den här tiden på dagen — och skall i stället ge ett par antydningar — jag kan försäkra, att de skola bli korta — om hur jag ser på den nuvarande kommunala rösträttssituationen.

Det är två saker, som karakterisera denna situation just nu, saker som inte ha så mycket lyst igenom de anföranden, som här hållits, men som så mycket mera lysa igenom högermotionerna; först och främst högerns verkliga och mycket illa maskerade ängslan att förlora makten här i kammaren, och för det andra högerns lika verkliga beredvillighet att komplett ge upp den 40-gradiga skalan, för den händelse man för framtiden kan bevara denna makt.

Och hela situationen tycks ha den sorgliga plikten att tillkännagiva, att statsmannavisheten av 1907 års modell har gått all världens väg. Man stramar visserligen upp sig och säger och förmenar, att här är ingenting itu; här är allting bra. Men den gamla resolutiteten finner man inte kvar längre.

Och det är tämligen lätt att förstå anledningen härtill. Det sitter nämligen här i kammaren i närvarande stund 88 högermän.

Om ändringar
i den kommunala
rösträtten
m. m.
(Forts.)

Om ändringar
i den kommunala
rösträtten
m. m.
(Forts.)

Om det skulle bli kammarupplösning till hösten, är jag alldeles säker på, att en fem stycken av dessa inte skulle hälsas välkomna hit på nyåret. Det antal röster, som skiljer majoritet från minoritet, kan man snart börja räkna på den ena handens fingrar. Det är nämligen något som håller på att ske just nu. Den s. k. tiden håller på med två ting. För det första håller den på att forma om den 40-gradiga skalan till en skala med mycket lägre gradtal, och för det andra håller den på att släta ut första-kammar-majoriteten. Det är denna tidens åverkan, som har gjort, att högern tillägnat sig en god och sympatisk skånsk egenskap: den sitter och tänker. Tills vidare är resultatet inte synnerligen oro-väckande. Naturligtvis kan man inte gå med på vår enkla formel för rösträttsproblemet: en man en röst. Man vill komma fram till en gradering och på vägen dit anser man sig böra skjuta ned den s. k. personlighetsprincipen, ty den är inte riktig. Det är inte rätt säger man, att alla äro lika kloka och insiktsfulla och värdefulla, och på grund därav är det heller inte rätt, att alla skola ha en röst var. Ja, det är ju så sant det där, att alla inte äro lika. Vi veta ju, att somliga äro klokare, och somliga enfaldigare, och somliga äro till och med flerfaldigt enfaldiga. Men jag kan i alla fall inte förstå, varför den kloke dessutom skall ha en tilläggsröst. Klokheten själv måtte väl vara en alldeles utmärkt tilläggsröst. Den är ju en magnet, som drager till sig röster från alla möjliga håll. Jag skulle nästan snarare tycka, att det borde vara tvärtom. Jag får verkligen bekänna, att i riktigt sentimentala ögonblick tycker jag, att den som vår Herre inte gett mer än ett halvt förstånd, den borde samhället ge en och en halv röst. Jag vågar tycka detta därför, att jag är alldeles säker på, att vi socialdemokrater inte skulle komma att vinna på det.

Men intressantare än denna tämligen sterila diskussion om den s. k. personlighetsprincipen är att få veta, var någonstades i samhället vi ha de där kloka, var vi ha de där männen av den större mognaden och erfarenheten och vederhäftigheten. Ty däri äro vi alla intresserade. Och jag må erkänna, att det var med en viss personlig lättnad, som jag märkte, då jag läste igenom motionerna, att jag skulle komma med. Jag är nämligen 35 år, gift, har tagit studentexamen och är som bekant använd i allmänna värv. Hade jag varit hemmansägare också, skulle jag så att säga stått på mognadens och erfarenhetens och vederhäftighetens högsta topp och varit nästan en vällust för det svenska folket. Jag borde väl sålunda egentligen vara nöjd. Då jag inte förty har en del att invända mot motionärernas sätt att gradera om oss svenskar, så beror detta naturligtvis på den mänskliga vrångheten, som tyvärr inte bara är allmän, utan också är så beklaglig.

Men jag frågar: varför skulle jag så speciellt gynnas? Att hemmansägare, fastighetsägare eller företagare av olika kulörer, att envar av dessa skulle få en tilläggsröst, det förstår jag, därför att dessa äro förmögna, och förmögenheten är ju en gammal god värdemätare på dugligheten. Men varför skulle jag få en tilläggs-

röst, bara därför att jag är 35 år och bara därför att jag är gift?

Jag är nästan rädd att jag vet varför. Enligt sista folkräkningen hade vi den 31 december 1910 i vårt land i runt tal 1,400,000 myndiga män. Av dessa voro omkring 940,000 — 67 % nästan jämnt upp — 35 år och däröver; ungefär 15 % voro över 65 år. Och utav alla dem som voro över 35 år, voro 74 % gifta. 10,5 % voro dessutom änklingar eller fränskilda. Det vill med andra ord säga, att efter de 35 åren och efter giftermålen ha vi 67 resp. 74 % mera duglighet här i landet. Man måste ovillkorligen tänka, att tänk ett sådant lyckligt land! Ty därigenom kommer ju den revolutionära massan med de förfärliga intentionerna gentemot samhället, som herr Trygger talade om, den kommer ju att krympa samman väsentligt, så att varken herr Trygger eller jag behöva ha någonting att frukta.

Men fullt allvarligt: motionärerna veta lika väl som jag, att ingen blir klokare bara därför att han blir 35 år gammal. Men han blir så småningom mera konservativ, och det är däri det ligger. Jag gör emellertid två små reflexioner. Den ena är denna: Om vi bli mera konservativa efter 35 års åldern — och det bli vi — varför räcker det då inte med blotta antalet? Vi äro ju i alla fall $\frac{2}{3}$ av alla män över 21 år. Varför skola vi ha dubbelröster, vi som hålla på att åldras? Och den andra reflexionen är denna: den man, som premierar 35-åringarna mätte i grunden ha ganska liten respekt för sin egen ungdom — en sak som i mina ögon är en rätt allvarlig historia.

Ja, man sitter som sagt och tänker. Om tiden får gå, som den har gått, så få vi tämligen snart en fem- eller sexgradig skala för alla. Det skulle ju då vara bra skönt, om man liksom kunde rädda undan denna skala åt en del i samhället, nämligen åt de mest konservativa. Och med en alldeles ofelbar instinkt ha motionärerna också prickat ut i samhället just representanterna för denna konservatism, d. v. s. representanterna för egendomen, familjen och ålderdomen. För resten mycket bra. Men jag tror ändå, att det kanske är skäl att tänka litet till, och under tiden ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr Hjärne: Herr greve och talman! Den framlagda kungl. propositionen berör endast den nuvarande kommunala rösträttsskalans utbyte mot en likformig rösträtt, visserligen med åtskilliga s. k. »garantier», som i och för sig kunna vara behjärtansvärda nog, men som icke förslå för att någorlunda trygga kommunallivets sunda utveckling. Något oavvisligt behov av denna rösträttsinförande ensamt för sig till kommunernas bättre förvaltning har, såvitt jag kunnat se, icke blivit ådagalagt. Det förefaller som om vederbörande icke ansåge rösträtten stå i något verkligt sammanhang med den kommunala organisationen över huvud, utan kunna behandlas och omvandlas alldeles för sig själv endast med ledning av den i tid och otid åberopade s. k. »personlighetsprincipen», som

*Om ändringar
i den kommunala
rösträtten
m. m.
(Forts.)*

Om ändringar
i den kommunala
rösträtten
m. m.
(Forts.)

ovillkorligen måste så snart som möjligt genomföras inom alla samhällsområden. Tillsvidare anses denna »personlighetsprincip» kräva allenast den *lika* kommunala rösträtten. Men sedan man en gång ställt sig på denna abstrakta ståndpunkt, finns det ingen säkerhet längre för att ej samma princip med ungefär samma skäl kan utsträckas till att gälla även den *allmänna* kommunala rösträtten utan alla skattskyldighetsstreck och andra inskränkningar, såsom också redan blivit reservationsvis antytt av några utskottsledamöter.

Till en sådan sammanhangslös uppfattning av den kommunala rösträttens betydelse, med därav följande oundgängliga konsekvenser, är jag ej i stånd att ansluta mig. Jag kunde tänka mig, att den lika rösträtten skulle kunnat föreslås i sammanhang med en omfattande reform av hela vårt kommunalväsen, ehuru jag icke under nuvarande förhållanden vågar hoppas på några verkliga organisatoriska reformer av sådan art. Den lika kommunala rösträtten tager sig helt annorlunda ut, medför helt andra verkningar än enligt det nu föreliggande förslaget, om t. ex. en skarp skillnad uppträdes emellan kommunerna såsom förvaltande sina egna ekonomiska angelägenheter och kommunerna såsom fullgörande åt dem uppdragna statsuppgifter, fattigvård, hälsovård, skolvård, o. s. v., om staten genom sin lagstiftning för sådana särskilda ändamål noggrant bestämmer och begränsar den kommunala beskattningen, så att denna icke lägger beslag på de skattskyldiges förmåga att bära de bördor, som staten själv för övrigt i det allmännas intresse måste ålägga dem, om slutligen den lika rösträtten endast tillerkännes dem, som verkligen, särskilt på grund av en längre tids bofasthet — icke ovillkorligen såsom fastighetsägare — kunna sägas vara medlemmar av kommunen, icke blott för tillfället uppehållande sig inom dess område. Det tjänar emellertid för närvarande icke mycket till att närmare utföra dessa antydningar, som jag blott tillåtit mig i syfte att ytterligare motivera min avböjande ställning till Kungl. Maj:ts rösträttsförslag. Det må vara nog därmed, så länge intet enligt min uppfattning nödvändigt regeringsförslag av mera genomgripande beskaffenhet föreligger.

Det av några ärade reservanter framställda yrkandet på en »allsidig utredning» kan jag ej heller biträda, dels emedan detta yrkande innebär ett medgivande, att denna enligt min tanke alldeles onödigtvis framkastade rösträttsfråga ovillkorligen måste med det snaraste på något sätt lösas, dels emedan jag ej kan förena mig med reservanterna i deras förslag, sådana de innefattas i deras åberopade motioner. Dessa förslag överensstämna därutinnan med varandra, att de hävda vissa intressekvalifikationer såsom bestämmande för den kommunala och medelbart även för den politiska rösträtten. Det må vara sant, att redan nu sådana intressekvalifikationer förefinnas, särskilt i form av rösträttens reglering och gradering efter vissa skattebelopp. Men för min uppfattning ställa sig dessa ännu gällande bestämmelser såsom rester av en föråldrad utveckling, av ett föråldrat åskådningssätt, rester, som visser-

ligen äro jämförelsevis oskadliga och hållbara, till dess någonting verkligen bättre blivit funnet, men som icke böra eller tåla vid att uppriskas genom nya modifikationer, vilande på ungefär samma åskådningssätt.

*Om ändringar
i den kommunala
rösträtten
m. m.*

(Forts.)

Det är enligt min tanke icke intressena, vare sig högre eller lägre, som böra läggas till grund för lagstiftningens utskiftande av de offentliga maktbefogenheterna, utan de offentliga skyldigheterna, i all synnerhet de fullgjorda skyldigheterna. Endast den »personlighetsprincip» som sammanhänger med pliktutövningen i det allmännas tjänst, endast den kan jag för min del med gott samvete erkänna, men för denna »personlighetsprincip», som ju icke betingar en för alla likformig pliktutövning, är jag också beredd att hävda ett avgjort företräde framför alla slags intressesynpunkter. Intressena såsom sådana behöva och få icke av lagstiftningen premieras genom uttryckliga maktbefogenheter. De göra sig nog gällande ändå, såsom människorna nu en gång äro och torde förbliva beskaffade i detta livet.

Den föreslagna nya graderade kommunala rösträttskalan är icke principiellt bättre än den nu gällande, står icke i något organiskt eller rationellt förhållande till de kommunala plikterna och skulle således blott tjäna till att ytterligare understryka och befästa uppfattningen av kommunen såsom uteslutande eller huvudsakligen ett intressesamfund.

Jag kan väl förstå, att man på detta sätt tror sig bereda en viss garanti för första kammarens ändamålsenliga sammansättning. Ännu tydligare framträder denna strävan i förslaget att förvandla första kammaren till en intesserepresentation.

Detta sistnämnda förslag betraktar jag såsom på förhand dödsdömt. Kampen emellan på de olika intressena grundade klassval å ena sidan och samfälliga val å den andra, utkämpades hos oss redan i och med representationsreformen av 1866, och dess återupplivande i våra dagar blir helt och hållet anakronistiskt, vad som än månne anföras till stöd för intesserepresentationen från andra länder. Där, i somliga andra länder, gäller det för det mesta att i någon sådan form ombilda ett eller annat s. k. »herrehus», som på ett mer eller mindre lyckligt sätt blivit inrättat såsom en efterhärming av det engelska överhuset. Där skulle en ombildning i intesserepresentationens riktning taga sig ut som en liberaliserande reform. Hos oss skulle första kammarens ombildning på sådant sätt betyda en svagt förklädd återgång till den ståndrepresentation, som avskaffades och, så vitt jag förstår, på mycket goda grunder avskaffades för mer än 50 år sedan.

Legaliseringen av de särskilda intressena i samhället såsom grundläggande för representationens sammansättning, helt eller delvis, betyder dessa intressens upphöjande, om också oavsiktligt, till berättigade normer för representanternas sätt att begagna sig av sina befogenheter. I det moderna statslivet åligger det tvärtom representanterna att i främsta rummet tillvarata statens, det allmännas intressen, icke sina egna eller sina klassers intressen.

Om ändringar
i den kommunala
rösträtten
m. m.
(Forts.)

Om nu de sistnämnda intressena ändock göra sig gällande, beror detta på den mänskliga svagheten, ungefär som då en ämbetsman betraktar och behandlar sina funktioner företrädesvis från sina egna intressesynpunkter. Den ständsrepresentation, som avskaffades 1866, var en urartning i klassintressenas tjänst av en riksdag, som ursprungligen tillkommit i syfte att trygga och främja statens intressen. Att historiskt uppvisa detta är ej här det lämpliga tillfället, men själva detta obestridliga förhållande må uttryckligen konstanteras för att gendriva det ofta hörda påståendet, att intresserepresentationen i en eller annan form skulle vara någon särskilt svensk nationell inrättning.

Jag vill ingalunda bestrida, att den nu föreslagna kommunala rösträtten skulle ofördelaktigt inverka på första kammarens sammansättning, och även detta utgör för mig ett skäl att motsätta mig denna förändring. Det är också möjligt, att penningvärdets fall kommer att utöva en liknande inverkan, även om den nuvarande kommunala rösträtten bibehålles. Men att vilja förebygga sådana olägenheter genom att vädja till de särskilda intressena inom samhället, det vore enligt min åsikt att kasta sig ur askan i elden.

En reform av första kammaren kan även jag tänka mig, ehuru denna fråga icke för närvarande föreligger och ej bör förknippas med en från sammanhanget med den kommunala organisationen lösgjord förändring av den kommunala rösträtten. Skall första kammaren reformeras, är det dock två ting, som jag anser böra obetingat fasthållas: för det första, att denna kammare bevarar sin likställighet i befogenheter med den andra och icke förvandlas till ett vanmäktigt debatterande »överhus», för det andra, att första kammarens samband med den kommunala organisationen också bevaras, om ock måhända i andra former än för närvarande och framför allt icke utbytes mot ett valsätt genom för tillfället valda elektoror, som blott kunna utgöra överflödiga språkrör för de ursprungliga väljarnas lika tillfälliga önskemål. Om dessa grunder fasthållas, torde två-kammarsystemets väsentliga uppgift kunna någorlunda hävdas, nämligen att såvitt möjligt förhindra allt för många rent förhastade riksdagsbeslut, i synnerhet om man frigör sig från varjehanda fördomar, som sammanhånga med föreställningen om första kammaren såsom något slags »överhus», en lyxartikel, som Sverige aldrig har kunnat och knappast framdeles torde kunna bestå sig.

Men, som sagt, en reform av första kammaren bör och kan icke nu i hastigheten ens förberedelsevis improviseras. Under förhandenvarande omständigheter kan jag endast, herr greve och talman, yrka avslag å såväl Kungl. Maj:ts proposition som utskottets hemställan och alla i ämnet väckta motioner.

Herr von Zweigbergk: Herr talman, mina herrar! Det s. k. nationella partiets ledare började denna debatt med att giva sina trupper den ordern för dagen, att nu gällde det att stå fast som

en mur och säga nej till vad som här ifrån vänsterns sida föreslogs. Den talare, som stod här närmast före mig, har så tillvida effektuerat denna order som han tycks vara beredd att verkligen stå som en mur och absolut säga nej för närvarande.

*Om ändringar
i den kommunala
rösträtten
m. m.*

(Forts.)

Jag skulle dock nästan våga tro, att vad den talaren ifrån sin högerståndpunkt hade att anföra och den motivering, som han gav för sitt nej, nära nog är den hårdhantaste och bittraste kritik av vad som i närvarande stund formellt är högerns plattform i den kommunala rösträttsfrågan och som jag föreställer mig, att även den till motstånd uppmanande högerledaren till sist kommer att biträda. I högerns högkvarter har man uppenbarligen innerst den känslan, att vi i själva verket äro komna därhän, att den strategi, som nu erfordras, icke är murens. Vi hava kommit över till det rörliga kriget, och man är sysselsatt med att nu försöka manövrera sig fram till en position, där konservatismen har utsikt, bättre utsikt att kunna hålla stånd framdeles.

Jag tyckte mig förnimma, att herr Trygger gav ett visst erkännande åt den karakteristik av första kammaren och dess uppgift, som konstitutionsutskottet försökte giva, då det antyder, att denna uppgift framför allt är att tillse, att överilade och förhastade beslut undgås.

Det torde dock vara omöjligt att säga, att ett bifall till vad som nu av Kungl. Maj:t föreslås i fråga om den kommunala rösträtten skulle vara ett förhastat beslut; i varje fall är det icke något hastigt påkommet och snart försvinnande krav, som nu av regeringen framförts. Detta framgår redan av det förhållandet, att, om jag räknat rätt, det nu är den 28:de riksdagen sedan 1866 som denna kommunala rösträttsfråga debatteras. Man har under fortgången av denna långa debatt förebrått reformkrävarna, att deras ståndpunkter varit i någon mån växlande. Däri ligger väl egentligen icke något märkvärdigt, då det hela tiden gällt att försöka komma fram ifrån den rena orimligheten till vad som dock i varje fall måste anses vara i någon mån resonligare.

Det kan kanske vara av intresse, att nu erinra om, att den svenska demokratiens lösen i den kommunala rösträttsfrågan på ett fullkomligt klart och auktoritativt sätt angavs redan 1867 av Adolf Hedin i hans mycket omtalade, men mindre lästa »Femton brev från en demokrat till svenska riksdagens medlemmar». Där yttrar han: »Mer än en tillfredsställande lösning av den kommunala rösträttsfrågan gives ej och den heter, per capita-omröstning, lika rösträtt för alla.» Och han tillägger: »Aldrig har en i och för sig falskare sats funnits än den om medborgerliga rättigheters avvägande efter skattebeloppet.» Här har nog i själva verket den svenska demokratiens haft sin klart formulerade lösen i över 50 år, och det är ingen ny lära som förkunnas, då nu i den kungl. propositionens form samma yrkande framställts.

Numera medges det ganska oförbehållsamt även från högern i första kammaren och från högern i Sverige över huvud taget, att den graderade skala, som vi fingo 1907—1909, icke längre kan vid-

Om ändringar
i den kommunala
rösträtten
m. m.
(Forts.)

makthållas. Uppgiften är tydligen för högeru att finna en annan graderad skala, som det vore tänkbart att man kunde kämpa för och stå fast vid någon längre tid och som hade den biverkan, att den så länge som möjligt garderade och garanterade konservatismens ställning inom första kammaren. I det avseendet har nu av motionärerna framförts ett förslag, som vill ersätta den nuvarande graderade skalan med en annan gradering efter ett system med tilläggsröster.

Jag vill i detta sammanhang erinra om det tidigare försök som gjorts att föra fram detta system med graderad skala i form av tilläggsröster. Jag tror nämligen, att det kan vara ett och annat att lära av den erfarenhet, som då gjordes. Hans excellens statsministern sade visserligen under sitt anförande i denna debatt, att det icke sedan 1866 försökts att få ett system med graderad skala tillämpat på den politiska rösträtten. Och på sätt och vis kan kanske det uttrycket begagnas. Talarna betraktade förmodligen som betydelselös just den episod, som jag nu vill återkalla i minnet, eller att i dåvarande justitieminister Hammarskjölds förslag 1902 framfördes just en graderad skala av det slag som högermotionärerna nu kommit med. Det är väl ej heller alldeles otänkbart, att det varit den ursprungligen svenske förslagsställarens efter hand inom vissa kretsar säkerligen våldsamt ökade prestige som i någon mån uppmuntrat motionärerna då de gått att upprepa ett förslag, som redan vid det första experimentet vittnade om ett slags övermod. Det har verkligen med den erfarenheten för ögonen måst krävas ett visst kurage för att ånyo komma fram med tankar på tilläggsröster. Den presenterades år 1902 i ett ögonblick, då förutsättningarna för en rösträttsreform genom 1901 års härordning voro vunna även i högerkretsar, och det är onekligen av intresse att nu se tillbaka och påminna sig, hurudant mottagandet då var.

Liberala samlingspartiet förklarade i en motion där Sixten von Friesens namn stod främst: »Själva principen om graderad röstskala strider avgjort mot den åskådning, som sedan länge hos vårt folk blivit rotfast, nämligen att vid dessa val samfällid och lika rösträtt utan hänsyn till de röstberättigades olika stånd eller ekonomiska villkor bör vara rådande.» I remissdebatten i andra kammaren yttrade Karl Staaff: »Känslan inför denna kungl. proposition kan få ett kort och koncentrerat uttryck: Den innebär en bitter misräkning med avseende å förslaget och ett djupt mistroende till dess upphovsmän.» Konstitutionsutskottets konservativa majoritet yttrade för sin del rörande samma förslag: »Det är uppenbart att vårt folk numera gjort sig så förtroget med den lika rösträtten vid val till andra kammaren, att en förändring, åsyftande införande av gradering i densamma, redan av denna orsak svårligen torde kunna genomföras. Att åstadkomma en gradering genom vilken skulle vinnas en verklig garanti mot flertallets övervalde måste också bli förbundet med mycket stora svårigheter.» Hurudant ställningen var inom riksdagen gentemot den

tanke, som då för första gången fördes fram, fick sitt kanske allra mest tydliga uttryck i ett mycket kort ord, med vilket herr Hammarskjölds chef, statsminister von Otter, inledde debatten i andra kammaren. Han yttrade: »Kungl. Maj:ts förslag har icke rönt något vidare understöd inom konstitutionsutskottet och lärers knappast ha att förvänta det heller inom kammaren, och med den dyrbara tid, som nu är, torde det därför icke vara lämpligt att jag längre uppehåller mig vid detta.» Det var allt vad från hans sida spilldes på detta kungl. förslag, och man vore kanske frestad att tillämpa det ordet just nu rörande det återupplivande av idén, som här skett. Det ser emellertid ut som om förslagsställarna gripits av en sådan kärlek för sitt eget verk, att det kanske vore önskvärt, om man kunde anföra något ytterligare för att verkligen övertyga dem om själva hopplösheten av den linje på vilken de för sin del drivit in och som de vilja förma den svenska högern att följa. Och jag är icke alldeles utan hopp att kunna nå något i detta avseende då jag är i tillfälle att kunna anföra justitieminister Hammarskjöld själv såsom auktoritet för förkastelsedomen över motionärernas uppslag. Den graderade skala, som han framlade, avsåg tilläggsröster dels för gifta och dels för sådana som uppnått 40 år. Under den debatt, som på det mest otvetydiga sätt gav vid handen, att hans förslag icke längre betraktades som aktuellt och knappast som längre föreliggande, försvarade han sitt eget förslag med, att han omsorgsfullt undvikit att taga upp några andra förslag till tilläggsröster än sådana, som voro byggda på en fullt rättvis princip och som icke gynnade någon samhällsklass på de övrigas bekostnad. Däremot uttalade han sig mycket bestämt mot sådana försök att genomföra ett system med tilläggsröster, som icke iakttog dessa av honom sålunda angivna principer. Han yttrade bland annat, då man mot hans förslag invänt, att det, sådant det kommit i tillämpning i Belgien, icke visat sig hälsosamt: »Man förbiser att den gradering, som tillämpas i Belgien är helt annan och ger anledning till helt andra fordringar och misstankar än den här föreslagna. Enligt den belgiska vallagen förhåller det sig så, att ökad rösträtt tillerkännes valmän på grund av vissa ekonomiska förhållanden, som icke äro lätta att kontrollera och vidare även på grund av vissa undergångna examina, som äro ännu svårare för den utomstående att kontrollera.»

Utan att på något sätt avskräckas härav har nu emellertid författaren till den högermotion, som det tydligen är meningen att lägga till grund för högerpartiets gemensamma ståndpunkt i denna fråga, tagit upp det ena momentet efter det andra och det ena förslaget efter det andra till tilläggsröster, som på det allra avgjordaste drabbas av just den hårda kritik, som justitieminister Hammarskjöld 1902 däremot uttalade. Och såsom själva hjärtpunkten i hans anmärkning har man naturligtvis att taga fasta på hans tanke därem, att sådana tilläggsröster, som avsågo att giva ökat inflytande, ökad rösträtt åt vissa speciella klassintressen, absolut icke borde få ifrågakomma. Icke desto mindre

*Om ändringar
i den kommunala
rösträtten
m. m.
(Forts.)*

Om ändringar
i den kommunala
rösträtten
m. m.
(Forts.)

är det ju uppenbarligen just detta som man försöker med det förslag, som nu är framlagt. En kritik av samma slag som herr Hammarskjölds återfinner man också i ett yttrande som år 1902 fälldes av denna kammars nuvarande talman. Jag behöver knappast tillägga, att det var före det s. k. avfallet. Han sade: »Arbetsklassens anspråk på ökat (politiskt) inflytande är rättvist och bör uppfyllas så fort som möjligt, men det är angeläget att det ej tillgodoses på bekostnad av andra klassers berättigade intressen.» Jag har fäst mig vid detta yttrande naturligtvis icke för att på något sätt anmärka mot själva tankegången, utan därför, att det synes mig ganska uppenbart, att talaren därmed velat giva uttryck åt den meningen att rösträttsbestämmelser som över huvud taget åsyfta att giva ökat och privilegierat inflytande åt vissa klasser såsom sådana äro någonting i hög grad fördömligt. Således alldeles samma uppfattning som professor Hjärne nyss med mycken styrka utvecklade.

Av denna lilla historik, som kanske varit för utförlig för att icke trötta kammaren, vill jag emellertid draga den slutsatsen, att det förslag som här är framlagt för att presenteras svenska folket detta utkast till en ny graderad röstskala, icke han accepteras av den svenska demokratin. Det torde i grund och botten icke heller accepteras av den svenska högern. Redan för länge sedan hava mycket representativa män som företrätt högerpartiet i detta avseende angivit ståndpunkter, som jag tror äro verkligen avgörande och som knappt gå ihop med systemet med tilläggsröster.

Jag har någon gång tillåtit mig att försöka hos denna kammars majoritets ledare anhålla om, att han ville ha den vänligheten att på ett otvetydigt och bestämt sätt giva sin mening i den kommunala rösträttsfrågan tillkänna. I dag har jag blivit hörd; och jag får säga som prästen, att jag blivit hörd över hövan. Ty det lämnade beskedet gav mig, och jag förmodar även åtskilliga andra åhörare, det intrycket, att herr Trygger i själva verket på senare tiden har, om man så får säga, »avancerat baklänges» på ett sätt, som är högst nedslående för dem, som, såsom från olika sidor här sagts, eftersträva en samförståndsfred. Jag påminner mig mycket livligt det tillfälle för icke så värst många år sedan, då herr Trygger i Musikaliska akademien för en mycket stor och uppmärksamt lyssnande publik förklarade, att den statsman som icke gjort klart för sig, att vi numera kommit in i demokratiens tidsålder, då det vore omöjligt att stå emot en hel del av den rörelsens strävanden, den statsmannen var inte den man, som länderna behövde. När jag idag hörde honom med ständiga ironiska citationstecken tala om demokratiens tidsålder såsom någonting som närmast vore att anse som ett slags tidssjukdom som snart hade en övergång, förstod jag, att han undergått en förändring och fått en ändrad syn på hela det läge, vari vi befinna oss icke minst i vårt land. Det är mig omöjligt att tro, att herr Trygger, så skarp iakttagare som han är, kan föreställa sig, att den sven-

ska konservatismen verkligen under de gångna åren fört en politik ägnad att i och för sig tilltvinga de konservativa idéerna den framtid, som de då icke hade. Han måste hava den föreställningen, att det annorstädes i världen har kämpats och kämpas en kamp, som ger anledning till den förhoppningen, att man numera skulle kunna upptaga en ståndpunkt, som man då icke längre tänkte på att kunna fullfölja.

I ett avscende var emellertid den förste talarens anförande verkligen uppmuntrande. När han senast talade om dessa ting, vidhöll han sin gamla mening därom, att det icke finnes någon sannare och pålitligare och rättvisare värdemätare på den samhällseliga kapaciteten än innehavet av kapital och förmågan att förvalta kapital. Som herrarna kanske märkt, förekom icke idag — åtminstone så vitt jag kunde höra — någon den allra ringaste antydning i denna riktning. Nu var det uteslutande klokheten och erfarenheten, som herr Trygger ville att man skulle söka upp och giva ett förstärkt inflytande inom det svenska samhället, och det följde icke någon antydning om att man i det avseendet skulle som hittills uteslutande hålla sig till skattegränsen för att finna denna högre klokhet. Det blev icke fullt klart, ifall herr Trygger hade för avsikt att ge något direkt förord för de funderingar rörande huru dessa gränser skola uppdragas, som återfinnas i högermotionerna och som nyss av herr Hjärne fått ett så hårt bedömande, efter min mening dessutom fullkomligt välförtjänt. Men jag förstod herr Trygger så, att han ville hänvisa högern i riksdagen till att söka välja till ledstjärna för sin politik i syfte att vinna garantier för de intressen, som ligga den närmast om hjärtat, att vinnlägga sig om mycken klokhet och i detta avseende söka förbindelse med sådana grupper, sådana intressen, som också kunde tänkas vara benägna att förstå och möta en klokskap av ungefär samma natur. Från den utgångspunkten bör man se, herr Tryggers framställning om det nuvarande läget, där han för framtiden hänvisade på de förhoppningar, som kunde knytas till möjligheterna att åstadkomma ett politiskt fruktbärande samarbete mellan vad han kallade »bönderna och deras allierade». Han utgick därvid ifrån, att bönderna skulle kunna åtnöja sig med de jämförelsevis låga röstetalen i kommunerna vi det förhållandet, att deras allierade med de högre röstetalen skulle lämna den en hjälp, som förde till gemensam seger. Jag undrar emellertid, om denna framställning av den politiska affär, som nu ifrågasättes är riktig. Är det icke snarare så, att vad som åsyftas är det, att vissa högerintressen, som för närvarande ha en mycket stark ställning i denna kammarare men känna sig hotade, söka sig allierade, med vilkas hjälp denna ställning skulle kunna bevaras, och att man nu bar kommit till den uppfattningen, att såsom sådana allierade de svenska bönderna skulle kunna spela en mycket stor och dem hjärtligt unnad roll.

Det kan dock omöjligen vara ledaren för denna kammares majoritet obekant, att det icke går an att i detta sammanhang tala

*Om ändringar
i den kommunala
röstretten
m. m.
(Forts.)*

Om ändringar
i den kommunala
rösträtten
m. m.
(Forts.)

om bönderna såsom en enda stor massa, som på denna klassgrund är fullkomligt beredd att rycka upp till understöd för de politiska ståndpunkter, som herr Trygger företräder. Det förhåller sig väl snarare så, att det är en öppen fråga, huruvida icke majoriteten av Sveriges bönder för länge sedan har sagt nej till ifrågavarande alliansanbud från den industriella högern. För min del skulle jag nästan våga hoppas, att det kommer att visa sig, att den svenska allmogen nu som förr i allt större antal skall omfatta den meningen, att den svenske bonden begär sin rätt, men icke begär någon särskild ynnest, att han väljer sin ställning starkast, ifall han bestämt anhåller om att bli befriad från en röstskala, som dekapiterar honom och hans klass, men förklarar att han är fullt nöjd med att i detta avseende ernä full rättvisa utan att påkalla några som helst extra förmåner. Skulle denna förhoppning ifråga om den svenska allmogen vara riktig, då tror jag, att den spekulation, som ligger i de i år framförda högermotionerna, har lika liten utsikt att leda till något positivt politiskt resultat som en analog, tanke, 1902 framförd av dåvarande justitieminister Hammarskjöld.

Här har man naturligtvis också för att avskräcka ifrån att nu gå regeringsförslaget till mötes pekat på den risk, som första kammaren löper genom att underkastas den förändring i sin sammansättning, som skulle bli följden av genomförandet av den lika kommunala rösträtten. Herr Trygger har visserligen en gång under remissdebatten uttalat en anhållan att bli befriad från alla påminnelser om Louis De Geer. En honom närstående har dock alldeles nyss så pass ingående sysselsatt sig med de tankar, som lågo till grund för 1866 års representationsreform, särskilt i avseende på meningen med den då inrättade första kammaren, att det väl icke kan vara förbjudet för mig att påminna om vad De Geer i detta avseende yttrade redan i sin promemoria till Konungen 1861, som tvivelsutan är ett mycket betydelsefullt dokument, om man vill söka bilda sig en mening om, vad han i själva verket åsyftade och vad det tvåkammarssystem, som han sedan arbetade på att få genomfört och även fick genomfört, efter hans mening borde ta sikte på. Han sade: »Båda kamrarna böra utgå från folket i dess helhet och ej från så beskaffade olika valkorporationer, att den ena representerar det högre och den andra det lägre i samhället, varigenom blott utbrott av samhällets farligaste inre strid framkallas». — Jag tror icke att man kan bestrida, att det under den tid, som har gått, många gånger gestaltat sig så, att förhållandet mellan riksdagens båda kamrar verkligen har uppväckt och framkallat den farliga inre strid, om vilken representationens fader talade. Och jag undrar, om icke många i denna kammare hava en förnimmelse av, att det även i nuvarande tid inom landet och mellan de båda kamrarna förefinnes en farlig ansats till permanent motsättning, av vilken vårt svenska samhälles lugn hotas. Med tvåkammarssystemet har man avsett att föra fram tvenne krafter, båda representrande folket, olika till karaktär men skickade att

genom samverkan föra det hela framåt. Det är en betänklig sak, ifall förhållandena så utveckla sig, att de båda kamrarna komma att spännas för samhällsvagnen såsom hästar, som äro spända den ena framför och den andra baktill, och som verka i var sin riktning med det resultat begripligtvis, att i den mån deras krafter äro lika, det hela kommer att stå stilla, även då det vore av nöden, att det ginge framåt. Denna känsla av, att samarbetet mellan de båda kamrarna icke för närvarande är sådant det borde vara, har varit så stark, att det ej kan erbjuda någon svårighet att förstå, att regeringen, då den nu av andra skäl har funnit sig nödsakad att taga upp frågan om den lika kommunala rösträtten, har funnit att denna reforms förutsedda och avsedda verkan att åstadkomma bättre och lättare samarbete mellan de båda kamrarna, har blivit ett nytt och mycket betydelsefullt skäl för att söka fortast möjligt få denna reform igenom. Att det därvidlag finnes möjlighet att i fråga om första kammarens sammansättning på ett eller annat sätt, varom även konstitutionsutskottet givit en antydning i sitt betänkande, sörja för, att en viss samhällelig kapacitet, som rimligtvis här har sin plats, också blir hit förskaffad, det hindrar ingenting i det förhållandet, att det väsentliga i denna stund är, att något göres för att häva den ganska riskabla motsättning, som existerar mellan de båda kamrarna.

Så vitt jag har förstått är situationen den, att den författningsreform, som högern har initiativäran av, 1907—1909 års, och vars huvudsak var proportionalismen, den innebar i själva verket en torped, lagd under den kommunala röstskala, som samtidigt infördes, av den beskaffenhet, att det redan då var klart — det skulle mycket förvåna mig, om det icke var klart, även för herr Trygger — att denna 40-gradiga skala icke synnerligen länge kunde upprätthållas. Men denna proportionalism innebar ock — jag skulle nästan tro, att herr Trygger är ense med mig även därom — denna proportionalism innebar det farligaste attentat, för vilket tvåkammerssystemet hittills har varit utsatt. Om det icke uppfattas illa eller tages som ett obehörigt råd, skulle jag i all blygsamhet våga säga, att det nu ligger mycken vikt uppå, att det icke opereras så, att man verkligen kanske i ett sammanhang riskerar både den graderade skalan och tvåkammerssystemet. Faran därför kan ligga närmare, än en och annan nu kanske tror.

Utav den talares anförande, som öppnade debatten, kunde man möjligen få det intrycket, att han för sin del skulle känna sig tilltalad av att möta upp på den, som han utvecklade det, mera principiellt tillfredsställande bas, som heter den allmänna kommunala rösträtten. Möjligtvis tror han att man till denna utgångsprincip skulle ha utsikt att lägga ett antal garantier av den beskaffenhet, att resultatet skulle bli bättre än det, vilket nu står till att vinna på den väg, som det nuvarande regeringsförslaget anvisar. Det är min livliga övertygelse, att en sådan spekulation icke bara är hasarderad, den är dömd att leda till ett otillfredsställande resultat.

Om ändringar
i den kommunala
rösträtten
m. m.
(Forts.)

Om ändringar
i den kommunala
råsträttens
m. m.
(Forts.)

För dagen nå vi, som alla veta, intet positivt resultat. Vad som har skett vid denna riksdag är därför icke värdelös. Två resultat av betydelse äro uppnådda. Det sätt, varpå högerpartiet vid denna riksdag behandlat regeringsförslaget, innebär — jag kan icke tyda det på annat sätt — ett fullkomligt öppet medgivande, att den 40-gradiga skalan icke längre kan försvaras och upprätthållas. Jag skulle gärna vilja tänka mig ännu en vinst av den debatt, som har förts, nämligen konstaterandet av att för den blivande lösningen, för den samförståndsfred, om vilken det talats, varje tanke på graderad skala i form av tilläggsröster är oduglig.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till konstitutionsutskottets förslag.

Då tiden nu var tämligen långt framskriden och flera talare funnos anmälda, hemställde herr talmannen, att den fortsatta överläggningen angående förevarande utlåtande ävensom behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan måtte få uppskjutas till aftonsammanträdet.

Denna hemställan bifölls.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelse nr 283, till Konungen angående utredning i fråga om uppställande av vissa kompetensbestämmelser för statens och enskilda järnvägars personal.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 303, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändringar i gällande provinsialläkartaxa jämte i ämnet väckta motioner;

nr 305, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillstånd för förste kanslisekreteraren i finansdepartementet Folke Stuart Lindroth att för rätt att åtnjuta ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 306, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att under viss förutsättning för kronans räkning inköpa fastigheten nr 2 i kvarteret Neptunus mindre i Stockholm;

nr 307, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förhöjt statsbidrag till vissa alkoholistanstalter;

nr 308, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ålderstillägg åt yrkesinspektrisen Kerstin Hesselgren;

nr 309, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglemente för avlöning vid armén på krigsfot (krigsavlöningsreglemente);

nr 310, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående för-

ordning med särskilda föreskrifter angående avlöningsförmåner m. m. vid marinen på krigsfot; samt

nr 311, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldandet av vissa å krigstjänstgöringstid belöpande pensionsavgifter för armén tillhörande personal.

Anmäldes och godkändes första sammansatta stats- och lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 347, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd i vissa fall åt sådan värnpliktigs familj, som fullgör tjänstgöring till rikets försvar.

Anmäldes och godkändes första särskilda utskottets förslag till riksdagens skrivelser

dels till Konungen:

nr 348, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avsättning av medel för beredande av krigstidstillägg och krigstidshjälp för år 1919 åt vissa befattningshavare och f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. jämte en i ärendet väckt motion; och

nr 349, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbetalande av förskott å krigstidstillägg för år 1919 åt befattningshavare i statens tjänst;

dels, nr 350, till fullmäktige i riksbanken, angående utbetalande av förskott å krigstidstillägg för år 1919 åt befattningshavare hos riksdagen och i dess verk;

dels ock, nr 351, till fullmäktige i riksgäldskontoret, i samma ämne.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 352, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till åtgärder i prisreglerande syfte.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 203, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anvisande av medel för anordnande av övningar i ställningskrig m. m.;

nr 205, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående löne reglering för lärare vid småskoleseminarier m. m. jämte i ämnet väckt motion;

Första kammarens protokoll 1918. Nr 47.

nr 206, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till studentkurser och parallellavdelningar m. m. vid vissa folkskoleseminarier;

nr 207, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt sällskapet för folkundervisningens befrämjande;

nr 208, i anledning av väckt motion angående folkskollärarinnan Göta Matilda Anderssons uppflyttande i andra lönegraden;

nr 210, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för utjämning av sjukvårdskostnaderna å landsbygden jämte en i ämnet väckt motion;

nr 211, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i avlöningsstaten för förste provinsialläkare och provinsialläkare m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 212, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till väganläggningar m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 213, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneroglering för tjänstemän vid statens järnvägar m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 214, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneroglering för tjänstemän vid postverket m. m. ävensom i ämnet väckta motioner;

nr 215, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneroglering för tjänstemän vid telegrafverket m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 216, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneroglering för tjänstemän vid statens vattenfallsverk m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 217, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfälliga lönetillägg till tjänstemän vid tullverket m. m. jämte en i ämnet väckt motion;

nr 218, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fastställande av postverkets stat för driftkostnader år 1919 m. m.;

nr 219, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fastställande av telegrafverkets stat för driftkostnader under år 1919;

nr 220, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för påbörjande av första utbyggnaden av en kraftstation vid Harsprånget jämte en i ämnet väckt motion;

nr 221, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av avloppsledningar för Järva lokomotivstation;

nr 222, i anledning av Kungl. Maj:ts i punkt 15 under andra huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för inrättande av särskilda vattendomstolar m. m.; samt

nr 223, angående ersättning åt särskilt anlitade biträden hos statsutskottet;

bevillningsutskottets betänkande, nr 53, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående försäljning av pilsner m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överflyttande av underofficerskorpraler i 1:a lönegraden vid flottan och kustartilleriet till en ny lägre underofficersgrad m. m.;

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående livränta till förra underofficerskorpralen Karl Manfred Olsson jämte en i ämnet väckt motion;

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om visst undantag från bestämmelserna i lagen om rikets mynt den 30 maj 1873;

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall medgiva riksbanken viss ökad sedelutgivningsrätt m. m.; samt

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse jämte en i ämnet väckt motion;

sammansatta banko- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i gällande bestämmelser om understöd av statsmedel åt föreningar för beredande av driftkredit åt idkare av mindre jordbruk, ävensom i ämnet väckta motioner rörande nämnda kredit samt övrig fastighetskredit;

lagutskottets utlåtanden:

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fri rättegång m. m.;

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående beredande i vissa fall vid skogsavverkning och kolning av härbärga åt arbetarna m. m. samt en i anledning därav väckt motion; och

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande i visst fall av militär personal till skördearbete;

första särskilda utskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av avlöningsförhållanden m. m. för personal vid statens hospital och asyler jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av löneförhållanden m. m. för vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare jämte i ärendet väckta motioner; ävensom

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 30, i anledning av andra kammarens beslut på grund av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående införande av statsmonopol å tillverkning och import av socker.

Kammaren åtskildes kl. 4,45 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.
